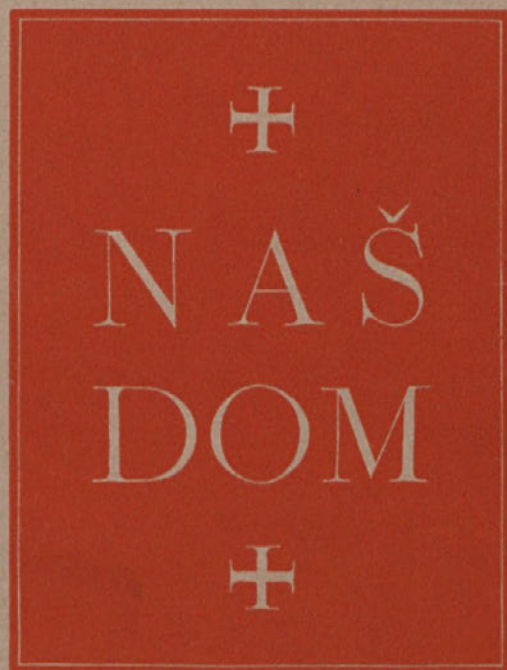

1 9 3 8

II. Z V E Z E K

M A R I B O R

Izhaja četrtletno. Naročnina znaša letno 20 din. Posamezen zvezek je po 8 din. Številka poštnega čekovnega računa je 13.577.

Tiska in izdaja Tiskarna sv. Cirila v Mariboru; predstavlja jo Albin Hrovatin v Mariboru.

Urejuje dr. Fran Sušnik v Mariboru.

Naslov uprave ali uredništva: Maribor, Koroška cesta 5.

Vsebina drugega zvezka:

Ivan Dornik: Molitev	65
Ksaver Meško: Sveti Frančišek in vdova Angelina	66
Ivan Dornik: Elegija	68
France Borko: Župnik v kinu	69
Jože Luskar: Iz naše vasi	75
Stanko Modic: Svetilni plin	79
Vilko Novak: Brezovski tkalec	81
Jakob Richter: Rim	87
Jela Levstikova: Ženski razgovori (Estetika mode)	100
Anton Boštele: V spominsko knjigo	102
Stanko Modic: Zaščita dihal	103
Fran Fink: Karl May	104
Anton Boštele: Ponos	106
France Borko: Kmečki dvor	106
Ivan Kuhar: Kose svitle smo sklepali	107
Karel Starc: Veter	111
Stanko Modic: Iperit	112
Anton Jelen: Drevesničarjevi vzori in križev pot	113
Zvonko Kračun: Po stopinjah Karla Maya	115
Marija Brenčič: Kvišku srca	117
Stanko Janežič: Med ljudmi	117
Maks Jeza: Zgodovina slovenske knjige	118
Marija Ornik: Književni obzornik	120
France Borko: Srednja šola	124
France Modrinjak: Uganke	125
France Modrinjak: Ugankar kramlja	na platnicah.

Ivan Dornik

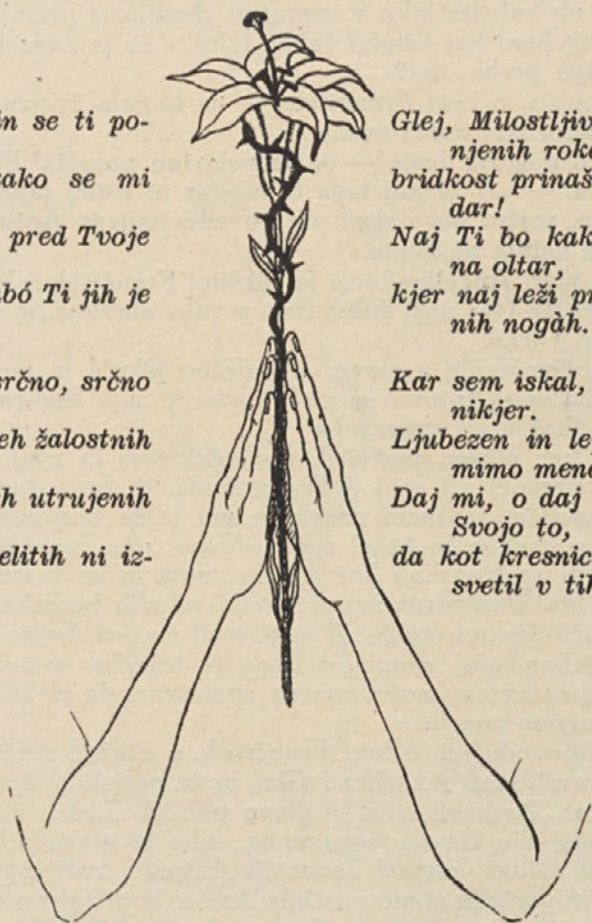
Molitev

In šel sem k Tebi in se ti po-
tožil,
kaj sem prestal, kako se mi
godi.
Srce zrušilo se mi je pred Tvoje
milostljive oči,
ki žar usmiljenja ljubó Ti jih je
obkrožil.

Saj sem Te vedno srčno, srčno
ljubil
in mislil na Te na vseh žalostnih
potéh;
a vendar se mi v teh utrujenih
očeh
nikoli sled solzá prelitih ni iz-
gubil.

Glej, Milostljiva, v tehle skle-
njenih rokâh
bridkost prinašam svojo Tebi v
dar!
Naj Ti bo kakor trnjev šopek
na oltar,
kjer naj leži pri Tvojih vzviše-
nih nogâh.

Kar sem iskal, ničesar ni biló
nikjer.
Ljubezen in lepota — vse je
mimo mene šlo —
Daj mi, o daj mi le še milost
Svojo to,
da kot kresnica iz sebe bi za-
svetil v tih večer!

(Ilustriral Ivan Kos)

Sveti Frančišek in vdova Angelina

(Ilustriral Maks Kavčič)

Na večer se je nagibal dan, ko sta šla pravi služabnik božji Frančišek iz Asisija in brat Juniperus, izmed vseh malih bratov najpreprostejši v duhu, po beli umbrijski cesti. Stopala sta molče, v tiho premišljevanje, v zbrano molitev potopljena.

Kar so se v siromašni hišici ob cesti tik pred bratoma sunkoma odprla vrata in je stopila na cesto glasno jokaje majhna, suha starka.

Brata sta se ob bolnem joku v trenutku zbudila iz premišljevanja in molitve.

»Ali mati Angelina, kaj vendar jokaš tako?« se je zavzel Frančišek. »Saj pa nisi storila velikega greha, kaj?«

»Kaj ne bi jokala, o brat Frančišek« — je hlipala ženica — »ko je pa pravkar izdihnil Antonio, moj dobri mož.«

»Mir in dobro njegovi duši« — se je pobožno pokrižal Frančišek, brat Juniperus tiho za njim. — »A zaradi tega ti vendar ni treba tako vekati. Bog je pač poslal svojo deklo, sestro našo smrt, da povede tvojega Antonija k Bogu.«

»A sama sem ostala na svetu.«

»Kako sama, mati Angelina?« se je razvnel Frančišek. »Ves svet je poln tvojih bratov in sester. In Oče naš, dobri Bog, v veke slavljen, je s teboj danes, kakor je bil včeraj in bo jutri.«

A starka je odmajevala z glavo, nevzdržno jokala in med jokom zdihovala: »Kako sva bila oba eno, Antonio in jaz! A zdaj je naju Bog razdružil, kakor če je Antonio kdaj pri tkanju nit prerezal.«

Frančišek je kar plašen poslušal, pogledal zdaj in zdaj brata, kakor bi od njega pričakoval pomoči ali vsaj dobrega sveta. A brat Juniperus je v molitvi naglo premikal ustnice, zavihani nosek se mu je še bolj zavihal, z glavo pa je odločno odkimaval, kakor bi hotel reči: »Mene, oče Frančišek, nikar ne mešaj v to zadevo! Jaz ti pri ženskah kar nič ne znam in ne morem pomagati.« Silno bal se je namreč brat Juniperus žensk, bodisi mladih bodisi starih.

Pa se je Frančišek spet opogumil in govoril materi Angelini:

»O mati Angelina, glej, samo pri Bogu je tolažba, samo v Bogu je veselje! Pripoveduj mi kaj o svojem možu, morda spoznava, da je bil tudi on v Bogu, in je zdaj v Bogu njegovo veselje.«

»Kaj naj ti pripovedujem, o brat Frančišek, o svojem možu, o tem ubožčku?«

»Ubožčku, praviš, mati Angelina? Glej, je že podoben Gospodu Jezusu. Ta je bil največji ubožček. Ni imel, kam bi glavo položil. 'Lisice imajo svoje luknje in ptičke svoja gnezda, Sin človekov pa nima, kam bi glavo položil,' je rekel sam. In on ni lagal, naš sladki Gospod Jezus. A Antonio, tvoj rajni mož, je imel vsaj streho nad glavo, in posteljo si mu postlala, kadar je prišel zvečer utrujen domov.«

»Da, brat Frančišek, postlala mu jo sem, dasi je bila trda.«

»Oj, mati Angelina, Gospodova na križu je še trša. Čim trša tudi Antonijeva, tem bliže je bil tvoj Antonio Gospodu.«

»Revček, kako je včasih zdihoval zvečer na postelji. Noge so ga tako hudo bolele. Ni bilo čudno: ves dan je moral stati in hoditi; zdaj je nosil gospodarju olive, da je odslužil najemnino za hišo, vrt in njivico, zdaj grozdje, zdaj je peljal kupcem vino, zdaj je moral v mesto po to in ono. Miru nikoli. Ako pa ni bil ravno na delu pri gospodarju, je doma pridno tkal, da nama je prislužil vsaj borno življenje. Ubožec, ubožec, moj dobri Antonio.«

In so ji spet tekle debele solze.

»Noge so ga bolele, praviš, mati Angelina? Pa je kaj preklinjal?«

»To pa ne, brat Frančišek. 'Bog mi pomagaj,' je zmerom zdihoval, siromaček.«

»Oj, mati Angelina, kako lahko so šle njegove noge proti nebesom! Glej, ko je tako voljno trpel, pa ni umival s tem nog Gospodu našemu presladkemu Jezusu? Saj veš iz pridige, ko je sedel Gospod Jezus pri Jakobovem studentu, se je žena Samarijanka pač zvedavo pogovarjala z njim, a nog, čez in čez s peskom obsutih, od trde poti in žgočega sonca pekočih mu ni umila, dasi je ves čas držala vrč z vodo na kameniti ograji studenca. Prišel je v hišo Simona farizeja, na kosilo povabljen, pa Simon ni pokleknil, da bi mu noge umil, dragemu gostu. Niti dekle ni poklical, da bi prinesla mlačne vode, torilo in obrisalo in bi mu noge osnažila in obrisala. A kar so ti zamudili, glej, Antonio, tvoj mož, je storil Gospodu in Zveličarju to s svojim vdanim trpljenjem! Oj, kako veselo so stopale zdaj njegove noge, v tem življenju razbolele in trpeče, h Gospodu Jezusu, večnemu Sodniku!«

»Ko bi! Ko bi!« je zdihovala mati Angelina, in zdelo se je, da ji solze tečejo skoraj že bolj od veselja kakor od žalosti.

»Kaj ne bi, o mati Angelina? Saj te Antonio vendar ni tepel?«

»Tepel? Saj sem ti rekla, o brat Frančišek, da sva bila kakor ena nitka. Le kako naju je mogel Bog tako razvezati?«

Frančišek je odmahnil z drobno roko, kakor bi hotel zabraniti tako grešno besedo.

»Morda je konje kaj pretepal, kadar je vozil?«

»Ni jih! Še rajši jih je skoraj imel kakor mene, da sem bila časih že kar huda.«

»In s sosedi ni imel sovraštva in pravd?«

»Oj, kakor brat je bil vsem. 'Antonio ... sosed Antonio ... naš Antonio,' je šlo kar naprej in naprej.«

»Ves božji, ves božji!« se je veselil Frančišek. In je bil tako ves prevzet od lastnih besed in od daljnega odbleska sreče, ki jo uživa Antonio in jo je on z duševnimi očmi kar gledal in soužival, da so mu oči vse žarele in mu je drobni, sicer bledi obraz ves rdel. Še mater Angelino je prevzel ogenj Frančiškov, da so ji solze tekle redkeje in je vprašala že precej potolažena:

»Torej sodiš, brat Frančišek, da je Antonio za gotovo v nebesih?«

»Joj, kje pa naj bo, dobra mati Angelina? V nebesih, v nebesih! Ves blažen že poje slavo Bogu in prečisti Devici.«

»Da, pel je Antonio v življenju zelo rad. V cerkvi, pri delu, še ko so ga bolečine trpinčile. Tisto je pel najrajši:

O Donna bellissima,
o Madre santissima,
amore mio sola.«

»Zdaj jo poje v nebesih.«

Francišek je utihnil, zazrl se v daljavo, kjer je brat sonce medtem že odšel za goro k nočnemu počitku in je z gore že padel mrak na pokrajino. Nagnil je drobno glavo na stran, ustnice so se mu nalahko razmaknile, kakor da zelo napeto posluša.

Tedaj je v daljavi s srebrnim glasom, a čisto tiho tiho zapel zvon. Pesem se je skrivnostno nesla skozi večerni mir, in se je zdelo, da vse ozračje tiho peva.

»Ali slišiš, mati Angelina?« je zašepetal Francišek, a hkrati položil prst na usta, kakor bi jo svaril, naj ne spregovori, da ne bo motila nebeškega speva.

Mati Angelina je kakor Francišek nagnila glavo proti zapadu, od koder je zvonjenje pelo. Sklenila je drobne roke, poltiho pričela: »Zdrava, Marija...«

Oče Francišek in brat Juniperus sta molila tako vsak zase.

Ko je starka odmolila, je rekel Francišek:

»In tisto o nitki, mati Angelina — glej, Gospod Bog je mogočen dovolj, da jo spet poveže. Samo zaupaj, mati Angelina!«

»Saj, o brat Francišek, saj!« je vneto prikimala. »Zahvaljen bodi Gospod Bog po tebi, o brat Francišek, ki si me tako potolažil!«

Tedaj je oče Francišek v veliki radosti razširil roke, kakor bi nameraval objeti ves svet, in je vzkliknil:

»Hvaljen Gospod Bog po sestri naši smrti, ki ti je, o mati Angelina, dala prilžnost, da se vodiš v zaupanju in v vdanosti do dobrega Očeta nebeškega!«

Ivan Dornik

Elegija

*Ti daljna, ki te nisem mogel doiti,
čeprav sem radi tebe
zapustil vse, kar biló mi je ljubo in drago,
ti daljna, daljava gre v nepregled za teboj! —*

*Obstal sem na poti in moram nazaj.
Kam odmaknila si se, ti jasna, ti čista,
kam sled je izginil za tvojo bežečo nogó?*

*Sedaj se vračam ves tih in nem. O, tako sladka
bilà je ta pot iskanja in hrepenenja!
Bilà je svetlà v vseh urah pričakovanja.
O daljna,
našel sem koprnenje brezupnih, temnih dni —
zato, ti odmaknjena, ti izginula, hvala, hvala!*

France Borko

Župnik v kinu

(Film »Kirchfeldski župnik«, ki so ga kazali v »Grajskem kinu« v Mariboru)

Ta zgodba se godi v zakotni vasi v avstrijskih planinah. Pripoveduje o Zepu, zakrknjenem in zanemarjenem hribovcu, ki sovraži vse duhovnike, češ da je bil nekoč duhovnik kriv, da ga je življenje opeharilo za srečo in ljubezen; pripoveduje o mladem, dobrem župniku, ki z dobroto in ljubeznijo objemlje vso svojo farno čredo; — in o lepi in pridni Ani, ki pride k župniku služiti...

Danes Kirchfeldčani — ali, recimo rajši po domače: Cir-

»Mati, ti moliš, a jaz sem pozabil...«

Medtem se poslovi dekan z besedami: »Dekle, pridna mi bodi!« Smehu igra krog usten

kovčani — svatujejo: neki Miciki je bilo treba moža. Skitili so gostovanje: godci s harmoniko in flavto, gostovanjci na prsih z vejo rožmarina. Srečna ženina in nevesta ne vesta, kaj bi. Kozarci se praznijo, da jih gostilničar komaj nataka.

Zep stoji pred svojo razdrapano bajto in zre v dolino. Celo njegovi sivolasi in zgubani materi, ki, pravijo, ni prav pri zdravi pameti, je veter prinesel na uho glas ženitovanjskega veselja. Zepa zgrabi spomin. Ne more ču-

ti vriskanja, preveč ga nekaj boli. Potegne se nazaj čez črvi-vi prag in se skloni k podobici, ki ji še zmeraj nosi planin-sko cvetje. Vzame jo k očem in razgaljene prsi se mu skrčijo v boleznem gnevu.

Mati ga opazuje skrivaj in med prsti ji zarožlja molek. Sin zakoplje svoj obraz v dlani, kuštravi las-je mu dajejo zločin-ski videz:

»Mati, ti moliš, a jaz sem pozabil!«

»Ali jih slišiš, Zep, tam doli?« mu hoče mati olajšati za-krito grenkost.

Zep sovraži sveti zakon. Vendar ga nekaj nepremagljivo vleče k njim, ki ga praznujejo. Izza ogla ga zagledajo.

»Hajdi med nas!«

Zep ne ve, bi-li, ne bi-li. Saj se jim ne more ubraniti. Veseljaki ga potegnejo za seboj in mu potisnejo kozarec v roko.

»Živio, Zep!« Posadijo ga za mizo in uberejo pesem na njegov račun:

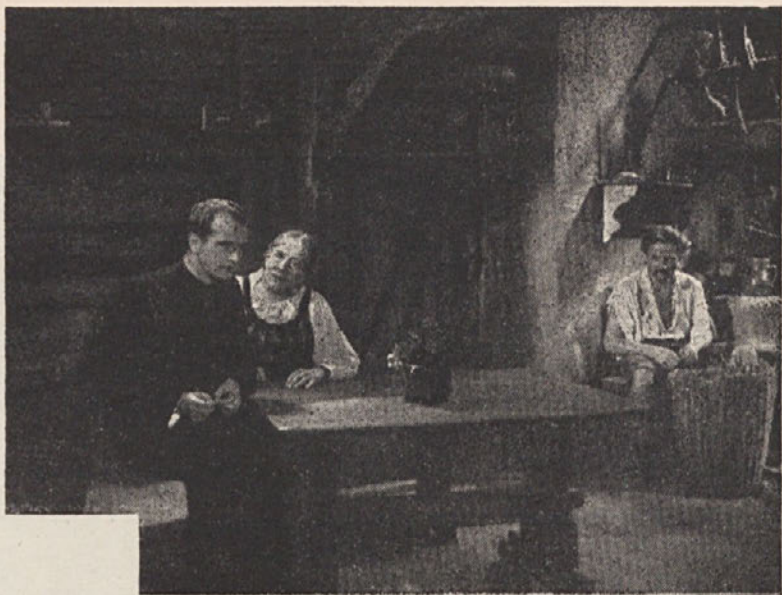
»Hotel si samo eno, ali nobene nisi dobil...«

Živahna poskoč-nica. Smejejo se in Zep pije, da potolaži svojo tegobo.

Pesem poje da-lje: »Osuši solze in bes v duši! Bratec, na vse se požvižgaj!«

Neki nagajivec začne tisto: »Nobe-no dekle noče Ze-pa...« Kitara izvab-lja dobro voljo.

Tedaj je bilo Ze-pu zasramovanja do-volj. Skoči preko mi-ze nad smrkovca. Ko-zarci letijo, stoli se lomijo, gostilničar se skrije pod pult.

Župnik prigovarja Zepu, naj materi ne brani v cerkev

Zlati križec — spomin svoje matere — ji stisne v mehko dlan

Zdajci se pojavi med njimi župnik. Niti spregovoril ni in mir je bil med njimi.
»Pred eno uro ste mi bili bolj všeč!«

V šoli vadi učitelj s svojim otroškim zborom za nedeljsko službo božjo svete pesmi. Gospod župnik vstopi, posluša nekaj časa, nato potreplje suhljatega učitelja po rami, otrokom pa veli:

»Otroci, zdaj pa z mano v sadovnjak!«

Franci pleza najbolje. Vsakemu utrga jabolko in sebi skrije eno v hlačni žep. Župnik mu jo izvleče:

»Ta bo pa moja!«

Kuharica Brigita se zaskrbljena krega nad njimi, da ne bo nič za jabolčne pogače.

★

V sosedni fari pase duše star dekan. Lepa Ana je njegova varovanka. Za Ano je hodil čeden fant, Berndorfer se je pisal, in tudi Ana ga je rada videla. Ali fant — pa tak! Že dovolj let mu je bilo, pa tak zajec! Zdaj se mu je izmuznila. Vidimo jo na poti v Kirchfeld. S culo, jerbasom in kovčegom v roki. Pod smrekovim gozdom naleti na raztresenega Zepa, ki ravno iztresa pipico:

»Hej, punca, daj, da ti pomagam nestil!«

Ni se ga bala. Mimogrede jo povabi v gostilno. Ko pa mu pove, da je namenjena k župniku, jo pusti:

»Pojdi k vragu!«

Zep krene sam v krčmo. Krčmarica ga zlovoljno ošvrkne:

»Kaj rovariš zopet proti župniku? Bolje bi bilo, da hodiš več v cerkev nego v krčmo!«

In Zep: »To je vsa tvoja modrost, baba?!«

★

Dekan je bil priporočil kirchfeldskemu župniku svojo varovanko Ano, češ da mu bo v gospodinjstvu za pomoč. Brigita je že prestara in zdelana. Ravno je bil na obisku pri svojem stanovskem tovarišu. Zvon vabi. Ana dospe do cerkve. Kovčeg shrani na pokopališču.

Mladi župnik pridiga in Ana ga posluša z odprtimi usti. Oznanja ljudem pravo radost, ki je notranja in je radost do bližnjega. Po maši stopi Ana pred župnika.

»Te že poznam!« Župnik se je spomni s prižnice.

Njen varuh, stari dekan, jo izroči novemu gospodarju. Ta je še mlad in zal, da ima sam Bog nad njim svoje dopadenje. Ana je prostodušna in otroška. Drug drugemu se zagledata v oči. Medtem se poslovijo dekan z besedami:

»Dekle, pridna mi bodi!« Smeh mu igra okrog usten.

★

Zep vse premalo pazi na svojo staro mater. Včasih se ji blede. Pleza na skale in se hoče spustiti čez prepad. Župnik jo išče v njeni osameli koči, toda nikjer je ni. Kliče jo in išče. Ujame jo na pečini. Zletela bi rada kot angel.

»Majka, pojdite z menoj, da misliva skupaj! Angel boste itak po smrti.«

Odvede jo v kočo. Zepa, ki je ne pusti v cerkev, najdeta z obrazom zakopane ga v dlani. Župnik ga prijazno pozdravi in mu prigovarja, naj materi ne brani v cerkev. Zep ga prezirljivo zavrne:

»Cerkev mi je uničila življenje. Tvojega prednika sem prosil na kolenih, naj me poroči z ločeno ženo, toda pribil je svoj ne in zopet ne. 'Izbij si to iz glave!' je rekel. Tako sem si izbil iz glave cerkev in župnike. Tudi tebe!«

★

Ana se je privadila Brigitte. Ta je nekam nevoščljiva svoji mlajši pomočnici, da se ukvarja preveč z gospodom.

»To je moja dolžnost!« se malce samozavestno namuzne Ana.

Nekoč zaloti župnik Ano pred ogle dalom, ko si nadeva okrog vratu njegov zlati križec. Osramočena zbeži na klopco v sadovnjak. Župnik pride za njo. Zlati križec — spomin svoje matere — ji stisne v mehko dlan.

V večernem mraku se župnik spreha ob ograji. Zep ga prežeč naskoči. Sprva z zasmehom in potem z grožnjo.

Ana sreča med belimi rožami župnika in ga vpraša, če sme nositi tudi pred ljudmi njegov križec.

»Zato sem ti ga tudi dal!« ji odvrne župnik.

Zep se odpravi z novico v gostilno. Prepevajoč.

Zep ga prežeč naskoči. Sprva z zasmehom in potem z grožnjo

»Ti — ti — nisi mu prinesla sreče!«

»Kaj pa je danes Zepu?« se sprašujejo pivci.

»Krčmar, prinesi vina in povem ti nekaj novega.«

Vsi prisluhnejo. Kaj pa takega? Zep se razkorači:

»Ljudje, ali veste, kake vam počenja vaš župnik z mlado kuharico?«

»Kakšne?« se ogorčen zavzame za njo njen fant Berndorfer.

»Križec z veržico ji je dal.«

»Ali si ljubosumen na župnika?« mu pokadi nekdo.

Nihče ne verjame Zepu.

»No, boste pa lahko videli na lastne oči!« plane Zep užaljeno v noč.

V nedeljo po opraviilu prežijo pred cerkvijo radovedneži na Anin snežnobeli vrat. Na njem se blesti zlati križec. Zep ji ustavi pot:

»Kako lep križec imaš!«

»Prečastiti so mi ga dali. Mudi se mi. Delo me čaka. Prihajaj k maši, tam me zmerom lahko vidiš!«

Ana priteče vesela k župniku ter mu pravi, da je vse gledalo njen križec.

»Tako dobri ste, prečastiti! In še celo zlat je!«

Župnik jo pouči, naj ne misli toliko, da je zlat, ampak, da je križec.

★

Kirchfeldčani obhajajo proščenje. Pred cerkvijo goni slepec svojo lajno, mladina pleše in si izbira po šotorih srca iz lecta. Za pobožno Ano, ki hodi s staro

Skrusen je stopil pred župnika: »Ali ji boste odrekli pokop na blagoslovljenem kraju, ker je storila samomor?«

... župnik zdava mlada zakonca

Brigito med ljudmi po sejmišču, kažejo dekleta: »Hinavka!«

★

Na leci govori župnik svojim ovčicam: o Bogu, ki pozna srca nas vseh ubogih grešnikov, in o človeku, ki je kakor magnetna igla, iščoča cilj — večno ljubezen...

Ali kaj je to?

Po vrsti se ljudje dvigajo in odhajajo iz cerkve. Da, to je bil sad Zepove hudobne besede, ki je vrgel kamen na župnika in ga pred faro očrnil z grdim sumom...

Župnik je strmel in ni vedel, zakaj mu odhajajo, ko govori o ljubezni. Tudi Ana ne ve. Sama ostane z Brigito v klopi.

★

Ana hiti v župnišče. Pred Marijino podobo ihti.

Stara kuharica jo najde; briše si s predpasnikom oči in jo trpko useka:

»Ti — ti — nisi mu prinesla sreče!«

Ubogo dekle ne ve kaj in zbeži.

★

Domov beži. V domačo cerkev, k staremu dekanu, ki jo je krstil in ji bil namesto očeta skrben varuh. Da se mu spove. Da mu razodene svoje srce.

Ni vedela, da v spovednici ni starega gospoda; da je stari gospod šel v mesto k škofu — in da ga danes nadomešča — kirchfeldski župnik. On, ki je imel prav tako ljubezen do vseh svojih bližnjih, celo do svojih sovražnikov, kakor do svoje Ane, ji kot namestnik božji svetuje:

»Dobra si bila kot dekle, tudi kot žena boš poštena!«

★

V tem se je dekan vrnil iz mesta. V zakristiji si umiva roke, govoreč svojemu cerkovniku: »Mesto ni zame. Tu na kmetih je mir!«

Spovednik se vrne iz cerkve. Tedaj zve, da je škof govoril tudi o njem in da vsem čenčam ne verjame. Kakor ranjena žival zarjuje:

»O Bog, kaj sem ti storil? Samo služil sem ti!«

Stari, preizkušeni tovariš ga miri:

»Brat, včasih moramo mi duhovniki prenašati tudi žrtve in preganjanje!«

Mladi župnik mu za to tolažilno besedo z ihto pade v naročje.

Doma najde listič od Ane, ki mu vrača zlati križec.

★

Zep ljubi svojo mater, edino na svetu. Ta mu očita, da jo zanemarja. Nekoč jo zapazi, sam s košem šibja na hrbtu, visoko vrh sive skale. Spusti se v teh čez čeri, da jo prestreže. Na sprehodu je tudi našemu župniku udarila v oči. Z Zepom dosopeta prepozno. Mati je že splavala kot angel nad breznom.

Zep je še vedno zakrknjen. Koplje zanjo grob. Spomni se njene srčne želje in vsotice za krščanski pogreb. To ga je uklonilo. Skrušen stopi pred župnika:

»Ali ji boste odrekli pokop na blagoslovljenem kraju, ker je storila samomor?«

»Ne, Zep! Ni vedela, kaj dela! O, da si se le vrnil k meni, ti moj izgubljeni sin! Bog bodi zahvaljen!«

Zep se je razjokal na njegovih prsih kakor dete.

★

Berndorfer se je vendarle toliko opogumil, da je razkril Ani, kar je že dolgo nosil v srcu: »Za ženo bi te hotel!«

»Ako prečastiti dovoli!« mu da upanje Ana.

Stopita predenj: »Gospod župnik, če bi naju lahko poročili vi sami?«

Dekan mu je hotel olajšati opravilo: »Rad bi ti vrnil, ker si me nadomeščal.«

Kirchfeldski župnik prikima. Toda brž si premisli. Z vedrim korakom vzame starejšemu tovarišu iz rok tuniko, rekoč: »Ravnal bom kot služabnik božji!«

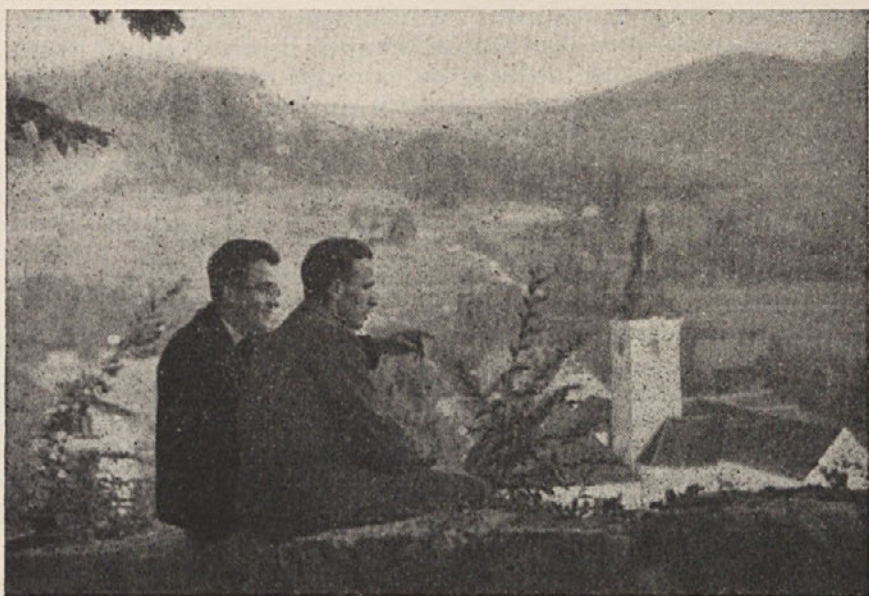
Orgle zadonijo. Kirchfeldski župnik zdava mlada zakonca. Ljudje opazujejo župnika in Ano. Res, človek potrebuje včasih več moči, nego je ima v sebi. Ta prihaja od zgoraj. Anine oči so obrnjene v oltar, župnikove privzdignjene k nebesom.

★

Kirchfeldski župnik odhaja v Salzburg. Pred cerkvijo je zbrano ljudstvo iz vse župnije. Pojejo mu ginljivo odhodnico. Celo možje si brišejo solze. Župnik jih blagoslovi, slaveč Boga, da zapušča za sabo mir svojim vernim ljudem...

Iz naše vasi

Med sivim Bohorjem in zeleno Lisco pa med sanjavim Šmarjem in sončno Oslico leži lep in svojevrsten kos slovenske zemlje, ki mu še ne vemo pravega imena. Kadar kdo potuje s popotnim lesom v roki po dolini mimo starodavnega Jurkloštra, hoteč tam videti grob Veronike Deseniške, preko romantične Planine in zanimivega Šentvida s podzemsko Glinjo jamo, kjer so pred 25 leti dunajski profesorji začudeni našli lepe ostanke medveda jamarja, pa do skromne Zibike v zalesju, ponosno pripoveduje, da je prišel iz »Urvalda«. Potem pripovedovanje še

Nekako sredi Urvalda leži romantična Planina, ki se ji tujci čudijo

malo napihne, da so dogodivščine bolj junaške in tujec izve od njega, da je svet razklan in razlaman, daleč, Bogu za hrbtom, s stoletnimi hojami zaraščen in vobče nepoznan.

Okoli 25 fara se skriva med grebeni visokega gričevja in ždi v tesnih zarezah, kjer šumi komaj toliko vode, da počasi suče edino veliko mlinsko kolo. Vsaka je svet za sebe, čudovit svet, ki se kaj malo briga, kaj se godi po širni zemlji izven Urvalda, kamor ne sežejo razburljive novice; zakaj tam se zvejo čudovite reči šele potem, ko že spadajo v zgodovino.

Pred štirimi leti sem se vrnil iz Ljubljane 14 dni po tistih razburljivih dogodkih, ko je bil v Marseillu umorjen naš kralj. Vse je o tem govorilo, vse evropsko časopisje se je na široko razpisalo o vseh podrobnostih in mnogi so že trepetali pred bližnjo vojno. Tedaj me je ustavil nekdanji tovariš iz vasi, hoteč mi postreči s posebno novico: »Ali že veš, kaj je novega?«

»Ne vem,« sem odgovoril.

»Kralja so ubili, pravijo.«

Oj, srečni ljudje na svoji krpi zemlje, ki jih nikoli ne begajo časopisna strašila, ne polki na Brennerju in pariški puči niti nov rimski korak in se prav nič ne

menijo zato, kake srajce nosijo na Nemškem ali kaj snujejo japonski generali! Potem je počasi dostavil: »Kdo bo le zdaj kralj?« Bil sem vesel, da sem naletel na tako preprosto dušo in da sem prišel v tako pravljichen kraj, kjer ni neznosnega hupanja avtomobilov in zoprnih piskov motorjev. Uporabil sem priložnost, da sem natančneje spoznal življenje tega kraja. Kdor je tu od mladih nog, ne vidi nobenih posebnosti in nikakih potreb po spremembi, čeprav je hudo narobe. Kdor pa prihaja kot tujec, morda brezdomec, ki je bil nekoč tu doma in ne ve, čemu blodi po svetu, vidi vse: na mah spozna, da je dežela lepa, ki je ni daleč na svetu enake; vidi špekulante, ki so se v poslednjem času prikradli tudi v gorsko vas z nepoštenimi nameni; opazi revščino in zdravje svojega ljudstva in matematično rešitev, ki se v praksi ne obnese.

Urvaldske vasi niso take, kakor so v Savinjski dolini, v Prlekiji in Prekmurju, kjer so 50—400 hiš velika naselja. Dvajset do trideset hiš, največ lesenih, čepi za bregom ali v žlebu, redkeje na ravnam, druge samujejo na obronkih gozdov in po gričih. Take so vasi od Bohorja do Šmarja, druga podobna drugi.

V neki vasi, ki je čisto vseeno, ali je pri Oslici ali pod Lisco ali na sredi, je 20 hišnih števil, 11 kmetov in devet lastninarjev. To je stara urvaldska vas. Njeno življenje je poučno za vsakogar, ki mu je mar življenje in zdravje našega naroda in se ne zadovolji samo s praznimi govoricami: naše ljudstvo je dobro, verno in pobožno, je zdravo in morala je v njem, hvala Bogu, visoka. Mogoče, da je kdaj bilo tako, danes pa je drugače! Trije odločilni činitelji v razvoju vsakega ljudstva so prizadeti pri koreninah: gospodarstvo, duhovna kultura in zdravje. Iz teh vidikov gledam rast in propad neke gorske vasi od svetovne vojne do danes.

V tej vasi, deset minut oddaljeni od ceste in cerkve, so bili v začetku dvajsetih let trdni kmetje. Prvi med njimi je bil župan, ki mu je bil tajnik in svetovalc kaplan. S štirimi odborniki je županoval celi okolici in razsojal soseske spore, ki so nastajali običajno zaradi prestavljanja mejnikov, prekošnje, popašenih zelnikov in ženskih jezikov. Županova beseda je vedno obveljala in oče župan je računal za ves svoj trud pol litra vina, da se ni moglo očitati, da mu je kdo kaj dolžan. Izmed 11 kmetov jih je osem imelo naložen denar, trije pa so bili stiskači in so vse zaupali samo svoji omari ali črvivi skrinji. Njihov dohodek je prihajal iz živinoreje, ki pravijo, da nikjer tako dobro ne uspeva, iz sadja in lesa (hoje, buke in hrastovine).

Lastninarjem, ki so bili pred vojno revni, se je posrečilo, da so si socialni položaj izboljšali na povprečno ravnen gruntarjev. Od vsega začetka vajeni skromnega življenja in varčevanja, so neprestano in vztrajno vlagali prihranke v domačo posojilnico, k čemur jih je navajal domači župnik. Njihov zaslužek so bile graščinske dëre, ki so se takrat plačevale 25—30 dinarjev dnevno in več, potem »tabrhi«, ki so dosegli 12—15 dinarjev, in šihti Reštanjskega rudnika.

Materialni pogoji za razvoj kulture so bili torej dani, treba je bilo samo človeka, ki bi ji dajal smer. Tak človek je na deželi župnik s kaplanom in učiteljstvo; le-ti žive z ljudstvom v neposredni bližini in torej morejo in morajo poznati zahteve vsakega kraja, medtem ko ostala inteligenca, ki pride iz ljudstva in se mu pozneje odmakne v mesta, ne pride toliko v poštev.

V kraju, ki ga omenjam, je bilo učiteljstvo skoro popolnoma neplodno. Sicer so učili otroke preštovati kroglice na računalu, a ljudstvu je bilo odmaknjeno. Bilo je brez gospodarskega in kulturnega razgleda, sploh primer, kak naj ne bo učitelj. Potem je prišel neki učitelj, ki je gojil narodno pesem in sadna drevesa. Zastonj jih je delil učencem, da so jih vsajali okoli domačij. S tem se je tako prikupil ljudem, da so ga proglasili za svojega in bili pripravljeni, da ga do smrti živijo. A vendar gospodarske razgledanosti tudi ta ni imel. Nikoli se ni spomnil,

da bi kmetom svetoval, naj sadijo čim več istovrstnega sadja, da bo imelo moč in ceno na trgu, temveč si je celo sam prizadeval, da jim je vtihotapil čim več različnih sort. Navidez tako neznatna zadeva je postala usodna. Danes ne more noben kmet iz tistega kraja prodati svojega sadja, ker ga je toliko sort, kolikor je dreves!

Takrat pred 20 leti je deloval tam župnik, ki je vzgajal svoje ljube farane kakor otroke. »Nič ne čitajte škodljivih časnikov! Kar bo vredno, vam bom že povedal.« In jih je poučeval o vsem: zjutraj pred mašo o Bogu, o družini in grehu, popoldne v »Bralnem društvu« o svetu, ki je nekje daleč za sivim Bohorjem. Potem je potegnil iz omare to in ono knjigo: »Pamet in vero«, Erjavčevo »Mravljo«, »Junakinjo iz Štajra« ali kaj iz gospodarstva in naročil: »To vzemi ti, Jože, ono dam tebi, Vida, in tisto ni za otroke. To knjigo pa naj bere vaš fant ob večerih na glas!« — Reči moram, da je bilo delo tega župnika odlično. Po hišah so res otroci brali zvečer, medtem ko so drugi luščili koruzo, fižol in bučnice.

Ob prehodu drugega desetletja v tretje, torej nekako okoli 1930., se je izvršil usoden prevrat v gospodarstvu in morali, kar bo odločilno vplivalo na družinsko življenje in vernost. Porazno je bilo to, da v dobi, ko so se bližala gospodarska in duhovna nihanja, ni bilo na deželi prav nobenega načrtnega dela, na kar bi se moglo ljudstvo osloniti, ki je bilo zaradi tega prepuščeno špekulacijam najrazličnejših elementov in lastnemu negotovemu iskanju.

V začetku tridesetih let, ko so se pojavili prvi znaki stiske, so naši ljudje spustili na prodaj spočetka majhne, potem pa vedno večje kose svojih posestev, čeprav so se težko ločili od vsake grude. Lastninarji so pobrali svoje prihranke iz posojilnic in si povečali zemljo; nekateri so si ustvarili nove grunte, ki jih pa niso več mogli zaokrožiti in opremiti. Začutili so težave, ki jih doslej niso bili vajeni, dočim so se družine prejšnjih kmetov borile že za obstoj. Prenehale so dêre, v lastnine in kmetije se je naselil nemir in stiska, z njo pa prepiri, ki so razjedali družine. Doraščajoči sinovi so se začeli izseljevati, ker niso mogli prevzemati propadajočih posestev; večina nevest je bila namreč suhih. Starale so se brez ženinov pri svojih starših.

Znano je, da je cena živini sramotno padla, da je ruski lesni dumping spodil skoro poslednjega drvarja iz naših gozdov. Če dodam, da sta bila les in živina glavni dohodek našega kmeta, potem je jasno, da je bil vsak gospodar na mah na tleh. Prvič po vojni se spominjam, da je vzel kmet vrečo in šel zvečer, da ga ne bi kdo videl, v trgovino po — živež. Število prebivalcev v vasi je padlo od 138 na 73! Dva grunta sta bila prodana, devet okrnjenih se je zadolžilo do 50 % in 75 % vrednosti po največ v trgovini.

Vzporedno z gospodarskim propadom je globoko zdrknila tudi morala. Če bi bil računal župnik, o katerem sem dejal, da je dobro deloval, da bo večno živel v svoji fari, potem bi bilo morda dobro. Tako pa je že zdavnaj odmrl svoji fari, ki je bila popolnoma nanj navezana in ga v vsem slušala, a to bolj pod njegovim osebnim vplivom kot iz nujnosti. Ko ni bilo več njegove roke, je »Bralno društvo« izgubilo vsak pomen. Naslednik je bil namreč gospodar in ni nič težko hodil mimo zaprte omare s knjigami, farani pa, vzgojeni k nesamostojnosti, niso čutili potrebe, da bi jo odprli. In tako stoji še danes tista zlata in velika omara v župnijski veži vsa zaprašena in skrbno zaprta.

Spori, ki jih je nekoč župan (nikoli župnik, — in tako je bilo prav!), za katerim je neviden stal kateri od duhovnih gospodov, z lahkoto reševal za pol litra vina, so postali predmet dolgotrajnih tožb. Če bi se kdaj slišalo, da je kdo po krivem prisegel, bi se zdrznila vsa fara. Če pa se danes čuje, da sta »stara dva« po krivem prisegla in da »mlada dva« takisto krivo pričata in sta pripravljena

raje vse zatožiti, kakor da bi prevžitkarjem pošteno odraitovala skopo odmerjeni živež, se skoro nihče ne zgraža. In vendar pretresejo ta dejstva korenine ljudske duše, ki nosi na nesrečo v sebi še strupe vojnih let.

Pomislil sem, kje bi tičal pravi vzrok tako naglega moralnega padca. Časovno je bil prvi gospodarski polom in revščina. Ženitve so ponehale in začelo se je divje življenje »na koruzi«. Potem je prenehalo umsko izobraževanje v času plehkkih fraz, ki so našle dovolj prostora v časopisju. Ljudstvu je zmanjkalo duhovne globine. To je važno! V tej majhni vasi, kjer so nekoč vsak večer izpod prstov padale debele lesene jagode rožnega venca in se je skozi okno slišalo »... daj nam danes naš vsakdanji kruh«, sta danes le še dve hiši, ki še nista svoje navade opustili, čeprav nimajo kruha.

Pričakoval sem, da so vsaj telesno zdravi ljudje. Ko pride meščan na čisti gorski zrak, ki diši po smrekovi smoli, ga slastno vsrkava in blagruje domačine zaradi njega. In ko se pozimi vozi na smučkah po visokih planjavah, skoro sklene, da se ne povrne več v mesto, tako ga prevzame čar narave. Vendar sem že zdavnaj z bolestjo opazil, da mestni otroci prekašajo po telesu podeželsko deco. Polovica šolarjev je bledičastih in slabo razvitih. Kolikor sem mogel ugotoviti, je glavni vzrok telesni zaostalosti preslaba in nezadostna prehrana. Tista pesem, ki jo mnogi nepoznavalci razmer, salonski statistiki, gonijo do brezupnosti, da je vzrok hiranju podeželskih otrok alkohol, je neumna. Ne rečem, da ne ponekod, a uporabljati eno šablono za vse kraje, kjer vina sploh ni, kakor tu, je smešno.

Drugi vzrok pa je v tem: ljudje, tu vsaj, nimajo pojma o negi otrok. Nič ne vedo o potrebi otroškega spanja. Različni so recepti, kako in koliko naj spi otrok do tega in onega leta. Glavno pravilo pa je, ki bi ga moral vsak vedeti: otrok naj spi, kolikor hoče, to se pravi, kolikor potrebuje njegov razvijajoči se organizem! A kaj boste rekli o ljudeh, ki navsezgodaj, celo pri luči, dramijo zaspano deco na delo, rekoč: »Če je zame dovolj spanja, bo še za vas!« To so zločinci! Razvit organizem se lahko zadovolji s šesturnim spanjem, otrok pa potrebuje 10, 12, 14 ur mirnega spanja. Mirnega, ne tistega, ko ga vsak hip ugrizne ena ali druga golazen! Tudi to je važno poglavje, zakaj je toliko otrok vznemirljivih, živčno bolnih. Ko sem videl krepko in rjavo nemško deco ob Renu, skozi od Aachena do Mainza, kjer je en sam vinski vrt, ter primerjal z njo naše šolarje, me je obšla žalost. In kako gojijo tam svoje otroke, kolikšno skrb jim posvečajo starši, domače ustanove in država! Neprestano prirejajo po deželi tečaje za matere, pa ne tako kakor pri nas, kjer obstoji glavno delo v tem, da znajo pužo pòviti in dojit. Problem vzgoje otrok je pri nas v praksi popolnoma nerešen.

Vzdržujem mnenje, da ne smemo prav nič manj zapostavljati skrbi za telesno zdravje našega naroda kakor za duhovno. Društveno delo na deželi se mi zdi bistvene važnosti za ozdravljenje teh ran. Cerkev vodi duševno življenje vernikov, duhovno kulturo pa, ki daje ton plastem, je treba gojiti tudi izven nje.

To je bežna slika neke vasi, ki ni niti osamljena. Težko je pogledati resnici v obraz, a za zdravje je potrebno. Tudi zdravnik dela tako, da preišče bolezen in ugotovi vzroke, preden začne z zdravljenjem.

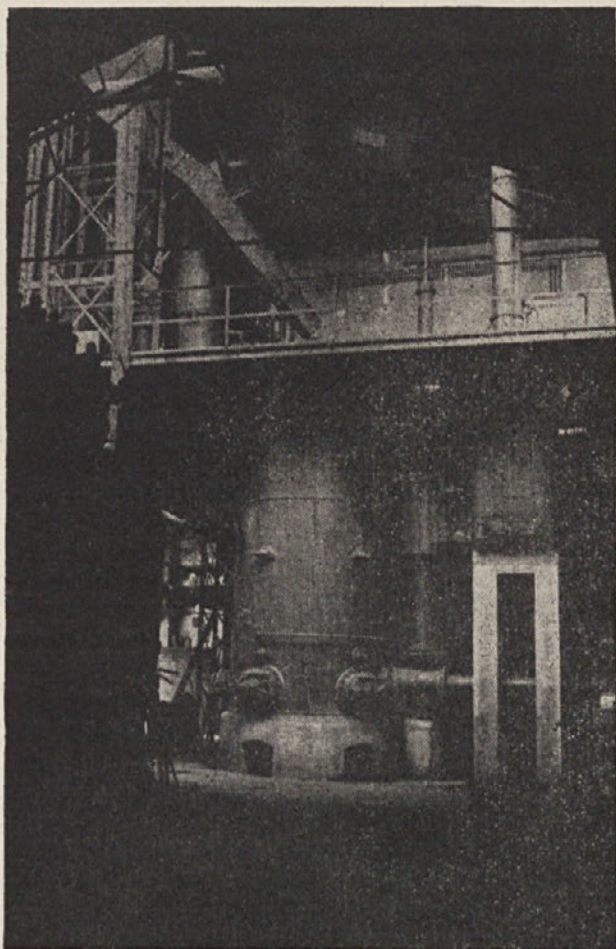
Nikakor ne trdim, da ni v našem ljudstvu dobrih strani, o, so! In te bo treba poiskati, jih gojiti! A zdeli so se mi ti problemi, ki sem jih naštel, kulturno-verski, zdravstveni in gospodarski, tako važni, da nikakor ni mogoče mimo njih k uspešnemu delu.

Káko naj bo delo za podvig duhovne kulture v praksi na deželi, pa drugič!

Svetilni plin

Že v 17. stoletju je bilo znano, da se da proizvajati iz črnega premoga svetilni plin, t. j. plin, ki gori s svetlim plamenom. Razni industrijci so ga uvedli v svojih stanovanjih. Škot Murdoch pa je bil prvi, ki si je uredil leta 1792. plinsko razsvetljavo v svoji hiši in delavnici v večjem obsegu. Kmalu nato se je uveljavil svetilni plin v Ameriki. Leta 1814. pa so dobili prvo poulično plinsko razsvetljavo v Londonu, leta 1861. v Ljubljani, leta 1870. v Mariboru. Nemčija je imela leta 1885. že 1257 plinarn. Pojavil se je pa hud tekmeč svetilnemu plinu, ko je začel proizvajati dinamo-stroj ceneno elektriko, ki jo je Edisonova žarnica pretvarjala zlahka v svetlobo. Nevarnost je bila tem večja, ker so uporabljali kot svetilo plamen svetilnega plina neposredno, približno tako, kakor vemo to za acetenov plamen pri karbidovkah. Električna žarnica je bila videti že tedaj mnogo pripravnejša za razsvetljavo, ker je bila po svetilnosti vsaj enakovredna plinski luči, po varnosti je pa odprti plinski plamen daleč prekašala. V istih letih se je začela razvijati tudi industrija umetnih barvil iz katrana; bila pa je od tedanje plinske industrije radi svojih surovin močno odvisna. Zato so pesimisti tudi tej panogi prerokovali pogin.

Dvoje odkritij pa je podaljšalo za enkrat uporabnost svetilnega plina tudi za razsvetljavo. Leta 1855. je zasnoval Viljem Bunsen poseben plinski gorilec, ki se po njem imenuje in ki proizvaja zelo vroč »Bunsenov plamen«. S tem je bila plinski industriji nakazana pot prav za prav v povsem drugo območje, ne k razsvetljavi slavnostnih dvoran, pač pa kot kurivo v kuhinjo. Kmalu za odkritjem električne žarnice je vpeljal Auer v. Welsbach svoje svetilne mrežice, ki so v zvezi z Bunsenovim gorilcem znova oživile plinsko razsvetljavo. Uporaba izmeničnega toka pa je kasneje elektriko zelo pocenila in začeli so jo uvajati povsod, kjer še ni bilo plinarn; toda tudi v krajih s staro plinsko industrijo prevladuje danes v javni razsvetljavi elektrika. Zato so si uredile po vojni razne

Generatorska peč za »dvoplín«

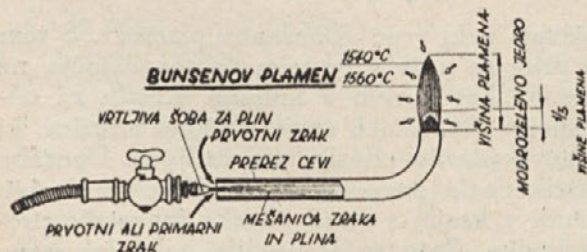

Šaržiranje »retortne peči«

plinarne »generatorske peči«, ki proizvajajo zgolj dober kurilni plin in ne rabijo črnega premoga. Da bi pa izboljšali kakovost »generatorskega plina«, so ga mešali obenem z »vodnim plinom«, ki se da proizvajati v isti peči — tako rekoč istočasno, ker delujemo izmenoma z zrakom in vodno paro na isti premog. Dokler netimo žar z zrakom, uhaja iz peči generatorski plin; ko pa žar ohlajamo z vodno paro, nastaja vodni plin. Takšno zmes imenujemo »dvo-plin«. S tem plinom se je zmanjšala potreba po črnem premogu. Izkazalo se je pa, da je rentabilnost plinarn v tesni zvezi s količinami koksa, ki ga proizvajajo. Zato je zopet v čišlih retortna peč in črni premog. Z uvedbo »komornih velepeči« se je plin pocenil; prodajajo ga v »jeklenkah« in z daljnovodi ga odvajajo v oddaljene kraje.

Popravila plinskega omrežja

Brezovski tkalec

III

V Brezovcih so vsi govorili le o tkalčevi sreči. Šepetali so, ugibali, se posve-tovali, kaj bodo neki počeli s tolikim denarjem. Ali bodo kupili hišo, zemljo, vinograd, ali bodo mesto stare hiše postavili kak imeniten nov dom z okraše-nimi okni?

Učitelj Peter Zorko, ki je menil, da razen udobnega življenja, dobrega vina in pečene piške le še njegov glas nekaj velja na okroglem svetu, je nekajkrat namignil Martinu Juriču, da so orgle že slabe.

»To bi bilo Bogu ljubo delo, če bi se kdo tega spomnil. Ob teh orglah se nikakor ne more uveljaviti moj glas. Naše ženske bi zajokale, če bi mogel peti ob spremljevanju dobrih orgel.«

Martin Jurič je le kimal in dvignil oči proti nebu:

»Res bi bilo dobro. Toda jaz sem si nadel drugo nalogo.«

Ta izjava je živo zanimala Brezovčane. Zaman so spraševali, Martin Jurič ni povedal več, le k nebu je dvignil oči, vzdihoval in kimal z glavo.

Doma pa nikoli ni namigaval na svojo obljubo. Ta nekoč mogočni in odločni človek je postal kot jagnje ob šepavi Meti. Če je pogledal proti rjavim, ostrim ženinim očem, je upognil tilnik in čutil je, da bi moral imeti divji pogum, če bi ji hotel ugovarjati. Od prvega trenutka se je prepustil in je dovolil, da je krepka žena vodila njegovo življenje. Saj je bilo tudi zaman vsako upiranje. Kakor je nekoč ukazovala Tereziji Juričevi, tako je sedaj vodila te ljudi. Hitro je znala odstraniti vse, kar ji ni bilo všeč. Ob taki priliki so ji zablestele rjave oči, okoli ust se ji je poglobila zarez, kar je dajalo obrazu zaničevalen izraz.

»Le nikakega kmečkega vzdihovanja, če smem prositi,« je imela navado reči. »Ljudje moje vrste drugače presojuje stvari in ni me volja, da bi se privadila nižjemu načinu življenja. Zelo želim, da bi sprejeli to, kar smatram pravilno.«

Meta je govorila izbrano in nekoč je to pojasnila:

»Moj oče je bil učitelj v neki daljni vasi. V mladih letih se sicer ni priprav-ljal za ta poklic, toda pozneje je bil zelo zadovoljen v njem. Mnogo se je učil, bil je zelo izobražen mož, toda manjkalo mu je sreče. Česarkoli se je lotil, nikjer ni mogel uveljaviti svojega znanja in svojih zmožnosti. Tako je končno postal vaški učitelj, kar mu je bilo ljubo zlasti zato, ker je tako lahko nadaljeval svoje uče-nje. Tudi pisal je mnogo in ljudje, ki so prihajali k njemu, so ga zelo spoštovali. Ko je umrl, mi ni zapustil, svojemu edinemu otroku, nič drugega razen dobre vzgoje. Ta mi je pripomogla, da sem prišla k Tereziji, ki je bila ženska nežnega okusa in me je vzljubila in me najbrž zaradi tega določila v svoji oporoki, da bi pomagala njenim sorodnikom v težkih razmerah. In to svojo nalogo jemljem čisto resno in zato se upiram vsakemu vašemu odporu. Jaz sem po rojstvu in vzgoji gosposka ženska in hočem, da to vsakdo vidi in čuti.«

Naravno, da ubogi tkalec na take besede ni mogel nič odgovoriti. Prav go-tovo je tako, kakor reče pametna šepava Meta in njemu ne preostaja drugo, kot pomiriti se v novih razmerah. To tudi ni bilo prav težko. Šepava Meta ni bila prenapeta in kazala se je zadovoljno, da ni slišala ropotanja statev.

Včasih, včasih se je v Martinu Juriču vzbudil dobri namen.

»Tudi jaz moram delati,« je dejal. »Ne škoduje, če odkod prikaplja kak denar. Brezovske ženske bodo sedaj prinesle toliko dela, da ga še polovico ne bom zmogel.«

To je bilo tudi res. Bog ve, od kod je prišlo toliko preje, ki jo je bilo treba sedaj nenadoma stkat brezovskim ženskam. Skoro vsak dan jih je trkalo pet, šest, ki so se temeljito pogovorile s tkalcem, z radovednim očesom opazovale vse v hiši in poskušale priti v stik s šepavo Meto. To pa ni šlo tako lahko, kot so upale. Šepava tkalčeva žena je bila z vsakomer prijazna — a nič več. O prijateljstvu in podobnem ni bilo govora. Zaradi tega tudi ni postala priljubljena.

V nedeljo zjutraj, ko so nad vasjo doneli slovesni glasovi zvonov in so prazne oblečene žene in dekleta hitele proti beli cerkvi, dvigajoči se na vzpetini, je mnogo oči zrlo v tkalčevo hišo. In ko je šepava Meta v gosposki črni obleki in v klobuku stopila s Klarico na ulico, je zašumelo po ulicah od strmenja in šepetanja.

Bil je tudi vzrok za to!

Ne le tkalčeva žena sama, tudi Klarica je vzbudila pozornost. Komaj so jo prepoznali. Zginila je njena kratka, nagubana obleka, ob vratu okroglo izrezana jopica, ki je tako pristajala njenemu rožnatemu obrazu in njenim ognjevitim črnim očem.

»Ni mogoče!« je tlesnila z rokami kovačica. »Ta gospodična naj je Klarica?«

Stala je za oknom, obraz ji je rdel od jeze. Tone si je ravno zavezoval ovratnico. Niti za hip se ni odmaknil od zrcala, toda njegov zdravo rjavi obraz je prebledel.

»Martin Jurič je na starost znorel,« je kličala ženska. »Če bi bil pri pameti, ne bi mogel prenašati take sramote. Saj bo uničil še srečo svoje hčere. Pameten človek se ne bo poročil s takim dekletom, ki mu zabijejo v glavo gosposčino. Jaz vsaj ne bi mogla trpeti, da bi imela kdaj tako snaho...«

Tone ni rekel niti besede. Tako težko je zavezoval danes tisto ovratnico.

»Samo še klobuk ji manjka,« se je jezila dalje kovačica. »Toda če ga ima mati, zakaj bi ga ne imela še ona? Razumem. Sramota, kaj počenjajo danes ljudje! Mogoče čaka tkalec, da pride kak milostni gospod po njegovo hčerko?!«

Hripavo se je zakrohotala kovačeva žena. Toda ta smeh je bil zelo prisiljen. Postrani je pogledala sina, ki se je končno pripravil in se oblekel.

Hipoma je pozabila vso jezo. Pokrtačila je sina in ga pobožala po obrazu. Z vsem srcem je občudovala svojega otroka.

»Še ta nagelj v gumbnico,« je rekla ljubeznivo in šaleč se. »Bodi še ti tak kot gospoda!«

Tone je burno poskočil. Pograbil je nedolžno cvetlico in jo divje odvrغل.

»Ni ga treba,« je dejal z odločnim glasom. »Nočem se kazati drugačnega kot sem.«

Ponosno je dvignil glavo in se je napotil proti cerkvi.

Zvonovi so peli, topli, čudovito jasni glasovi so se prelivali v zraku kot ptiči zlatokrili. Sonce je s poletnim ognjem sipalo žarke, ki so se razlivali kot mogočne plamenice po zemlji.

Kovačica je z materinskim ponosom zrla za lepim sinom in srce ji je tolklo, ko je videla, da se skozi okna sklanjajo deklinške glave. Toda ko ji je pogled obvisel na sosedovi hiši, je jezo vzdihnila.

Orgle so bučale v cerkvi, ljudstvo je pelo navdušeno in mogočno. Klarica je globoko sklonila glavo nad molitvenik, toda nekaj jo je prevzemalo s tako silo, da kljub pazljivosti ni mogla ostati zbrana. Vse, kar je okoli nje in kar se dogaja z njo, je nekaj posebnega. Kakor bi stala pred vrati drugega, čisto novega in čudovitega sveta, v katerega jo je vodila močna, zaupna in dobrohotna roka. Dih ji je zastajal, ko se je ozrla naokoli, in dušila jo je omama. Odkar je v tkalčevo hišo stopila v žalni obleki postava šepave Mete, se je pričelo zanjo docela novo življenje. Sedaj je opazila svojo nevednost in zaostalost in z vnemo se je predala skrbnemu in dobremu vodstvu.

Pri vsem tem pa je bilo, kot bi kamni ležali na sanjah in hrepenenju preteklosti. Tako se ji je odmikalo vse minulo, da je izginjala tudi postava nekdanjega tovariša. Sedaj ji nikoli ni prišlo na um, da bi brez misli stekla po vrtu, se vzpela na ograjo in zaklicala mlademu kovaču — kakor nekoč. To se ji je zdelo kot slabost, smešna otroška navada, zaradi katere se mora sedaj sramovati. Kaj bi pa rekla mačeha, ta izbrana ženska, če bi jo zalotila pri taki slabosti!

Klarica je že pri taki misli zardela, niti za trenutek se ni ozrla kvišku, ker se je bala, da se bo srečala z resnim pogledom temnih oči.

Tone se ni nič oziral v tisto smer, kjer je bila Klarica. Naslonil se je na stebel in navdušeno pel z drugimi. Njegov zvoneči glas je bilo čuti iz skupnega petja. Ko so se po maši drenjali iz cerkve, je šepava Meta vprašala Klarico:

»Kdo so ti?«

Z glavo je mignila proti skupini, ki je stala ob strani.

Klarica se je ozrla tja in hitro spustila oči. Zelo je zardela.

Oni tam so gledali njo in se o njej pogovarjali.

»Učiteljevi so,« je rekla, »in županova hči.«

Šepava Meta ni rekla nič, le ponosno je dvignila glavo in odločno je tolkla s palico, na katero se je opirala. Klarica je bila ponosna nanjo, ker se ji je zdelo, da nihče ni kos njeni mačehi.

Pred cerkvijo Klarica ni več strpela, da ne bi dvignila pogleda. V skupinah so stali fantje, dekleta, vsi pa so zrlj proti njima in si šepetali — vse to je bilo zelo neprijetno. Ko se je še enkrat ozrla, je srečala resen, temen pogled, katerega se je bala, četudi ni vedela, zakaj.

Boječ smehljaj se ji je prikazal na ustih in rahlo je pokimala z glavo.

Toda fant se ni nasmehnil. Hladno je dvignil klobuk, toda pozdravil je bolj Meto kot Klarico.

»Kdo je bil to?« — je vprašala Meta, ki je pogledala fanta.

»Kovačev sin, Tone,« je pojasnila Klarica, ki ji je obraz zardel in se ji glas nekoliko tresel. »Naš sosed je.«

»Je on tudi kovač?«

»Da.«

»Škoda zanj. Tako pameten obraz ima. Kaj več bi lahko postal.«

Klarici je silno dobro dela ta pohvala. Obraz ji je zasijal in glas se ji je okrepil.

»O, da! Zelo razumen in premišljen fant je! Tudi učil se je; hodil je nekaj let v gimnazijo, toda oče ga je ustavil doma pri obrti. Saj je tudi močan in spreten, vsi ga hvalijo.«

Meta se je ustavila in gledala deklico.

»Ali sta si znanca?«

Klarica je veselo odgovorila:

»Da, saj sva skupaj doraščala. On je sicer starejši, toda vedno je bil z menoj in mi je pomagal, ko sem bila še brez matere in je bilo vse delo na meni.«

Meta je pogladila Klarico po licu.

»Zdaj ne potrebuješ tuje pomoči, kajne?«

Po poti so prišli tudi učiteljevi, ki so ju dohiteli. Ženska je bila v petdesetih letih, toda njen obraz je kazal še več. Poteze na obrazu so kazale vsako njeno razpoloženje in vsako izpremembo. Bila je suhe postave, ne prav ravna, oblečena pa je bila po modi. Glas ji je bil rezek in neprijeten.

»Oho, gospa Juričeva, kajne?« je rekla s pretiranim veseljem.

Šepava Meta se je obrnila k njej.

»Da, jaz sem.«

»Zelo lepo. Slišala sem, da ste zelo dobri in lepo ravnate s Klarico. To je vse prav, toda ali ne pomislite, da za Klarico ni najbolje, če izpremenite vse na njej? Vidim, da znate dobro šivati. Ta obleka je kar gosposka.«

Meta je prezirljivo premerila učiteljevo ženo.

»Naj nikogar ne boli, kaj delam s Klarico ali s seboj,« je odgovorila hladno. »Vem, kaj delam in ne prosim nasvetov in jih tudi ne sprejem. Toliko okusa imam, da vem, kaj se spodobi zame in za moje ljudi.«

Učiteljeva žena v osupnosti še odgovoriti ni mogla. Spoznala je, kako samostojno govori ta ženska in da ni čisto preprosta.

»No, saj vas nisem nameravala žaliti,« je končno zajecljala.

Zupanova hči, nekakšna gospodična, ni rekla nič. Govorila je z učiteljevim sinom, ki je bil sodnik in visok ter suh kakor mati. Ta pa ni mnogo poslušal županove hčerke, ker je gledal Klarico, ki je vsa žareča stala ob mačehi in se v zadregi ozirala.

Meta je učiteljevo ženo spravila v zadrego. Ta je sedaj čisto drugače govorila z njo in ji je obljubila, da jo bo obiskala, saj je slišala, kako lepo so prevrnili tkalčevo hišo.

Ko so se ločili, je mladi sodnik slovesno dvignil klobuk in segel v roko ne le Meti, ampak tudi Klarici. Deklica je zardela in sklonila glavo.

»Zelo nežna je,« je rekel sodnik, ki se je oziral za Klarico.

Mimo je prišel Tone in je dobro slišal te besede. Jeza ga je pograbila, v očeh se mu je zablistalo in roke so se mu nehote stisnile v pesti.

Martinu Juriču so v istem času težave mučile srce, kakor vedno, ko je bil v cerkvi. Podoba, tista nejasna, skrivnostna in obljubljena, mu je ležala na srcu in ga motila. Sicer ga je tudi doma večkrat motil očitek, toda tu je bilo drugače. Lahko se je premotil z delom, v cerkvi pa ni imel miru. Zaman se je branil, tu je bila podoba živo pred njim, zapovedovala mu je in ga mučila.

Brezovski tkalec je mnogo vzdihoval in včasih je že mislil, da je bila njegova obljuba lahkomišljena. Oltarna podoba ni navadna stvar, za to je treba denarja, mnogo denarja. In pot mu je stopil na čelo, ko je pomislil, da bo moral svoje tako čudovito pridobljeno bogastvo pričeti deliti.

Da bi storil konec svojemu nemiru, je brezovski tkalec obiskal vaškega učitelja. Odločil se je, da bo nekaj storil, sicer ne bo mogel v miru uživati svoje sreče.

»Gospod učitelj, rad bi vas prosil pojasnila v neki stvari,« je pričel.

Ker je učitelj vedel, da ne gre za popravilo orgel, je brez zanimanja dejal:

»Če bom le vedel odgovoriti.«

Tkalec se je bal pričeti, da ne bi izdal svoje namere.

»Mislil sem, da bi... no, rad bi vedel, koliko stane taka podoba na oltarju?«

Učitelj se je zavzel. Pogledal je tkalca.

»Oltarna podoba?«

»Da. Veste, tako iz radovednosti vprašam.«

»Tako. Pa sem že mislil, da ste se odločili in bi radi naročili novo podobo mesto tiste stare.«

»Ne, ne, le vedel bi rad...«, je v strahu povzel Martin Jurič.

Učitelj je skomizgnil z rameni.

»Nisem slikar, da bi vedel, pa tudi nisem še dal delati kaj takega. Gotovo pa je, da stane najmanj tisočak.«

Tkalec je osuplo tlesknil z rokami.

»Tisočak!...«

»Še dobro, če jo napravi kdo za toliko. To ni tako delo kot tkanje ali oranje...«

Tkalec se je popraskal.

»Pa vendar, to je ogromna vsota! Tisočak! Za to morete kupiti že lepo hišo!«

»To je res. Toda zakaj vas boli, ako plača tisočak tak, kdor more? Če hoče kdo dati delati oltarno podobo, ima gotovo s čim plačati.«

»Seveda,« je ujel tkalec za besedo, »to zmorejo prav bogati ljudje, drugačni kot sem jaz. Tisočak! Pamet se mi ustavlja...«

Tresel je z glavo, ko se je poslovil od učitelja, in še zvečer, ko je legal, je jezno mrmral:

»Tisočak, kar cel tisočak!«

★

Čas je mineval in v tkalčevi hiši se je uveljavila taka sprememba, kakor je bilo pričakovati. Šepava Meta je vedela posrečeno voditi gospodinjstvo, pa tudi moža in Klarico. Martin Jurič se je tako temeljito izpremenil, da so se mu vaščani čudili. Že njegova zunanost se je spremenila. Mesto starih obnošenih oblek je nosil nove, brado si je bril, brke je gojil kot meščan, hoja mu je postala gibčna in samozavestna.

Ljudje so rekli:

»Ni se zaman nanovo poročil. Pa tudi denar stori svoje.«

Vse to je bilo res. Če je šel Martin v nedeljo praznje opravljen po vasi, je čutil, kot bi ne bilo več nekdanjega starega tkalca in da gre po cesti čisto nov človek, z novimi močmi in z novimi upi. Tudi z vaščani je drugače govoril kot včasih. Glavo je imel pokonci in iz glasu mu je zvenel ponos, skoro prezir. Če mu je pa pogled obstal na cerkvi, se mu je glava povesila, kakor bi videl svetega Tomaža, ki stopa iz nejasnih črt na podobi in kaže z roko nanj. Pričel se je prepričevati, da od svetnika ne bi bilo lepo, če bi zahteval, da mora človek take nepremišljene obljube izpolniti. Ko je v svoji veliki revščini in stiski obljubil oltarno podobo, tedaj še slutil ni, kako veliko breme si je naložil. Če bi vsaj za sto ali dve sto kron dobil podobo — toda tisočak! Če želi svetnik tako žrtev od njega, tedaj bi mu naj ne bil pomagal k tolikšnemu bogastvu. Saj gre itak denar sem in tja in Meta sedi trdno na denarju in Martin nima niti besede pri premoženju.

Saj če bi povedal ženi, kaj je obljubil svetemu Tomažu, bi bila podoba naročena, karkoli bi veljala, toda čutil je, da bi mu zastalo srce, če bi izgubil toliko denarja. Lepi bankovci, ki jih je videl v ženinih rokah, so mu tako prirasli k srcu, se mu tako vpili v kri, da ga je pričelo tresti, ko je pomislil, da bi se en sam bankovec izgubil.

Toda Meta ni hranila denarja doma v omari. Takoj v začetku je povedala, da je denar njen, saj ga je rajna Terezija zapustila njej in ona lahko ravna z njim, kakor ji drago. Niti govora ni, da bi kupili hišo, živino ali zemljo, ali da bi ga naložili v posojilnico. S hišo in z zemljo je dosti skrbi, hranilnica pa je kar gotova poguba. Danes je toliko goljufov na svetu, da človek ni varen. Denar se lahko naloži tudi drugače.

Tako je prišlo, da so v hišo brezovskega tkalca vedno pogosteje prihajali ljudje, ki so bili v stiski, in so raznašali denar, potem ko so podpisali zadolžnice in odšteli obresti. Denar je bil na varnem, rasel je, ljudje pa so bili celo hvaležni. Toliko piščancev, sadja in vsega drugega so nanosili gospodinji, da je bila hiša za dolgo preskrbljena z živili. Zaradi denarja Meta ni bila v skrbeh, ker ga je posojala po preudarku in proti varnemu poroštvu.

Ti dogodki so prisilili Martina Juriča, da je uspaval svojo vest. Če bi tudi hotel, bi ne mogel izpolniti svoje obljube, saj je pri hiši komaj toliko denarja, kolikor ga prav potrebujejo za vsak dan. Sicer pa tudi tako dobro uporabljajo svoje premoženje, ker pomagajo potrebnim ljudem, sicer res na večje obresti, kot bi smeli...

In Martin Jurič je čez čas že pogumneje zrl v svetega Tomaža. Pogum mu je zrasel in med mašo, ko so bučale orgle in je donela pesem, je gledal v skrivnostno podobo in si dopovedoval, da mu sveti Tomaž prijazno kima.

Saj svetnik ne more želeči, da bi Klarica, ki bo nekoč podedovala vse premoženje, bila prikrajšana. Klarica je tako ljubezniva, pametna in vesela, da ima svetnik lahko veselje z njo. Tako voljno se dá poučevati od mačeha, ki jo vzgaja v nežno gospodično, ki bo razumela vse.

Učiteljeva žena, ki prihaja včasih k njim, vedno ponavlja:

»Ni mnogo takih deklet, kot je Klarica. Tako dobrosrčna je in marljiva.«

Brezovski tkalec je bil vedno srečen, kadar je slišal take besede. Ni ga motilo, če je kdaj slišal, da so ljudje govorili:

»Učiteljeva žena hoče Klarico za sina. Če bi ne bilo lepega premoženja, bi še pogledala ne dekleta.«

Naj je bilo kaj resnice ali ne, učiteljevi so prihajali vedno češče k tkalčevim.

Če je učiteljeva žena kaj posebnega pekla, je vedno poslala nekaj tkalčevi ženi z mnogimi pozdravi. In kadar je bila na obisku, je pogledala in pohvalila vse, in nekoč je dejala, da bi Martin storil prav, če bi vrget svoje statve na smeti, saj mu ni sile, da bi si s težkim delom kvaril zdravje.

Šepava Meta je to posebno rada slišala od učiteljeve žene. Res, zakaj bi nadaljeval obrt, ko lahko tudi tako žive! Tiste mnoge brezovske ženske, ki iz same radovednosti prinašajo nekaj klobk preje tkat, naj ostanejo kar zunaj. Ni marala, da bi nosile možu vinarje, nato pa njo opravljale po vasi.

Martin se je lahko potolažil. Delo nikoli ni tako zraslo s človekom, da ga ne bi mogel opustiti. Nekega dne so odnesli statve na podstrežje in brezovski tkalec je ponosno odgovoril ženskam, ki so prinesle novo delo:

»Odslej zaman prihajate. Moje delo odslej ne bo več za statvami.«

Seveda so vaščani začudeno kimali.

»No, sedaj se hoče pa pogospoditi naš tkalec. Da ga le ne bi slabi časi dohiteli!«

Toda to se ni kazalo. Šepava Meta je dobro znala gospodariti in lepo so napredovali. Martin je dobil zaposlitev. V hlevu, kjer so imeli dobre dojnice, in v hiši je bilo vedno kaj opravka. Žena je znala vsakemu najti kako opravilo, a tudi sama ni ostajala brez dela.

Klarica je ubogala in marljivo skušala v vsem ustreči mačehi. Navadila se je marsičesa, da je postajala kar samostojna v gospodinjanskem delu. Pri mnogih opravkih ji ni prišlo na misel, da bi hodila po vrtu in plezala na plot. To se ji je zdelo tudi že otročje.

Kadar pa so odmevali iz soseščine udarci kladiva in kadar se je zvečer iz kovačnice razlival svit ognja, tedaj je Klarica zadrževala dihanje in prisluškovala. Pričakovala je, da bo zazvenel čisti moški glas, ki ga je včasih bilo stalno čuti. Želela je, da bi ji glas prinesel olajšanje in radost.

A zaman je pričakovala. Kakor bi onemel nekdanji pevec in bi udarci kladiva ostali zapuščeni.

Klarica je včasih zlasti zvečer, če je nihče ni videl, pogledala proti sosedovemu dvorišču. Ognjeni sij je bil tako privlačen, v njem so bile človeške postave tako velikanske.

(Dalje prihodnjič)

Vatikan: Cerkev sv. Petra, na desno od te vatikanske palače, v ozadju vatikanski vrtovi. To je najmanjša, ali najimenitnejša država na svetu

Jakob Richter

Rim

Rim.

Večno mesto.

Mesto, katerega začetek je odet v pravljico o Romulu in Remu, ki sta volkuljo sesala, da sta ostala pri življenju.

Rim, mesto sedmih gričev, ki so: Palatin, Kapitol, Kvirinal, Viminal, Eskvilin, Celij in Aventin.

Rim, ki je poganskim bogovom postavil krasne domove, katerih ruševine sedaj pričajo o minljivosti vse posvetne lepote.

Rim, mesto krvi in razuzdanosti — kloaka greha.

Rim, mesto mogočnih cesarjev, ki so preko človeških trupel razširili obroč rimske države čez ves takrat znani svet.

Rim, ki je že v starem veku bil milijonsko mesto.

Rim, ki so ga apostoli Gospodovi primerjali Babilonu, a se ga vendar niso ustrašili. Polni božjega ognja so šli v njega gradit kraljestvo Kristusovo. In so iz njega napravili središče krščanstva.

In to je ostal Rim do današnjih dni.

Mesto, ki veže ves katoliški svet po nasledniku sv. Petra v eno duhovno enoto.

Mesto, ki priča o vekotrajnem junaštvu prvih kristjanov.

Mesto krvavih aren in katakomb.

Mesto pošastnega Koloseja, v sredi katerega stoji sedaj preprost, lesen križ, ki prepričevalno pridiguje: Pozdravljen križ, naše edino upanje!

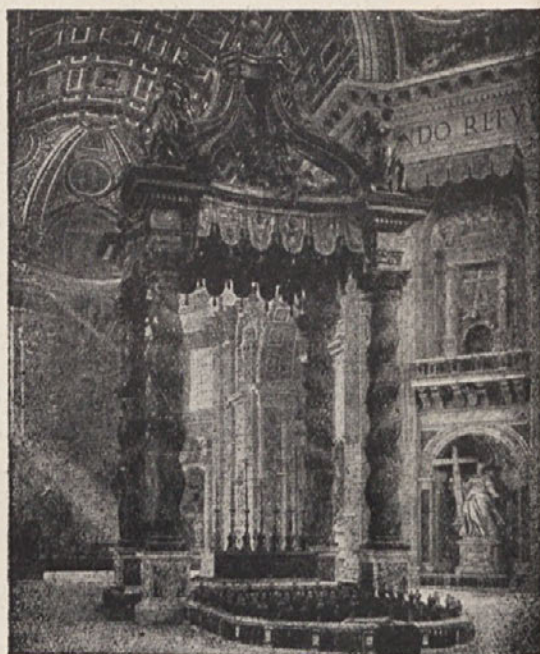
Mesto papežev in svetnikov!

»Pietà«, to je: Žalostna Mati božja, sloviti kip v stranskem oltarju pri Sv. Petru, delo Michelangelovo

Mesto nešteti cerkva, ki s svojo starodavnostjo in umetnostjo dvigajo duše in srca.

Pravijo, da jih je štiri sto. Štiri glavne med njimi so dobile zaradi svoje odličnosti in zgodovinske pomembnosti

Glavni oltar v cerkvi sv. Petra. Pod tem je grob sv. Petra. Na tem oltarju sme maševati le papež ali tisti, ki ga papež za to pooblasti

Cerkev sv. Petra: Nje površina je več ko poldrug hektar, kipi, ki jih majcene vidite na vrhu te prednje strani, so visoki po šest metrov

naslov: Velike bazilike (Basilicae majores). Te so: največja cerkev sveta Sv. Peter v Vatikanu zraven doma sv. očeta; Sv. Janez v Lateranu, ki je glava in mati vseh cerkva; Sv. Pavel pred mestnim obzidjem, ki očara vsakega obiskovalca s svojo marmornato lepoto, in Sv. Marija Velika ali Marija Snežna (S. Maria Maggiore), katere strop je okrašen s prvimi zlatom, ki so ga pripeljali iz Amerike v Evropo.

Rim je doživel še tretjo dobo svojega razvoja: po-

Kip sv. Petra v cerkvi sv. Petra. Kip je iz brona. Verniki mu poljubujejo desno nogo; od tega je noga na vrhu že vsa odrgnjena

žena pa hiti na trg kupovat. Prijazno ti razlagata zanimivosti ob poti, posebno Sv. Hieronima, ob katerem je jugoslovanski dukovniški konvikt, ki ga sedaj zaradi regulacije cest podirajo.

Končno smo preko Tibere, ki se kakor kača vije skozi rimsko mesto. Prav z brega Tibere doživiš prvo veličastno razodetje: pred sabo zagledaš trg sv. Petra in vso množično zunanost Petrove bazilike. Še pred letom dni tega pogleda iz daljave ni bilo. Sedaj so podrli večjo skupino hiš v vodoravni smeri semkaj od cerkve sv. Petra in zgradili nov dohod do »središča središča«. To je ulica sporazuma (via della conciliazione). Dne 11. februarja leta 1927. sta namreč italijanska vlada in papež sklenila sporazum v Lateranu, po katerem je papež popolnoma neodvisen vladar v vatikanskem mestu, ki ima tudi svojo pošto, svoj kolodvor in svoj denar. S tem je prenehalo petdesetletno jetništvo sv. očeta.

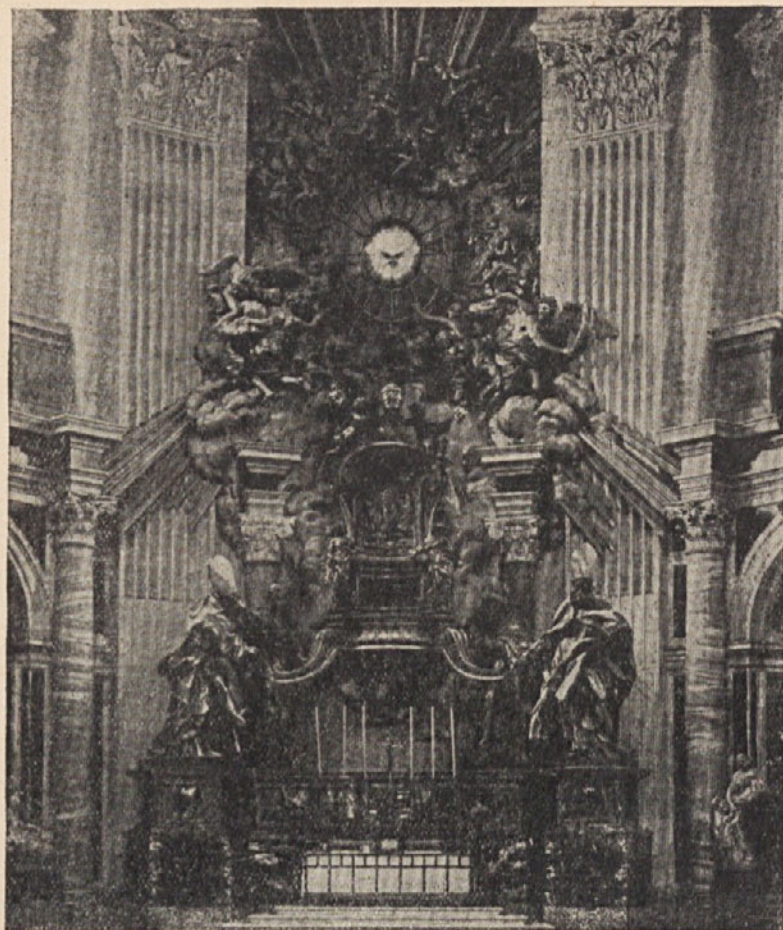
ganskemu in krščanskemu Rimu sledi novodobni Rim, ki je po ustanovitvi italijanskega kraljestva l. 1870. postal prestolno mesto te kraljevine. Naslednik sv. Petra je postal vatikanski jetnik. Toda kakor da se Rim sramuje tega dejanja, svojega lica ni spremenil do najnovejših dni, ko duce vsevprek podira in gradi nove ulice in palače.

Ko poromaš v Rim in se kot kaplja v človeških veletokih znajdeš pred glavnim kolodvorom (Stazione Termini), te objame prečudna boječnost: Kam? Vsak trenutek te lahko velemestna pošast podere in zmelje v prah. In če imaš še toliko načrtov v rokah, se lahko vendar vsak trenutek znajdeš v popolni zagati.

Prva tvoja pot, ko odložiš nevšečno prtljago, bo vendar k Sv. Petru. Pririješ se v tramvaj in se skušaš umiriti. Poslušaj žuborenje italijanske govorice. Toda, ali je to res? Sredi te tuje govorice, v kateri le s težavo iščeš pomen posameznih besed, ti udarja domača, hrvaška beseda na uho: svetnik našega poslanstva se pelje v urad, njegova

Papeža Pija XI. nesejo v cerkev sv. Petra

»Sveta stolica«. Oltar v ozadju cerkve sv. Petra; v tem je škofovski stol sv. Petra. Izpred tega oltarja razglša papež z nezmotljivo močjo verske resnice za ves svet

co, zbrano iz vsega sveta, in sprejemal blagoslov sv. očeta »urbi et orbi« z balkona cerkve sv. Petra, takrat te mora prevzeti močna zavest, da vesoljnost Cerkve ni le prazna bajka.

S svetim spoštovanjem stopaš po

Trg sv. Petra je arhitektonsko gotovo najlepši prostor sveta. Na višini pred sabo gledaš mogočen portal Petrove bazilike in ostrmiš nad mogočnostjo Michelangelove kupole. V elipsi okoli tebe cel gozd marmornatih stebrov z balustrado na vrhu, na kateri stoji 162 svetniških kipov. V žarišču elipse dva vodometa, v sredini pa egiptovski obelisk z napisom: Kristus zmaguje, Kristus kraljuje, Kristus zapoveduje.

Ako si gledal kdaj to kolonado, ta portal, to kupolo v večernem mraku razsvetljeno od tisoč in tisoč lučic, ti ostane ta slika živa v spominu za vse življenje. Ako si kdaj stal na tem prostoru kot neznatna točka med stolisočglavo množico

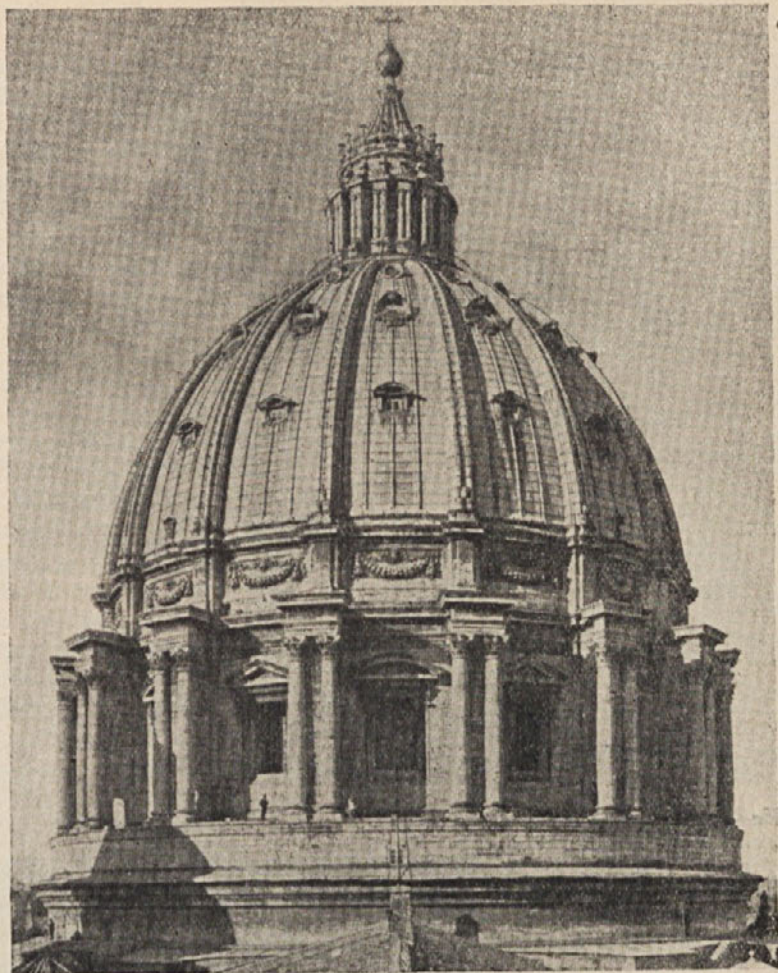
Grob papeža Pija X. v grobnici pod cerkvijo sv. Petra

stopnicah proti glavnemu vhodu cerkve. Vedno bolj se izgubljaš v prostoru, vedno bolj se odmikaš svetu. Skoro razočaran si, ko te pri glavnem vhodu sprejmejo stražniki in te pozovejo, da odložiš vse: fotografski aparat, palico in kar imaš podobnega s seboj. Težke zavese se odgrnejo in ti stopaš v največji božji hram na svetu, ki meri v dolžino celih 186,3 m. Ta dolžina se točno ujema z dolžino Koloseja, v katerem je v poganskih časih osemdesetisočglava množica uživala prav satansko ugodje, ko so zveri v areni trgale kristjane.

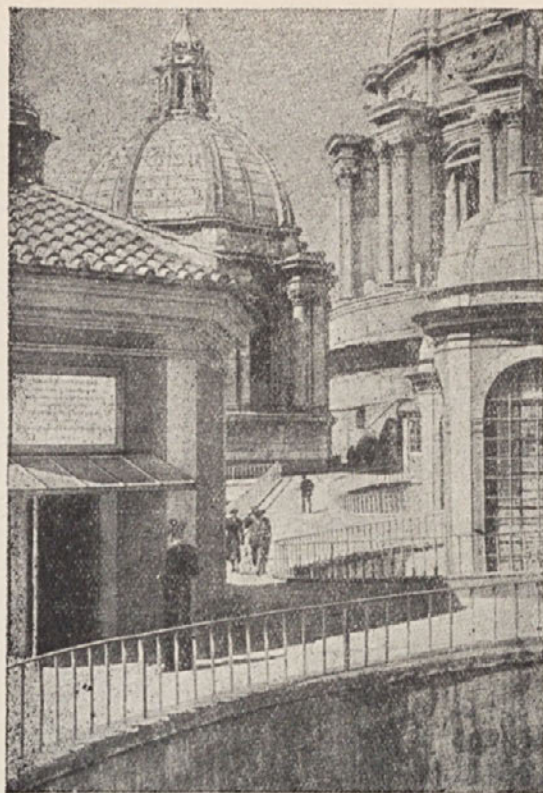
Prvi trenutek, ko z očmi preletiš ta ogromni prostor, si ob vsako misel. Preplašen si, ostrmiš nad ogromno velikostjo, nad čudovito lepo harmonijo, ki vlada v tem centralnem katoliškem svetišču. Ugibaš, ali so graditelji hoteli poudariti v tej stavbi velikost

vesoljne Cerkve ali lepoto nebes. In če z vrha kupole, ki je visoka 130 m, gledaš v ta ogromni prostor in občuduješ pod sabo človeško mravljništvo, ti mine vsaka visoka misel o tej neznatni stvarci, ki se ji pravi človek. Le nad duhom strmiš, nad duhom človekovim, ki se je dvignil iz svoje onemoglosti in v verskem zanosu ustvaril to čudovito umetnino.

In če še to pomisliš, da stoji to svetišče tam, kjer je prvak apostolov na križu, z glavo navzdol, potrdil svojo vero v križanega Boga s svojo smrtjo, da stoji to svetišče tam, kjer je Nero zažigal kristjane, ki so kot žive bakle razsvetljevali prostore razuzdanega uživanja v poganskem cirkusu, potem se ti zdi, da doumevaš resnico o prstu božjem, ki v stoletjih preobrača liste svetovne zgodovine.

Kupola na cerkvi sv. Petra, delo Michelangelovo. Kdor si hoče biti vsaj nekoliko na jasnem, kako velika je cerkev sv. Petra v Rimu, naj ob svoji domači cerkvi preudari: Cerkev sv. Petra je dolga 187 m, široka 138 m, kupola je visoka 142 m. Križ, ki ga vidite na vrhu, je visok 6 m, v oni — na sliki tako majceni — krogli pa je prostora za 16 ljudi. Tu pod kupolo (torej na strehi cerkve) so prodajalne za »odpuske«, razglednice in vatikanske znamke

Na strehi cerkve sv. Petra. Tu so male trgovnice za »odpustke« in za razglednice in vatikanske znamke. Na desni v ozadju spodnji del kupole

Če utegneš, ne pozabi stopiti tudi v vatikansko grobnico, v katero vodi dohod na levo od konfesije! Grobovi papežev, cesarjev, kardinalov. Sam bleščeč marmor, v katerem je popoln mir. Okoli groba Pija X., ki je umrl v sluhu svetosti, zopet polno ljudi, zatopljenih v molitev. Za trenutek se ponižno skloniš tudi ti in hvališ Boga...

Počasi stopaš naprej po gladkem tlaku. V cerkvi šumi kot v panju. Skupina za skupino romarjev, izletnikov, umetnikov, učenjakov si ogleduje umetnine, relikvije, grobove, ki jih v bežnem mimohodu sploh ne moreš pregledati. Bližaš se tako zvaní konfesiji (confessio), grobu sv. Petra. Okoli groba ograja, nad njo gori noč in dan 89 pozlačenih svetilk. Zgrudiš se na kolena in poskušaš moliti. Na desni in levi od tebe jih kleči cela vrsta in vsi so zatopljeni... Nad grobom je glavni oltar te cerkve, nad oltarjem baldahin, katerega nosijo štirje bronasti stebri, v katere so vdelane svetinje sv. mučencev. Pri tem oltarju mašuje samo papež in sicer tako, da je obrnjen proti ljudstvu.

Kot vsi drugi stopiš tudi ti na desno, k starodavni sohi sv. Petra na prestolu. Pravijo, da je narejena iz kipa poganskega boga Jupitra, ki je nekoč s Kapitola vladal poganski Rim. Noga te sohe je svetlo izglajena od dotikanja in poljubov. Milijoni in milijoni so šli tukaj mimo s pobožno molitvijo v duši...

Sikstinska kapela v Vatikanu: opravilo v navzočnosti papeževi. V tej kapeli volijo papeža. Michelangelove slikarije v njej (»Sodni dan«, spadajo med najlepše in najveličastnejše na svetu

Že se ti mudi iz Petrove cerkve, toda Michelangelova kupola ima neodoljivo privlačno silo. Stopiš v dvigalo, ki je blizu glavnega vhoda v cerkev, in se dvigneš nad portal. Že od tukaj je krasen pogled preko vatikanskega mesta: Tamkaj na levo pred tabo je papežev dom; zraven zaslediš z očmi sikstinsko kapelo, v kateri volijo kardinali novega papeža; malo naprej je dom švicarske garde; nato cerkev sv. Ane.

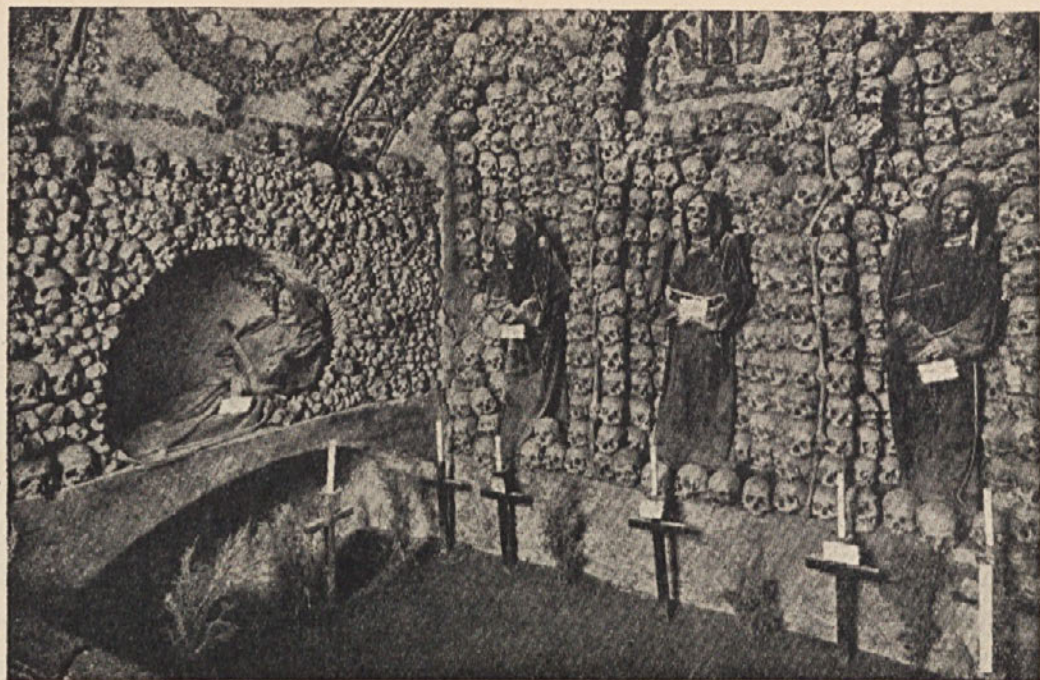

Marija Snežna. Legenda pripoveduje, da se je 4. avgusta 352. l. ponoči prikazala Marija papežu in nekemu bogatemu Rimljanu, češ naj ji pozidata cerkev tam, kjer bo drugo jutro sneg. Za spomin na ta čudež še zdaj vsako leto na 5. avgusta sipljejo bele rože s stropa v cerkev

Plemiška garda sv. očeta. Švicarska garda opravlja službo v zunanjih prostorih Vatikana, garda plemičev pa v notranjih

Kar zraven vatikanska tiskarna, v kateri se tiska »Osservatore Romano«. Nato uradi, arhivi, kamor hodijo zgodovinarji vsega sveta proučavati nekdanje življenje. In muzeji, umetniške galerije, kakršnih ni na vsem svetu. Cerkev je od nekdaj posebno zalivala to žlahtno rožo genijev. In nato vrtovi, vrtovi z lepimi belimi cestami, po katerih se vozi sv. oče na sprehod. Sredi vrtov zvezdarna, cerkev sv. Štefana, lurška kapelica, nova palača guvernerja papeževe države, radijska oddajna postaja, ki jo je uredil iznajditelj radia Marconi, etiopski seminar, edini na tem ozemlju, tovarna za mozaike, kolodvor, pošta itd. Z vrha kupole pa se ti odpre še lepši razgled preko večnega mesta, preko rimske kampanje tjakaj do albarskih gora. Samo naporna je ta pot po stopnicah do vrha. Srečuješ ljudi, ki si oddihujejo. Tamkaj na oni stopnici je omažala neka gospa. Dva mlada bogoslovca ji močita čelo. Ti loviš sapa in počasi stopaš naprej.

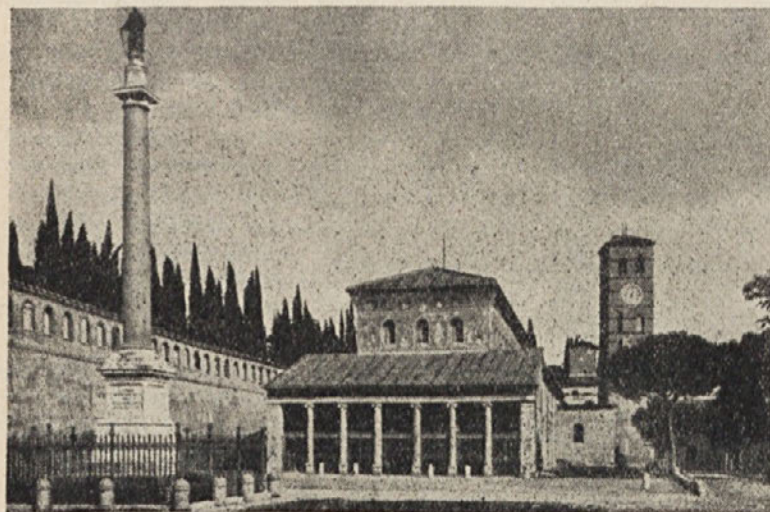

Grobnica v kapucinski cerkvi »Santa Maria della Concezione«. Tako je tu shranjenih 4000 okostij rajnih kapucinov

Toda mnogo je lepote in malo je časa. V naglici se spomniš svojih znancev in prijateljev in jim na kupoli napišeš nekaj razglednic. Z vatikanskimi znamkami bodo te razglednice romale v tvojo domovino. Nato pa hitro do avtotaksijev na trgu sv. Petra. Poceni so. Sam lahko kontroliraš prevožene kilometre.

Kam?

Lateran! Tam je stala najstarejša cerkev sveta, ki jo je dal zgraditi prvi krščanski cesar Konstantin Veliki. Tam so do pregnanstva v Avignonu stolovali papeži. Tam so svete stopnice, ki bi jih naj sveta Helena bila spravila iz Jeruzalema iz Pilatove palače na ta kraj. Tam je novi spomenik sv. Frančiška, asiškega ubožca, ki ga je postavil velikemu svetniku »Rim, Italija in ves svet«.

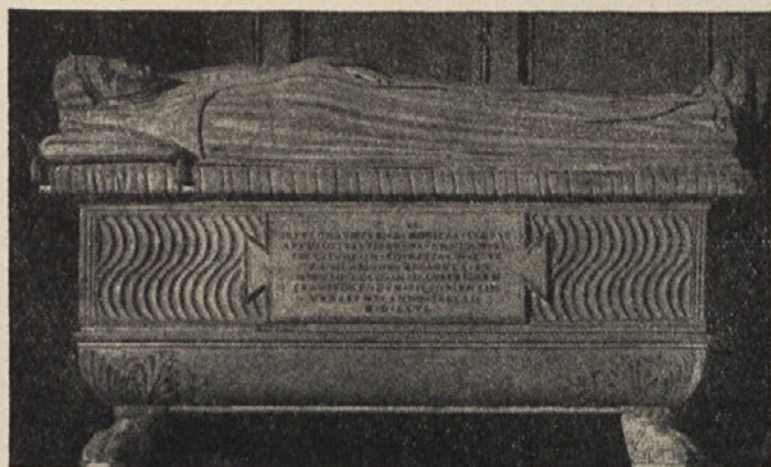
Sv. Lourenc. Pod cerkvijo je v katakombi pokopan sv. Lourenc. Zraven cerkve je rimsko pokopališče

Krasna bazilika sv. Janeza v Lateranu je še danes papeževa last. Saj je bila nekdanj to njegova katedrala. Od Silvestra do Urbana VI. so vsi papeži stolovali pri tej cerkvi. 161 jih je bilo po številu, med njimi 47 svetnikov. Polna je ta cerkev zgodovinskih znamenitosti, polna relikvij sv. apostolov. Mozaiki iz 13. stoletja te prevzamejo, mogočni nagrobni spomeniki pričajo o papeževi slavi. Je to ena izmed onih sedmerih cerkva s svetimi vrati, ki se odpirajo samo vsako sveto leto. Tukaj počiva največji papež iz moderne dobe, Leon XIII. Vsaj njegov grob boš obiskal in ob njem poživil vnemo za pravično socialno preureditev sveta. Kakšno bi bilo danes obličje sveta, ko bi bil pred petdesetimi leti ves krščanski svet poslušal glas svetega očeta in se resno lotil socialne obnove človeške družbe?

Toda poldne je minilo. Hiteti bo treba. Za sedaj bo dovolj, da si odnesel vsaj površen vtis iz mogočnega Laterana. V cerkvi je bil prijeten hlad. Ko se pa znajdeš pod milim nebom, začutiš vso ostrino južnega sonca. Asiški ubožec, ki

Grob sv. Katarine Sienske v cerkvi »Santa Maria sopra Minerva«

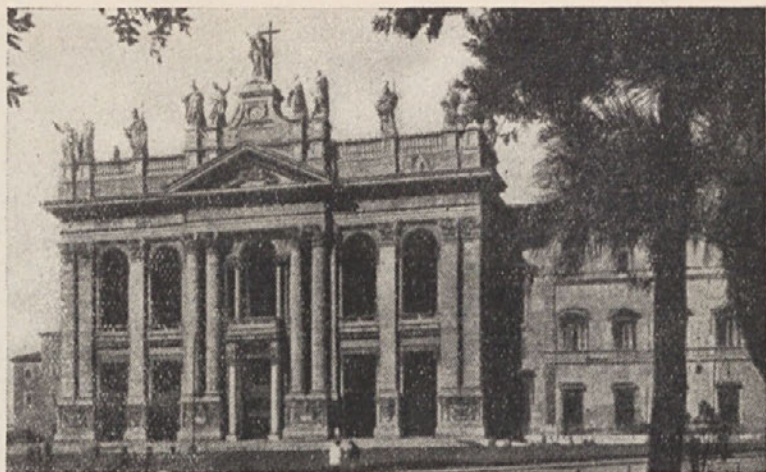

Grob sv. Monike v cerkvi sv. Avgüstina

stoji v parku pred lateransko baziliko ob glavni prometni žili, pa še vedno hrepeni po božjem soncu in je ves zamaknjen v njega... Od sv. Frančiška k Sv. Križu jeruzalemskega je samo nekaj korakov. Zmoreš jih v nekaj minutah. Sv. Helena, ki je bila doma v našem Nišu in je svetu dala Konstantina Velikega, je prva dala na tem mestu postaviti cerkev v počastitev Gospodovega križa. Še sedaj ti kažejo v tej cerkvi del sv. križa in napisa na njem,

en žebelj Kristusov in en trn iz njegove krone.

Utrujen si. Oslab. Kje boš v tem milijonskem mestu našel vsaj nekaj minut oddiha? In kje okrepiš? Kje iskrene prijateljske besede? Spomniš se na svoje znance, na Albina, na Cirila... In potegneš iz žepa naslov: Via san Nicolo da Tolentino, 8. Collegium Germanicum-

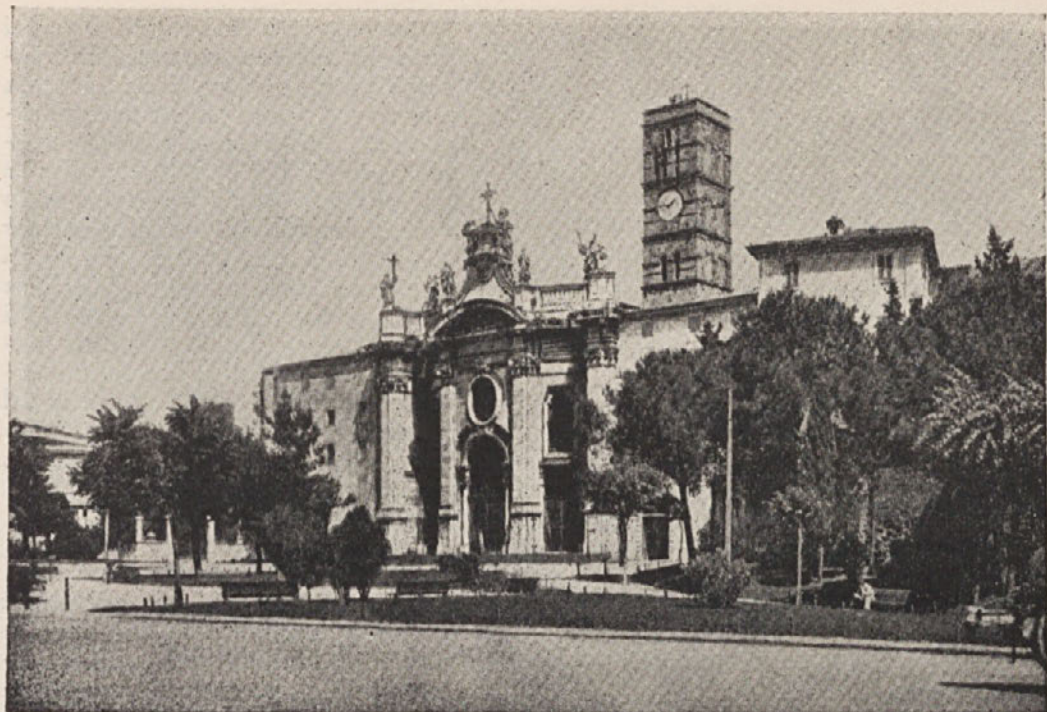
Sv. Janez v Lateranu, »mati vseh cerkev«, ker je škofijska cerkev rimskega škofa, ki je papež. V tabernaklju na glavnem oltarju sta glavi sv. Petra in sv. Pavla.

Sv. stopnice v Lateranu. Legenda pripoveduje, da so to stopnice iz Pilatove palače, po katerih je šel Kristus. Ljudje smejo iti le kleče po njih

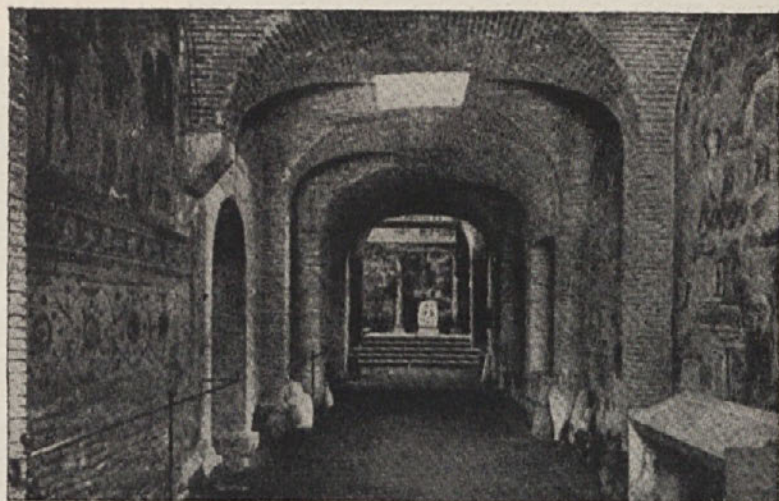
Hungaricum. Že zato, ker se je v tem zavodu vzgajalo toliko odličnih naših duhovnikov, bi rad videl to hišo. Sprejmejo te prijazno, z neko umerjeno ljubeznivostjo, ki je značilna za vse duhovniške zavode. Podajanje rok, razgovor, razpoloženje, ki ti ga pričara domača beseda, duh, ki te obdaja, vse to te krepi, da ne čutiš več utrujenosti, ki ti je sedla v duha in telo pri predpoldanskem ogledovanju.

Kam popoldne? Prva bo Maria Maggiore. Blizu glavnega kolodvora stoji ta najstarejša, najlepša in največja Marijina cerkev. Znana je legenda o njenem postanku, o snegu, ki je 5. avgusta pobelil ta grič. Zato se ta Marija imenuje tudi Marija Snežna. V tem svetišču je shranjena podoba Matere božje, ki jo je baje naslikal sv. Luka. Tudi to je ena izmed papeževih cerkva. Nekdaj je na praznik Marijinega Vnebovzeta papež iz zunanje lože te cerkve delil apostolski blagoslov. Še danes je sijaj in bogastvo v tej cerkvi doma: pozlačen strop, marmornati stebri, krasne kapele, mozaiki po stenah. Ure in ure se ne nagleda oko...

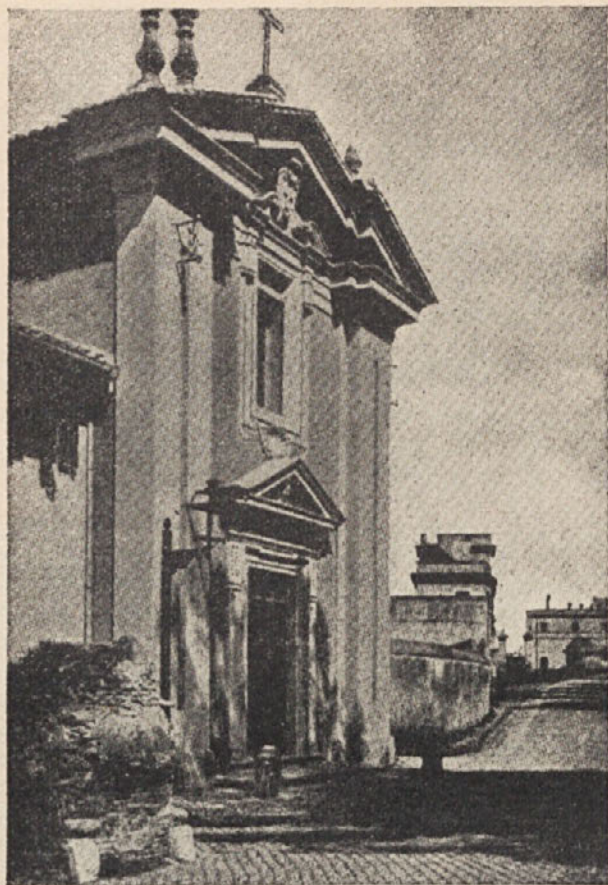

Cerkov sv. Križa. V njej hranijo ostanke Jezusovega križa, trnove krone in žebeljev, s katerimi je bil Jezus na križ pribit. — Cerkov sv. Križa je ena izmed sedmih glavnih rimskih cerkev, ki jih mora pravi romar obiskati, da dobi rimski odpustek. (Te cerkve so: Sv. Peter, Sv. Pavel, Marija Snežna, Sv. Janez Lateranski, Sv. Lovrenc, Sv. Boštjan in Sv. Križ)

Najlepša, k Bogu dvigajoča cerkev Rima pa je Sv. Pavel ob cesti v Ostijo. Dolga je pot do nje. Zato prav lahko med potjo zaviješ še skozi stari Rim, k Petrovim verigam in Mojzemu Michelangelove mu, kjer ne boš nalletel na molilce, pač pa na fotografe in nadležne prodajalce spominov; nato hitiš po via dell Impero in via dei Trionfi mimo pošastnega Koloseja in slavoloka Konstantinovega, mimo sanjave kapelice sv. Filipa Nerijs, ki

Stara cerkev sv. Klementa. To je bil v času sv. Petra dom Petrovega učenca in poznejšega papeža sv. Klementa. Tu je stanoval sv. Peter. Tu je grob sv. Klementa. Na desni strani od oltarja počiva tudi truplo slovanskega apostola sv. Cirila

Cerkvica »Quo vadis«. Tu je sv. Peter, ko je hotel ubežati rimskim preganjalcem, srečal Jezusa in ga vprašal: »Domine, quo vadis?« (»Gospod, kam greš?«) Gospod mu je odgovoril: »V Rim, da se dam še enkrat križati.« In sv. Peter se je vrnil

Ne smeš še zapustiti Rima. Vsaj Kalistove katakombe ob vii Appii moraš obiskati, da boš zaslutil, kakšno je življenje Cerkve, če se mora skrivati pod zemljo. Pelješ se po starodavni rimski cesti, med stavbami in

je tolikokrat v življenju šel po tej poti, in končno si zunaj nekdanjega mesta pri svetišču apostola narodov. Če se nisi v nobeni drugi cerkvi čutil odmaknjenega sveta in če nisi nikjer čutil potrebe po molitvi, se ti bo to zgodilo v tem hramu božjem. Ta cerkev te mora očarati. Na pogorišču nekdanje Konstantinove bazilike so to čudo božje lepote zgradili skoraj vsi narodi sveta. Celo nekatoliški vladarji so s svojimi darovi pripomogli, da je zrasla iz tal stavba, ki prevzame vsakega obiskovalca. Pet ladij ima ta cerkev, cel gozd marmornatih, granitnih, porfirskih stebrov podpira strop, ki ves žari v zlatu, tla se svetijo, kot da hodiš po steklu. Pod stropom v glavni ladji pa občuduješ mozaike vseh do sedaj živčih papežev. Ko hitiš mimo dragocenih oltarjev in nagrobnih spomenikov, se ti odkrije na desno novo čudo: križni hodnik benediktinskega samostana iz 13. stoletja.

Mogoče imaš še čas, da po-
hitiš k Trem studencem, kjer je bil
sv. Pavel obglavljen. Tukaj v bližini
bo l. 1941. svetovna razstava.

Grob sv. Cecilije v cerkvi, ki je pozidana tam, kjer je bil njen dom

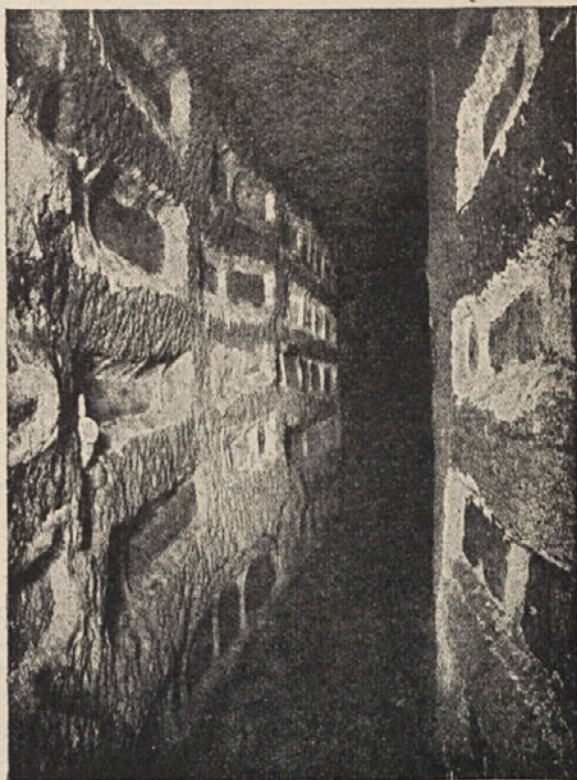
Cerkev sv. Pavla. Tu je grob velikega apostola Pavla

njevitega gestikuliranja, ki ti postaja na prvi mah neprijetno. Počasi se vozimo mimo cerkvice Quo vadis, kjer ti v spominu oživi Sienkiewiczzev roman. Peter, celo tebe je prevzelo malodušje, ko si gledal, kako se podira tvoje delo, s čudeži podprto, z znojem in solzami orošeno! Odpusti sedanjim delavcem v vinogradu Gospodovem, če ob velikih težavah in neuspehih, ki jih doživljajo, tu in tam potrti klonijo svoje glave!...

In sedaj na desno prve, najslavnejše katakombe — imenovane po papežu svetniku Kalistu. Odkopanih je ena tretjina. Oskrbujejo jih salezijanci, ki te vodijo po tem podzemeljskem labirintu. Mimo grobov mučencev in mučenk stopamo, preprosto starokrščansko umetnost ogledujemo — in se čudimo — čudimo. Saj te Kalistove katakombe niso edine — 60 večjih in manjših je do sedaj znanih. Samo okoli Rima merijo ti podzemeljski rovi nad 800 km.

Še v središče starega Rima moraš, na Forum Romanum, ki je bil nekdanje središče življenja, na Palatin, v Kolosej in v novodobni Rim, ki ga vlada Mussolini iz Beneške palače. In koder boš hodil, boš strmel od začudenja nad lepoto večnega mesta.

razvalinami, ki pričajo o tisočletnem zobu časa, ki je glodal na njih. Ozka je ta via Appia, komaj se voznik prerije skozi gnečo svojevrstnih, podeželskih vozov na dveh kolesih, ki se vračajo prazni z mestnega trga domov. Kričanje vseprek. Temperamentnost južnjakov so po mestih skušali omiliti s predpisi in prepovedmi. Komaj pa napraviš nekaj korakov na deželo, že si deležen kričanja, izsiljevanja, og-

V katakombah

Rim:
Grob sv. Boštjana v
cerkvi sv. Boštjana

Jela Levstikova

Ženski razgovori

Estetika mode

Moda je način oblačenja, ki odgovarja zahtevam časa. V dvajsetem stoletju je tempo življenja od dne do dne hitrejši. Skoro da ne trpi več primere s prejšnjimi časi. V mrzličnem razvoju in v tekmi tehnike je postal človeku pohlep po vedno novih ustvaritvah naravnost nestrpen. Stroji bruhajo iz sebe vse preveč novih izdelkov. Nismo se še prav zavedeli novega kroja, barve in kakovosti blaga, jedva smo občudovali prve modele, že nam boginja Moda obrača list za listom svoje knjige dalje, vse dalje, brez konca... In ta brzina nas zastruplja mnogokrat z usodnim prepričanjem, da nismo nikoli prav, lepo in moderno oblečeni.

Proti neprestanim modnim izpremembam bi se zastonj borili. Razvijajoča se tehnika hoče in mora ustvarjati, trgovec in obrtnik hočeta živeti in dolgočasna bi postala slednjič slika naših ulic, če je ne bi poživiljali vedno novi, pestrejši vzorci. Razni svetovni dogodki silijo k ustvarjanju novih modnih oblik. Abesinska vojna, dogodki v Španiji, boji na Daljnem vzhodu se izražajo v zadnjih modnih oblikah. Zdi se, da je prav sedanja moda kaj točna slika nemirnega razpoloženja v današnji Evropi.

Ceprav pa so nam razni dogodki in vplivi na modne ustvaritve in izpremembe še tako malo simpatični, je vendar lahko vsaka moda lepa in estetična, če se giblje v nekih mejah. Če jih prekorači, jih pretirava, potem postane moda neokusna, smešna ali celo zoprna.

Pri vsakem modnem predmetu razločujemo dvoje, njegovo estetično in umetniško vrednost. Prva je odvisna od osebe, ki ta predmet nosi. Lahko je ta predmet sam še tako lep in umetniško dovršen. Če pa ga obleče oseba, kateri ne pristaja, izgubi za njo prav gotovo vso estetično vrednost, ker moti njeno sicer popolnoma lično zunanost. Vzemimo n. pr. pri modistinji v roke klobuček, ki nam v izložbi ugaja. Lep in okusen je, da nič takega. Toda, ko ga imamo na glavi, se s strahom zavemo, da nas prav ta lepi klobuk smeši in pači, ker nam ne pristaja. Ob obrazu postane ta ali ona oblika naenkrat nelepa, dočim lahko druga oblika

Rim:

Stara cerkev sv. Boštjana. V njej hranijo kamen, v katerega se je vtisnila stopinja Jezusova, ko ga je srečal sv. Peter

popolnoma ustreza. Rečemo, da nam pristaja. Oboje, obraz in klobuk, se družita v prijetno harmonično celoto.

Združiti umetniško vrednost modnega predmeta z osebno zunanostjo v harmonično celoto, to zamore oni, ki ima dovolj smisla za lepoto in k temu še dovolj prirojene inteligence. Ta čut za lepoto ni priučen, mogoče ga je pa s pravilno vzgojo spopolniti. V tej smeri nas vzgaja zgled z ulice in najbližje okolice, koncertne dvorane in druga ljudska zbirališča. Šolajo nas modni listi, modne revije in slednjič bi se morala vsaka žena zavedati dejstva, da po vsej svoji zunanosti ne le vpliva, temveč tudi vzgaja. Izbran okus ostane vendar nekaj popolnoma osebnega.

Vsaka moda ima svoje karakteristične barve, vzorce, črte in oblike, ki se dajo včasih poudariti ali omiliti, kakor je v posameznih primerih potrebno. Moda ustvarja harmonično vez v barvi las in kože, družijo črte in oblike v obleki z oblikami telesa. Izraža pravi namen obleke s tem, da ukazuje promenadne, poklicne, večerne, slavnostne i. dr. toalete. Če je pri tem ustvarila oblike, ki ne žalijo čuta sramežljivosti in dostojnosti, potem moremo govoriti o modi, ki je pravilna, lepa in estetična. Obleka namreč lahko še tako pristaja, je mogoče še tako umetno izdelana, toda kakor hitro žali čut dostojnosti napram sočloveku, ni več estetična. Na to se pač pri ustvarjanju modelov tolikokrat pozablja in družabno naravnost drzno greši.

S potrebnim čutom za lepoto in pravilnim umevanjem estetičnih vrednot zunanosti se posebno mlad in lep človek lahko lepo obleče. Pravimo, da mu vse pristoji. Toda mladost ni trajna. »Hitro, hitro mine čas, mine tudi lep obraz« — pravi pesem. Nekoč se bo moral še tako lep obraz vendarle ustaviti pred ogledalom, da končno najde to, kar mu resnično pristaja. Moda ustvarja vzorce za vsa starostna razdobja. Kdor hoče biti prav oblečen, izbira tudi po svojih letih. Kar pristaja dvajsetim letom, je lahko smešno petdesetim in obratno.

Zene zrelih let se kaj rade vdajo prepričanju, da je za »stare« vse dobro. To naziranje pa je zopet popolnoma pogrešeno, kajti skrbeti vsaj za lično, rekli bi estetično zunanost, smo dolžni zaradi sočloveka, družbe in okolice vse svoje življenje, vsaj pa dotlej, dokler nam je ubrana naša duševnost.

Oblačiti se preprosto in oblačiti se nemoderno je dvoje. Vedno je mogoče družiti skromnost in preprostost z vsemi zahtevami moderne estetike. V gladkih

oblikah, v skromnosti nakita se resničen okus tembolj poudarja. Čestokrat se oblači ženstvo resnično premožnih slojev zelo preprosto in resno, brez posebno kričevega poudarka zadnjih modnih oblik. In ravno o teh ženah lahko trdimo, da so oblečene res elegantno.

Modna manija, rekli bi »modna bolezen« se je najbolj razpasla med manj imovitimi sloji. Na račun te bolezni naraščajo dolgovi, ne skrbi se za urejeno stanovanje, zanemarija se prehrana in zdravje družine, zanemarija se vzgoja otrok. Ne smemo slednjič preko prestrašnega dejstva, da se za ceno raznega nepotrebne modnega kiča, za ceno novih oblek, lepih čevljev in dragocenih umetnih frizur prodaja morala naših žena in deklet. Tak je duh današnjega časa, da hočemo biti vsak čas drugače in vedno izrazito modno oblečeni za vsako žrtev in četudi za ceno lastne ženske časti. V povojnih letih je ta bolezen zajela tudi široke plasti našega naroda v veliko škodo narodnega gospodarstva in še posebej našega ženstva. Tudi med preprosto kmetско ljudstvo je zašla. Svojih žrtev nič več ne šteje... Vse globlje prodira ta »moda«, pači vse, pretvarja v šeme in izgublja na svoji poti poslednjo svojih estetičnih vrednot.

Gotovo bi manj grešili proti estetiki mode, če bi izbiro vodil res izbran okus in pravo umevanje estetičnih pogojev. Potem bi izostala večina kričavih kršitev skladnosti. V splošnem lahko trdimo, da dosega preproste in manj poudarjene oblike in barve skoro vedno svoj pravi namen. Pretesne oblike, ki preveč izražajo telesne oblike, so vedno neestetične. Enako so prekratke, včasih ob strani vidno odprte obleke nelepe in nedostojne.

Posebno poglavje zase je dekolté. Izrezane bluze in obleke so okusne in lepe, dokler dekolté ni pretiran. Današnji dekolté zahteva pri plesnih in družabnih toaletah cela ramena, hrbet do pasu in gole roke. Ne moremo in ne smemo biti v takih modnih potezah preveč ozkosrčni. Lepo človeško telo je krona stvarstva in nič nelepega ne moremo videti na njem, če tega hotno ne iščemo. Vedno pa je mogoče krojiti obleko tako, da ustreza vsaj v splošnih potezah modnim kapricam, ne da bi se odrekala resničnemu estetičnemu vtisu.

Neestetično je danes toliko pretirano, nenaravno lepotičenje obraza. Trdo začrtane obrvi, vsiljivo barvane ustne, dolgi in barvani nohtje, svetljeni lasje, vse to so modni izrodki. Negovanje telesa, posebej obraza, rok in las je družabna dolžnost današnjega človeka. Tudi mož se temu ne more odreči. Toda ta nega naj zunanost resnično plemeniti, ne pa kvari! S šminko spačeni obrazi morejo biti le maske, ne pa izraz naše resnične duševnosti. Skrajna čistoča, zdravje in urejena duševnost so najbolj naravna in najboljša kosmetična sredstva.

Usoda in čas začrtavata v vsak obraz svoje sledove, izraz plemenite duše v njem pa ga dvigne do popolnosti.

Anton Boštele

V spominsko knjigo

*So dnevi veselja, kipeče radosti,
so dnevi bolesti, pekočih skrbi,
so dnevi, ko tonejo misli v pozabi,
in dnevi, ko tih spet spomin oživi.*

*Življenje je pesem in srce godalo,
ljubezen umetnik, ki svira na njem;
bo jokalo, pelo, nemirno igralo,
dokler se ne zgrudi smrti v objem.*

*Srčni odmevi pa so spomini
od prvega lista do zadnjega dne —
in kadar boš listala v knjigi spominov,
ob tihih večerih se spomni na mé!*

Zaščita dihal

Današnje industrijsko delo predstavlja pogosto vir raznih nevarnosti, ki pretijo nameščencem, pa tudi okolici obratov. Naj spomnim le na nevarnosti smodnišnic, bencinskih zalog in raznih kemičnih tovarn. Dihala ogrožajo industrijsko delo v posebni meri, in to s prahom in s strupenimi plini. Včasih je treba zavarovati tudi oči od

prehude svetlobe, dražilnih plinov in letečih isker. Močno pa se občuti potreba po zaščitnih sredstvih dihal ob večjih industrijskih nesrečah, ko gre za reševanje ogroženih ljudi. Pri rudarjih so že dolgo v rabi aparati, ki popolnoma zapirajo zunanemu zraku dostop v pljuča. Potrebni kisik za dihanje se nahaja stisnjen v jekleni »bombi«, ki jo nosi mož na hrbtu s seboj. Poseben plombiran ventil —

srednja zaklopka spo-

daj — zmanjša pri uporabi visoki pritisk, tako da oddaja bomba vsako minuto poldrug liter kisika v stalnem toku. Leva gumijasta cev ga odvaja pod masko, desna pa zopet vrača porabljeni zrak iz pljuč v »kalijevo patrono«, kovinsko posodo na levi strani. Tam se zrak očisti in se vrača pomešan s svežim kisikom ponovno v pljuča. Take aparate uporabljajo že tudi v gasilstvu. Delo s kožnimi stupi pa zahteva še posebne zaščitne obleke.

Karl May

O njegovih »indijanaricah«

Spominjam se svojih dijaških let, ko smo kupovali, si izposojevali in vneto — požirali »indijanarice«. To so bile drobne povestice v posebnih brošurah, ki so imele na ovojnem listu čim najbolj grozno sliko iz vsebine, besedilo pa je prikazovalo kako zgodbo iz življenja Indijancev in njihovih bojov z belimi naseljenci. Najbolj so nam seveda ugajale tiste izmed povesti, v katerih so prelili »rdeči« ali »beli« največ krvi, ali pa so ujetniki ob mučilnem kolu čakali strašne smrti, pa so bili na čudovit način rešeni baš v zadnjem hipu. Takih brošuric sem imel za celo knjižnico ter sem užival kot njihov lastnik med součenci v gimnaziji velik ugled.

Kmalu sem se zavedel, da je spadala vsebina tistih povesti med »šund« in da ni mogla nuditi v nobenem pogledu kaj prida koristi.

To sem občutil pozneje še bolj, ko sem začel čitati Karl Mayeve povesti o Indijancih; posebno pa sem se naslajal v tem, kako lepo je prikazoval poglavarja indijanskega plemena Apačev, Winnetoua, ki ga imenuje največjega in najplemenitejšega med Indijanci.

Karl May je rad pisal povesti o Indijancih in kakih 30 izmed njegovih knjig se peča z njihovim življenjem, z boji, slovesnostmi in običaji; v njih pa pisatelj tudi strastno graja navadno zelo kruto prodiranje belih ljudi v indijanske pokrajine, kjer so odvzemali domačim kos za kosom zemlje, jih zastrupljali z »ognjeno vodo«, z žganjem, ter jim vrh tega z brezumnim pobijanjem uničevali njihovo vsakdanjo hrano, velike črede bivolov.

Z vso ogorčenostjo se je Karl May zavzemal za ta izumirajoči narod in v prepričevalnih besedah je žigosal krivice, storjene nad njim.

Zakaj se je baš za Indijance zanimal v toliki meri? Indijanski rod mu je bil posebno pri srcu, ker je videl v njegovem trpljenju in v njegovi zli usodi sliko lastnega življenja. Tudi njega je nesreča zasledovala dokaj časa in šele po dolgi dobi trpljenja je prišel do tako zaželenega zadovoljstva in sreče. Svoje življenjske boje je istovetil z usodo indijanskega rodu in se je zato rad poglobljal v vse, kar je bilo v zvezi s tem teptanim narodom.

Indijance je spoznal Karl May sam, ko je bival v Severni Ameriki in jo je prehodil kot zemljemerec pri delu za prekocelinsko železnico, potem kot lovec na obsežnih prerijah in kot prijatelj Apačev, ki so sloveli kot najbolj kultiviran indijanski rod. Pozneje je še v zemljepisnem, zgodovinskem, narodopisnem in gospodarskem oziru temeljito preštudiral celo vrsto knjig in razprav, da bi si pridobil o svojih ljubljencih jasno in popolno sliko. Vse plodove svojih osebnih opazovanj in svojih študij je potem izlil v one potopisne povesti, ki jih štejemo med njegova najbolj značilna dela.

O Indijancih je torej pisal mnogo, ali prav s srcem je orisal osebnost in značaj poglavarja Apačev, Winnetoua. V tem plemenitem, ponosnem in izobraženem Indijancu je Karl May pokazal vse dobre lastnosti rdečega plemena in sicer v tako lepi in prikupljivi obliki, da je čitanje tistih treh knjig, ki nosijo naslov »Winnetou«, za vsakogar blag užitek.

Pisatelj piše seveda še tudi o mnogih drugih Indijancih, ki jih vselej ve postaviti v ugodno luč. Če pa ta ali oni med njimi ni takšen, kakršnega bi pričakovali, je krivda v tako zvani višji kulturi belih ljudi, ki v pre mnogih primerih tem naravnim otrokom ni prinesla blagra, ampak pomenja zanje v marsikaterem pravcu le veliko zlo.

Skoro povsod se pa v teh povestih nazadnje pojavi Winnetou, ki združuje v sebi vse tiste kreposti rdečega plemena, kakršne moramo priznavati in spoštovati. V to idealno osebo je bil Karl May tako zaverovan, da je nazadnje o njeni eksistenci skoroda že sam bil prepričan, čeprav je vedel, kakor zdaj to vemo tudi mi, da Winnetou ni nikoli živel, ampak je le izmišljena oseba, neka poosebitev indijanskega bistva. Tri knjige: »Winnetou«, kakor jih poznamo, niso od početka niti nastale skupno. Karl May je bil prej spisal več črtic, v katerih je nastopal Winnetou, in te črtice je potem na založnikovo željo povezal v celotno povest, ki pa kaže vendarle, da v bistvu ni enotna, ker združuje tudi take prizore, ki vanjo organsko prav za prav ne bi spadali. Karl May piše o tem tudi sam ter ugotavlja, da pač predstavlja povest »Winnetou« izbor iz vseh spisov, v katerih indijanski poglavar nastopa, in da je moral v razmeroma tesnem okviru podati o svojem rdečem prijatelju to, kar bi izčrpno mogel povedati le v celi vrsti knjig.

Winnetou je za Karla Maya nekaka izpopolnitev njegove lastne osebe, njegovih želja in ciljev. Prijateljeve oči so mu zrcalo za vrednost dejanj, o katerih je vsekdar želel, da bi se bližala tisti stopnji popolnosti, ki bi jo mogla doseči Karl May in Winnetou kot skupna oseba. Zato tudi pripoveduje, da mu je bil Winnetou najboljši učitelj v vsem, kar je treba dobremu »westmannu«, ali Winnetou je našel v Karlu Mayu tudi pripravnega učenca in je prav za prav le razvijal njegove prirojene zmožnosti. V tem pogledu torej Karl May vendarle ni hotel, da bi stal rdeči prijatelj, četudi živi le na papirju, predaleč nad belim človekom, kljub medsebojni ljubezni in srčnemu prijateljstvu.

Karl May kaže v svojih povestih o Indijancih tudi pot, kako bi si moglo rdeče pleme pomagati, da ne bi izginilo popolnoma. Winnetou je izvršil v njegovih povestih prvi korak tako, da je zbral najprej okoli sebe razpršene skupine Apačev in jih je skušal spraviti do upoštevanja novih razmer, ki so nastopile s prihodom belih naseljenikov. Videl je, da lov sam njegovim ljudem ne bo mogel več dolgo nuditi vajenih življenjskih pogojev, ampak da se bodo morali Indijanci poprijeti poljedelstva, če bodo sploh hoteli obstajati še naprej. Taka stremjenja naj bi se razpredla nazadnje na vse Indijance sploh. Karl May pa je uvidel, da bi bilo sicer tako idealno zamišljeno delo še preuranjeno, ker Indijanci niti živemu Winnetouu ne bi bili verjeli, da je v stalnem stiku z grudo zanje edina pomoč, in zato je moral Winnetou v povesti umreti še mlad, torej v dobi, ko je v njem še živel upanje na boljšo bodočnost njegovih soplemenjakov.

Bojevnik Apačev in indijanska žena v Karl Mayevem muzeju v Radebeulu

In še eno željo izraža Karl May glede na Indijance. Winnetou je v povesti umrl kot kristjan. S tem je hotel Karl May, ki je sam bil globokoveren mož, pokazati rdečim ljudem pot tudi do rešitve duš iz spon poganstva, da bi torej bili svobodni v duševnem in telesnem pogledu.

Trajalo je precej časa, preden so Indijanci bili deležni te duševne in telesne rešitve, ali prišlo je do tega. Začeli so razumevati smisel takih stremljenj, kakršna je zastopal Karl May v svojih »indijanaricah«, in razmere so jih prisilile, da so se ravnali po novih vidikih. Ker so bile Karl Mayeve knjige prevedene tudi na angleščino, so ameriški Indijanci spoznali njihovo vsebino in so prav zaradi nje vzljubili pisatelja.

Šestnajst let po Mayevi smrti se mu je poklonila na grobu v Radebeulu pri Dresdenu skupina Indijancev in njihov vodja Zuzeča tanka, t. j. Velika kača, je izpregovoril tele besede:

»Veliki, mrtvi prijatelj! Od vseh belih bratov, ki so se bavili z dušo, z življenjem rdečega moža, ki zdaj onkraj oceana živi mirno z belimi brati v blagoslovu civilizacije, nam ni nihče tako blizu kakor ti, katerega življenjsko delo je edinstveno poveličanje kreposti rdečega moža. Ti si postavil našemu umirajočemu ljudstvu v srcu mladine vseh narodov trajen spomenik. Mi bi ti radi postavili spomenike v vsaki indijanski vasi. V vsaki hiši naj bi visela tvoja slika; kajti nikoli ni imel rdeči mož boljšega prijatelja od tebe. In če so pozabljeni časi, ko se je bojeval rdeči mož proti belemu, pozabljena uničujoča vojna, na kateri je bila vsaka ped naše zemlje osvojena s potoki krvi, si bil ti, ki je največ pripomogel, da se je zgradil most med belim in rdečim plemenom.

Zato te častimo, beli, mrtvi brat, ter polagamo na tvoj grob ta venec v spomin in počastitev!«

Anton Boštele

Ponos

*Jaz ljubim široko odprta obzorja,
ljubim ponosne visoke gore,
rjoveče viharje in sonce pekoče
in divje kipeče, svobodno srcé.*

*Kaj bi z otožnostjo, kaj bi z bolestjo,
ki vedno buči se iz duše globin? —
Pesem zapojem in pojdem na cesto,
saj božjega stvarstva svoboden sem sin!*

*Lahko mi uklenejo roke tirani,
lahko prepovejo besedo duhá,
a misli mi nihče vzeti ne more
in vroče ljubezni, ki vre iz srcá.*

France Borko

Kmečki dvor

*Živina priprta je v hlevu, race
umivajo s kljuni si perje, na ogrizku
se muhe žirijo.*

*Kreg očeta in hlapca mi gre že
skozi ušesa. Lepó diši pražena
kava. Voz nared za šumo stoji.*

*Predpoldne. Veter žene meglé,
skriva se sonce. Drevo je pobito
po toči: Bog je dal, vrag je vzel.*

*Čez prag kobaca po štirih dekletce.
Nihče ne utrga ji smrkclja, ki leze
ji v usta. Sladkó se obližne in tajno*

*sekunde v minute se stekajo,
minute v ure in dneve in mesece, leta —
in leta v življenje ...*

Kose svitle smo sklepali

Počasi je pridihala vigred iz zelenega Štajerja sem čez že zeleno Pohorje preko mislinjske in slovenjgraške dolinice in pri Dularju na meji med hotuljsko in selsko faro začela trkati na nekdanja obmejna vrata Koroške, v Traberici in pri Šentvidu nad Črno ter brez kakih obmejnih papirjev hitro prešla tudi na

Kuharjev Anzej si kleplje koso. (Pred domačo hišo na Prežihovem vrhu pri Kotljah)

našo koroško stran v Mežiško dolino. Ko so vzbrstela podnožja Uršlje gore in ko je ozelenel kraj z našo Peco v novo in toplo poletje, tedaj se je začelo v naravi novo življenje.

Sonce je začelo zgodaj vzhajati, čez dan je že pripekalo, preden je pozno zašlo že daleč tam za koroškim Obirjem. Noči so postajale kratke in prvi jutranji svit je spremljal ptičji spev, ko so po naših domovih začeli domači sinovi in posli zamenjavati svoja zimska ležišča ter se preseljevati iz toplih, a zaduhlih zimskih stanovanj ali iz živinskih hlevov in drugih kmečkih kamer na skednje v spanje na dišeče seno, da se čez zdravo poletno noč naužijejo čistega zraka in novega zdravja za nastopajoče prvo najvažnejše delo: košnjo. Bližal se je god sv. Antona Padovanskega, ki prinaša v naše kraje koso in prvo košnjo detelje, kateri hitro sledi košnja naših travnikov.

Košnja travnikov, kateri posveča naš slovenski kmet poleg žetve in spravljanja pridelkov v jeseni največjo pažnjo; saj od košnje je odvisno njegovo gospodarsko stanje in njegov obstoj za dobo enega leta. Kako se bode kosilo, koliko nakosilo, kako spravljalo in sušilo? To so težke skrbi kmetijskih gospodarjev. Ni čuda, če so se zato o košnji še do danes ohranile stare šege, pa saj tudi mnogo naših narodnih pesmi opeva košnjo slovenskega kosca v zori prvega svita. Nekoč, ko so naše kmetije stale še na trdnjih podlagah, ko je po kmetih bilo dovolj delovnih ljudi, pridnih in močnih mladih rok, hlapcev in dekel, za katere je bilo

na domu vsega dovolj: dela, še bolj pa hrane, ko so stare kmečke kašte še služile stoletja staremu namenu za shrambo žita, mesnine in zabele, ko je po kmetijah vladalo zadovoljstvo in božji blagoslov, takrat je v kraju, ko se je začela košnja, kar odmevalo v petju. Četudi je bil počitek prav kratko odmerjen v kratkih poletnih nočeh, je vendar novo in mlado poletno jutro prineslo vedno novega veselega življenja v zgodnje ure, ki je ni oznanjala nobena oglušujoče trobljena sirena s točno minutno napovedanim začetnim delom. Včasih prej, včasih bolj pozno je nastopil 16 urni in tudi 18 urni kmečki delovni dan, saj pravi naša pesem:

*Če glih prav lop' cveti
in prav tajn diši,
zvečer suha tam leži*

Še prej, ko bode svit, pa
pojdemo kosit na zelene travnike.

Začetek je bil hud in težko je bilo utrujenemu, ko se je moral navaditi zgodaj vstajati, zapustiti tako dišeče in toplo ležišče, posebno mladim je bila to težava. Ko je včasih skoraj še šoloobvezen fantič spolnil dvanajsto ali trinajsto leto, kateri je bil telesno močno razvit, mu je čez zimo domači kmečki mizar, kateri je znal za silo popraviti in napraviti tudi novo najpotrebnejše kmečko orodje, že pripravil novo kosišče, na katerega so mu potem nasadili bolj kako staro, že izrabljeno koso, da mu je služila za uk in je ni bilo škoda, če se je polomila. Na guštanskem sejmu, ki je na god sv. Janeza Krstnika ali, kakor pri nas pravimo, o Kresu, pa je dobil novo koso. Za klobuk si je zataknil nageljček in pa rožmarinov vršičec, tako je postal šele pravi kosec in je že smel, če je le mogel, tudi zajuckati ali skupno zapeti v zoro prvega svita sredi rosnega in

dehtečega travnika. Tak je bil novi krst mladega kosca sredi naših travnikov.

Prelepi so spomini in skoraj nepozabna tista rana poletna jutra in tisto leto, ko sem tudi jaz dozorel za prvi uk na koso in ko so me oče prvič prišli klicat, da naj vstanem, da gremo kosit. Nekaj boš že nakosil, le hitro vstani, da se prej navadiš zgodaj vstajati, ker ob času košnje je vedno »zguoda den« in je treba pridno prijeti za delo. »Le hitro grl!« se je glasilo povelje. Sonce še ni začelo vzhajati, samo tam daleč doli za Pohorjem se je komaj malo svitala prva jutranja zora, ko sem se opotekajoče zaspano skolovratil s senenega ležišča za očetom. Tam doli na vasi je ležala gosta megla in sem od daleč nekje pa je rahla jutranja sapica prinašala ubrani glas četverosepeva:

Kosa je rjava, trava nie ta prava,
jaz pa koj pomalem jo švajsam no kosim.

Tam nekje na Šelenbergu so že kosili. Počasi sem se začel truditi in pridno muhati s koso za očetom in bratom, katera dva sta jo naglo rezala že daleč pred menoj. Mislil sem na one prve kitice ravnokar odpete pesmi, ki jih je rahlo jutro prinašalo in obljubljal lep dan, ter upravičeno začel valiti krivdo tudi jaz na rjavo koso in na nepravo travo, da nisem mogel skoraj nikamor.

Oče in mati Ivan in Marjeta Kuhar pred svojim domom na Prežihovem vrhu. Njuni sinovi so: »Prežihov Voranc«, pisatelj, dr. Alojz Kuhar v Ljubljani, Ivan Kuhar, ki je doma, in Avgust Kuhar na Jesenicah

Doli na vasi pa se je tedaj oglasil veliki zvon, katerega glas je veličastno odmeval v to jutranjo še mračno sivino in naznanjal, da je nastopil zopet nov dan, čas molitve in čas dela. Mogočno in nekam svečano se je razlegal njegov glas kot glas gospodarja nad mladim jutrom. Tedaj je utihnilo petje in tudi oče je obstal, snel klobuk in ga odložil na pokošeno travo. Sledila je glasna skupna molitev angelskega češčenja na zelenem travniku. Tudi niže doli pri sosedu so kosili v logu, kar se je dalo sklepati po brušenju kos, dokler ni končno čisto pod nami zadonela mogočna pesem koscev:

Dečva bruoštik nese pa mene
nič na reče,
jaz pa koj pomalem jo riežem
dov na - vas.

Domača dekla je prinesla koscem zajtrk ter ga postavila in pripravila na primernem prostoru. Če je bilo dosti koscev, sta prinesli zajtrk dve, eno skledo štrukeljnov ali nudeljnov, ki so kar plavali v zabeli, ter velik lonec krompirjeve ali — kakor pri nas pravimo — riepne župe, da so si kosci dušo privezali za nadaljnje delo. Jerbas je poveznila na tla, nanj pa »na-

*Kakor se koscu strieže,
tak mu koasa rieže*

rihtala« sklede z obilno in dobro vsebino. Kosci so tedaj odložili kose, s pasov sneli čepune in se zbrali v krogu okoli zajtrka ter sneli svoja pokrivala in stoje glasno pomolili. Po končanem zaužitku, ki je bil vedno bolj pozno, okoli sedme ure, saj je tedaj bil čas, da so si domače dekletke in gospodinje počile, ker jim ni bilo treba prežgodaj vstajati, so kosci še nekaj časa posedeli in se pošalili z

Miha bo zapev priredi, Tomaž bo šov čriez, Juri bo pa pritisniv bas

deklami, ki so prišle trosit radovje, da naj tista, katera bo trosila veliki radovc ali — kakor pri nas pravimo — zvoženik, pripravi pušeljce za prihodnjo nedeljo onemu koscu, ki je prvi zakosil v še stoječo travo obširnega travnika. In zopet se je oglašila pesem, ko so kosci odhajali od zaužitega »bruštka«, v navadnem trojnem ali četvernem spevu. Tedaj še ni bilo nobenih tenorjev, raznih altov ali sličnih novejših imen za razne pevske glase. Prvi hlapec Miha je »zapev priredi«, Tomaž pa mu je »šov čriez«, Juri pa je »pritisniv bas«, tako da bi ob njem luč ugasnila, in lepa domača pesem

je zadonela po dolini do visokih pečin koroških gor; če je bil pa še kak četrti, pa je dal še više »ta tretkega«, tedaj je bilo petje še lepše, tako da niso samo kmečka dekleta, nego tudi postarne ženice petju na skrivaj in zamišljeno prisluškovale. Petje je bilo za znak, kje so že končali zajtrk in kje je za tisto jutro gospodinja ali dekla zajtrk še najprej skuhala. V kratkih presledkih so se pesmi ponavljale zdaj od tega in zdaj od onega kraja, dokler zopet niso obmolknile včasih v kaki šaljivi:

Stara baba — dovga nuoč,
pridi mvada na pomuoč!

Le tu pa tam je pretrgal fantovski vrisk mladi dan. Dan je postajal vedno bolj topel in sonce je začelo že pripekati, ko so se posamezni kosci začeli na skrivaj ozirati proti poti, ki je vodila sem od doma. V grlu jih je nekaj tiščalo in se nikamor ni hotelo premakniti z mesta, tudi vrisk je skoraj ponehal in petje je postalo že suho. Obilno zabeljeni jutranji štrukeljni so pustili za seboj neprijetne občutke; ali grča, polna mošta, ki jo je prinesel gospodar, jih je splaknila. Zelena grča ali pa majolika velike vsebine je šla od kosca do kosca, od ust do ust; eden za drugim so ji v kratkih in krepkih požirkih sproti lajšali breme, dokler se ni končno osramočena znašla prazna in poveznjena tam na mokri travi v zavesti, da je tudi ona storila dobro delo ob tej hudi vročini in trdi košnji.

Pogovor se je zopet začel in dobra volja na travniku je rastla, ko je končno prišla še mala južina in je tako zapuščena grča zopet zavzela svoje častitljivo mesto in verno službo. Veliki kos do pedi visokega rženega kruha v eni, v drugi pa kos dobro odmerjenega špeha, mesa ali klobase, to je bilo za kosca, da je potem še bolj teklo, pa ne samo od znojnega čela, nego tudi iz ohlajajoče majolike ali kmečke grče. Da bo pesem zopet zadonela iz poživiljenih grl v zahvalo za dobrotni prigrizek! »Pa dajmo ano!« je velel prvi hlapec, ko si je z rokavom odlo-

ženega kalorja obrisal od mošta orošene brke in počasi potegnil: »Škrjanček poje, žvrġoli«. Ni obveljala ta, nego zapeli so ono s travnikov:

Kakor se koscu strieže,
tak mu koasa rieže.

Petju so se pridružile tudi ženske, ki so prišle trosit radovje, in tako je po mali južini prišla pesem do viška. Gospodar je od daleč poslušal in spremljal v tihih

besedah besedilo petja, ponosen na svoje ljudi in na čast, katera prihaja iz petja v njegovem pokošenem travniku. Bolj ko se je dan bližal opoldnevu, bolj je romala spoštovana posoda z moštom sem od doma in zopet prazna nazaj po nove žlahtne kapljice. Rosa je že davno izginila s travnikov, trava je postajala vedno bolj medla in se ogibala kosi. Tam v senci pa so zapeli klepi svojo enotno pesem klep, klep, klep in skoraj hvaležno odmevali po pokošenem travniku. Koso klepati — to je velika dobrota za kosca v

Nova kmečka hiša pri Mrkaču na Stražišču pri Prevaljah, kjer je doma žena Kuharjevega Anzeja

vročem dopoldnevu, ko se pomakne v senco košatega drevesa, Pravijo, da najbolj len kosce gre prvi klepat, ali pa: tam in tam so imeli desec koscev in enajst klepov. Hladno in odpočito je sesti h klepanju kose na klepa, a dostikrat v velik posmeh ostalih koscev, tako da se le malokateri kosce upa do klepov pred končano košnjo. Ko pa kosa že nikakor več noče rezati, tedaj se delo pusti, kosci se zbero za odhod proti domu in pesem se ponavlja za pesmijo, ko grejo domov. Kose se svetijo in bliskajo v sončnem sijaju. Tako pripojejo kosci zopet domov, kjer jih najprej sprejme napolnjena majolika, ki kroži med njimi tako dolgo, dokler zadnji ne zadrema pod domačo košato lipo na zeleni in mehki travici, da do južine nadomesti, kar je ponoči zamudil.

Taka je bila košnja slovenskih travnikov stoletja sem do nedavnega časa. Ko pa je bilo vsega dovolj, ni bilo več — veselja do dela: »Pa kaj bom delal! Saj gre les dobro v denar!« Kmet je tičal v lesu in streġel trgovcu. Zato pa ni več kruha na kmetih, zmanjkalo je zabela, ob košnji je tiho in žalostno, ker le redke so klobase za kosce, kajti zamenjal jih je mesarski pravušvajġer, pa tudi zabeljenih štrukeljnov ni več.

Karel Starc

Veter

*Čez polje
hiti deklé,
vihrajo ji
v vetru lasje ...*

*Hej, da sem zdaj veter!
Hui ... hui ...
čez polje
bi zavihral k nji.*

*Kodral lase ji,
božal srce ji ...
Hui ... hui ...
in se smejal, smejal.*

Iperit

Med vsemi vojnimi strupi je še vedno najhujši in najogabnejši iperit, ki so ga med svetovno vojno prvi uporabljali Nemci. Ta snov je tekočina, ki zavre pri 216°C , ki pa hlapi že pri navadni temperaturi v zadostni meri, da lahko povzroča vdihavanje takega zraka smrtna zastrupljenja. Nevarna pa je ta tvarina zaradi svojega delovanja na kožo, kjer povzroča mehurje, ki zahtevajo dolgotrajno zdravljenje. Pljuča in oči lahko zavarujemo z maskami, zaradi kože pa je potrebna težka obleka iz nepropustnega blaga. V ta namen se impregnira platno s firnežem ali pa z zmesjo iz kostnega kleja (100 delov), vode (100), glicerina (100) in kalijevega kromata (2 dela). Zaradi visokega vrelišča obleži ta strup lahko cele tedne na zastrupljenem ozemlju in ugotovili so primere, ko je še šest mesecev pozneje — skrit v zemlji — terjal svoje žrtve. Njegova uporaba v nedavni »puščavski vojni« proti vojakom-branilcem na bojišču, za »kritje bokov« napredujoče armade in proti — civilnemu prebivalstvu kot »kazen« za nečloveško ravnanje z ujetimi letalskimi oficirji dokazuje, da si ne smemo delati nikakih utvar, da ga v bodočih vojnah morda ne bodo več uporabljali. Iperit diši slabo po česnu, zastrupitev pa občutiš šele po štirih urah. Z iperitom zastrupljeni kraji se dajo najbolje razkužiti z vodo in klorovim apnom. To delajo osebe v zaščitnih oblekah.

Drevesničarjevi vzori in križev pot

(Nadaljevanje)

Podkoželj in Podkožljani

Z našo faro je zaključen vinorodni pas proti severu. Gorkeje podnebje tukaj daje varstvo pred mrzlimi vetrovi. Prisojne strani številnih prijaznih gričev ujamajo vso blagodejno sončno svetlobo.

Podkoželj

Naši ljudje spoštujejo postave, božje in človeške. Ne morejo pa se sprijazniti s postavo, ki omalovažuje trto izabelo. Naši predniki so jo sadili nemoteno in domači gostilničarji so jo točili brez ovir. Čeprav je bilo takrat izabele več kakor danes, je imel »jeruzalemčan« večji sloves. O, naša

izabela pač ne kvari slovesa slovenjegoriških vin. »Amerikanec« človeka omamlja, izabela pa poživilja, pravijo. In ob praznikih mora vendar človek imeti kak priboljšek.

Imamo pa tudi za dobro dlan Slovenskih goric — Podkoželj. To je kraj brihtnih ljudi, prav okusnega sadja in — »Makovega olja«. Podkožljan Mak pridela namreč vino, kateremu se odkrivajo — včasih neprostovoljno — poznavalci dobrih vin. Danes že splošno nazivajo vso podkožljansko »kapljico« — makovo olje.

Ob nedeljskih popoldnevih dobi Podkoželj neštene obiske — pametnega sveta in zlate kapljice željne ljudi, ki kupujejo drevesa, vino, sadjevec in hmelj. Nekateri zviti obiskovalci pa grdo izkoriščajo gostoljubnost Podkožljanov: brez prebite pare v žepu so »kupci« ves božji popoldan, poznavajoč starodavne gostoljubne navade Podkožljanov.

Kako se je veselil občinski ubožec Jurček, ki je po redu obiskoval hiše v občini, ko je smel v Podkoželj! No, Podkožljani pletejo lepše koše in košare kakor Jurček; pa saj ga niso sprejemali prijazno zaradi njegove umetnosti, temveč iz sočutja.

Podkožljani so trezni in preudarni manjši kmetje. Narava jim je dala rodovitno zemljo, njihovo kotlino pa odprla na vzhod in jug. Dobro so zavarovani pred mrzlimi vetrovi z velenjske in šentjanske strani. Pri njih more kmet dobiti mero za umno kmetovanje. — Tako radi poskušamo v vsem posnemati obsežna in umetno

Občinski siromak
Jurček

vzorna posestva, a pozabljamo, da so tam viri dohodkov bistveno različni od naših, ki smo mali kmetje.

Prav res nas mika, da bi danes obiskali vsakega Podkožljana posebej — petnajst do dvajset hiš bo menda — in se z vsakim prijateljsko porazgovorili: o hudem mrazu, ki je letos uničil skoraj vse upe in nade na sadni in vinski pridelek, o hmelju, ki nekaj let sploh ne bo imel cene; o rudniku Vranja peč, pri katerem je že delalo precej podkožljanskih fantov, a je tako neslavno prenehal; pa še o domači šentiljski politiki, ki bi bila najbolj zanimiv predmet razgovora. Vsak Podkožljan je izrazit in poseben kmečki tip. Zaradi skromno odmerjenega

časa pa se bomo pomudili le v Vrbanjakovi hiši, kjer gospodari marljivi in najumnejši šentiljski sadjar, mladi Blaž Dolinšek.

Vrbanjakova družina je dala vrsto sadjarjev, ki so odločilno vplivali na razvoj slovenskega sadjarstva. Ponosen sem, ker so bili moj prvi sadjarski učitelj pred leti umrli Vrbanjakov stric, oče priznanih drevesničarjev: Ivana, Vinka in Blaža.

Ko sem zapuščal ljudsko šolo, so me stric »vzeli v roke«. Naučili so me cepiti in

Vrbanjakov stric

Vrbanjakova teta

me polagoma uvajali v vse sadjarske tajne. Vrbanjakov stric so bili vzor skrbnega gospodarja in globokoveren mož. S pipo v ustih in prijaznim smehljajem so sprejemali obiskovalce. Znali so občevati prav tako z učenimi kakor s preprostimi ljudmi. Marsikateri šolan človek se je čudil izobrazbi na videz preprostega kmeta. Kako plitva je bila šolska učenost v primeri z globoko življenjsko modrostjo in srčno izobrazbo Vrbanjakovega strica!

Koliko lepega bi vam mogel povedati o Vrbanjakovi teti, ki zdaj varujejo živahne vnuke in vnukinje! Pa ne bom napisal nič, ker bi me teta gotovo pokarali: »Ti presneti pob, ni lepo od tebe...« Samo to rečem: ko bi bilo na svetu veliko takih tet, bi bili boljši časi — slabe čase navadno povzročajo slabi ljudje.

Vrbanjakov Ivan je srečno prebrodil vse težave svetovne vojne na fronti. Po dovršeni sadjarski šoli se je kot absolvent-odličnjak vrnil domov ter z le njemu lastno podjetnostjo in marljivostjo razširil očetovo, že okoli l. 1900. ustanovljeno drevesnico. Kako veliko spoštovanje smo imeli dečaki pred Ivanom, ki je znal fotografirati, bil režiser na odru prosvetnega društva in izvrsten govornik! Srečen, kdor je bil povabljen na delo v njegovo drevesnico!

Prve drevesničarske izobrazbe sem bil pri njem deležen med drugimi tudi jaz in bil priča, s kakimi težavami se mora boriti začetnik in kaj vse zmore odločna volja.

Danes je Vrbanjakov Ivan na glasu kot najboljši slovenski drevesničar in eden vodilnih sadjarjev pri nas. Od njega se učimo — posredno ali neposredno — vsi mlajši slovenski drevesničarji. Njegove nasade v Kamnici pri Mariboru obiskuje ogromno število sadjarjev. Vzgojil je silne količine sadnih drevesc, ki so in bodo bogati viri dohodkov sedanjemu in bodočemu rodu.

Brat Vinko si je uredil ljubko domačijo v Selnici ob Dravi.

»Sadjarstvo bratov Dolinšek« je plod podkožljanske podjetnosti in marljivosti.

Po stopinjah Karla Maya

(Dalje)

V Mariboru sem jo potegnil po Aleksandrovi, hlastno iskajoč Tavčarja s hrenovkami. V notranjosti mi je razsajala revolucija; želodec se je upiral, ker že od zgodaj jutraj ni dobil nič več jesti. Treba je bilo Napoleona, da bi revolucionarja pomiril. In tega »Napoleona« vozi Tavčar. Pred Batino prodajalno sem ga našel. Odrinil sem mu dva dinarja in petdeset par; hrenovka je upor začasno zadušila.

Mikalo me je zvedeti, kaj je v gimnaziji novega. Bila pa je zaprta in gospod Ferdo mi je dejal, da nimam v šoli nič iskati, kadar ni pouka. Premeril sem ga s pogledom »močnejšega« in se obrnil v park.

Na igrišču sem se spomnil, kako sem v prvi in drugi šoli študiral frnikule in žogobrc. To smo vam »kikali«, da je bilo veselje! Ne dež ne sneg nas nista ovirala. Ker sem stanoval najbliže, sem pozimi, ko je bilo močno zasneženo, prinašal metlo, da smo areno — večkrat smo se namreč tudi stepli — očistili. Čeprav nam jo je zopet hitro zametlo, je nekaj vendar bilo.

Pri težavnem študiju pa smo imeli tri »ljute« nasprotnike: profesorja Ž., paznika in stražnika. Gospod Ž. je na nesrečo stanoval blizu parka. Že skozi okna svoje sobe nas je plašil; če to ni pomagalo, je prišel dol in nas vse napodil. Drugi dan pa nas je v šoli stiskal in cvrl, da joj! Iz srbohrvaščine sem imel skoraj vsako konferenco »cvek«. »Dobiš cva!« — je bil refren, ki je z njim boj vsakokrat zaključil sebi v prid.

Javni sovražnik številka dve nam je bil paznik. Ta je bil precej zviti. Ko smo bili najbolj zaverovani v igro, se nam je tiho približal in nam skušal žogo vzeti, kar pa se mu je le redko kdaj posrečilo. Tudi če jo je dobil, ni dolgo triumfiral; čez pol ure smo imeli že novo. Bolj ko njega samega smo se bali njegove palice. Brez usmiljenja jo je zagnal za tistim, ki ni hitro zbežal. Gorje mu, če ga je zadel! Siromak je navadno padel, zasledovalec pa ga je zgrabil in mu jih naložil v vrednosti petih golov.

Polica, tretji nam javni sovražnik, je bil najpametnejši. Skril se je za grmovje in nahujskal dva delavca, da bi nas polovila. Ta sta nas res prelisčila, a dobila sta samo žogo. Zmagoslavno sta jo izročila krohotajočemu se stražniku.

Spomin na vse te junaške boje in poraze me je tako prevzel, da nisem opazil, kako mi je nekdo položil roko na ramo. Zdrznil sem se, misleč, da je prišel g. Ž., in se hitro obrnil. A začudil sem se, ko je stal pred mano tovariš France K. iz višje šole. Kakor hitro sva pogasila prvo veselje nad svidenjem, sva pričela prav po branjevsko klepetati. »Kod si hodil, kje si bil — in kam koračiš?« Končno sva se zmenila, da bova skupno potovala ob Dravi navzgor. Našla da se bova ob enih popoldne pri »oslovskem eku« na križišču Slovenske in Gosposke.

Tu je namreč študentovska zbornica; tu se zbirajo trpini in obsojajo delovanja in bojevanje profesorjev. Na koncu Gosposke na Glavnem trgu pa imajo »ek« frizerji in žogobrcarji. Ne vem, če tukaj celo bolj ne navijajo in kritizirajo kakor na »Železničarju« pri prvenstveni. (V zadnjem času pa so se tudi ti preselili pred »bife«.)

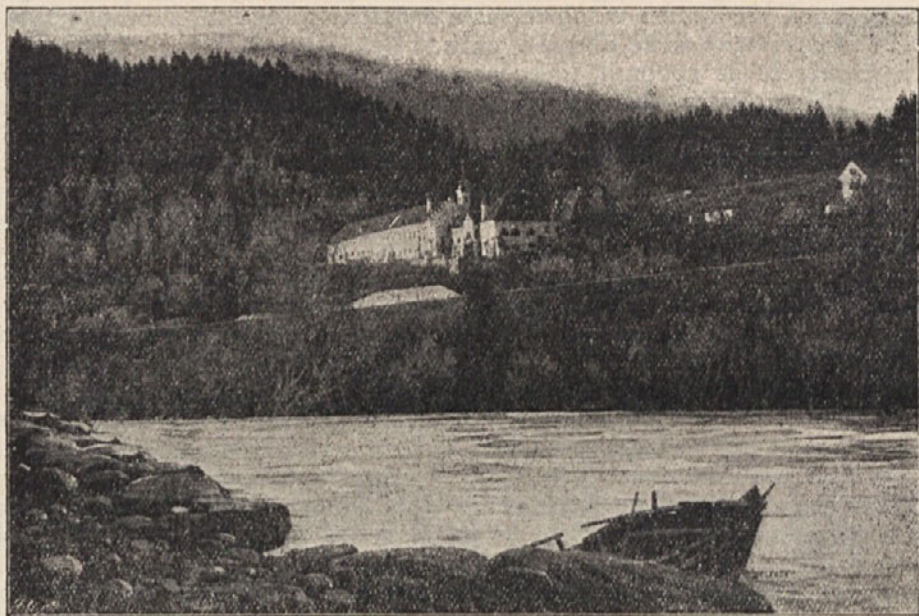
Obiskati sem še hotel gospodinjo; ne toliko zaradi nje, ampak zaradi kosila. Moral sem štediti, kajti s Francetom sva imela v mislih veliko pot.

Gospodinja me je najprej osuplo pogledala, potem pa naredila kolikor mogoče prijetno iznenaden obraz. Ves dan je bila silno prijazna, pa ne vem zaradi česa. Mogoče so bili vzrok pozdravi, ki sem jih ji izročil od raznih oseb, ki pa mi jih niti naročile niso.

Nameravane konference nisem imel, ker sem že o vsem premislil. Po dobrem obedu sem se Cerberju, tako sem namreč gospodinjo prekrstil, lepo zahvalil. Pri slovesu je zelo obžalovala, da že grem, vendar vem, da je pozneje izmolila mnogo zdravamarij, da je Bog rešil hišo nadloge.

★

France se je besede držal. Že od »Pelikana« sem ga opazil, kako je koračil mimo »Kanca«. Prav po turistovsko se vam je napravil. Težke čevlje, kratke hlače in nahrbtnik. Pozdravila sva se in usmerila korake proti glavnemu mostu. Visoko

Falski grad

sva vihala nosove, misleča, da naju vse gleda. Z jasnimi mislimi in s srečnima srcema sva zrla proti Dravi in Pohorju, koder bi naju naj vodila pot.

Studenci, Limbuš in Bistrica so bili že za nama, ko sva ugledala daleč pred sabo neko gospodično. Francetu-petošolcu se je takoj vzbudila želja, da bi jo spoznal. Stopala sva hitreje in »Julija« naju je opazila. Ne vem, iz kakega vzroka se je v senci pod drevjem ustavila in naju počakala. Ko sva jo dohitela, je »Romeju« srce padlo v hlače in brez besede je šel mimo nje. Žalostno naju je pogledala; France je do večera obžaloval, da je ni ogovoril. Sam pa sem se smejal njegovemu pogumu.

Ker sem že pri tem, še omenim zgodbico tovariša Z. Kakor pri marsikaterem, tako je tudi pri njem v peti šoli Amor razpel svoje nevarne mreže. V srcu mu je iskro ljubezni do ljubke S. razpihal v velik plamen. Ko je že obupoval in ni vedel, kako bi se ji približal, jo je nenadoma uzrl skozi okno svojega stanovanja. Bila je precejšnja zima in S. se je šla drsat. Z. je v naglici pograbil svoje drsalke in hajdi za njo.

Drsališče je bilo zaprto. Z. pa se je hotel vseeno izkazati: kljub prepovedi je stopil na led. A nesrečnežu se je vdrlo in hitro bi utonil. Na srečo se je izkobacal; v vodi je izgubil eno drsalko. Ves premočen jo je odkuril po neprostovoljni kopeli

domov. Kaj si je S. mislila, ni znano. Z boleznijo mu je izginila tudi ljubezen. Na led je šel samo enkrat. Tovariši pa so mu v spomin na to nadeli priimek Ribnikar.

Tu in tam se je po visokih količih vil hmelj. Kmalu nama je pokrivala čevlje prašna koprena. V Rušah sva malo pojužinala; na križiščih sem opazil tablice S. P. D., ki so mi povedale, da morem iti k Sv. Arehu, na Klopni vrh ali kam drugam na Pohorje. Ker pa sva se hotela držati načrta, sva krenila preko Lobnice proti Fali. Pri nekem studentu sva v senci, ki nama je skoraj bolj ugajala kot hoja po sivi cesti, kratko časa počivala.

Pot se je pričela vzpenjati. Tovariš, ki je že nekoč isto hodil, mi je dejal, da bova nhitrem videla Činžat. In res! Tla so postajala vedno trša; pot je bil vsekan v kamen. Visoko nad nama je viselo skalovje, ponekod poraslo z borovjem, na desni pa je v veliki globini divjala Drava. Odložil sem nahrbtnik; legel sem in se nagnil preko skalovja ter zrl v besneče valovje. Ob pogledu na vrtince me je bilo kar strah. Mislil sem si, kako nevarno je tod za splavarje.

(Dalje prihodnjič)

Marija Brenčič

Kvišku srca!

*Drobni zvonček je naznanil
darovanje.*

*V cerkvi oglasi se glasno
ščeбетanje.*

*Drobna lastovka se s pevskim
zborom skuša —
žvrgoli, pa spet utihne
in posluša.*

*Frfota nad korom, plava
krog oltarja;*

*zdaј se z Bogom, zdaј se s pevci
pogovarja.*

*Konec je daritve svete,
konec petja.*

*Verne množice strmijo
od zavzetja,*

*ker zapomnila je ptička
dva akorda —
pod nebo zletela, pela:
»Sursum corda!«*

Stanko Janežič

Med ljudmi

*Med trumo sem prerival se ljudi.
Opazoval sem sklonjene postave,
njih brezizrazne, strte glave,
se vsakemu posebe ozrl v oči.*

*Postave te in glave, te oči
— kot da pogledal v blatne sem nižave
in videl kup gnoja, nečiste trave,
ki vsa sramotna teme si želi.*

*Zasvetil divje se mi je pogled,
s prezirom sem premeril vso druhal,
uprl oči na tla, od jeze bled:*

*devetkrat in desetkrat mi je žal,
da vaš sem brat! Zdaј sem še jaz preklet,
še jaz, ki hočem sonca in višav.*

Zgodovina slovenske knjige

1800
Valentin Vodnik

Dolga leta potem je živel v Ljubljani med njimi, oče Marko Pohlin, ki je ves gorel za slovensko besedo. Ta je navdušil mladega duhovnika Valentina Vodnika, da je prijel za pero in jel pisati pesmi in poučne knjige. Zapisal je:

»Slovenec, tvoja zemlja je zdrava,
za pridne nje lega najprava...«

Povabili so ga s kmetov v Ljubljano, kjer se je s podporo prijateljev (Zois in njegovega omizja) povzpel zelo visoko. Ko so prišli k nam Francozi in nam ustanovili narodno državo Ilirijo, je Vodnik navdušeno zapel Napoleonu v čast. Postal je ravnatelj ljubljanske latinske šole. Peresa do svoje smrti ni odložil.

L. 1800. se je v Vrbi na Gorenjskem rodil Francè Prešeren, največji slovenski pesnik. Bil je potomec trdnega in ponosnega kmečkega rodu, ki je dal Slovincem i prej i poslej že več imenitnih mož. Po dovršenih latinskih šolah je

Francè
Prešeren

Prešeren in Julija

šel na Dunaj študirat pravo. Preživljal se je s poučevanjem. Kot koncipient je služboval v Ljubljani, pozneje pa si je v Kranju uredil svojo pisarno. Tu je l. 1849. umrl.

Kot odvetnik je bil čislan in na dobrem glasu, saj pravijo o njem, da ni sprejel pravde, ki ni bila pravična. Neprimerno večja slava pa mu gre kot največjemu slovenskemu pesniku.

Prešeren s Smoletom pri »Figovcu«

Lepa Vida

ljublanskega meščana, ki jo je na veliko soboto 1833. leta srečal v Trnovem pri božjem grobu in jo na mah vzljubil. Toda ošabna deklica ga ni marala. Morda ji je bil prenizek. Odslej je bil vse življenje nesrečen. Njegove pesmi so polne te boli — pa prav zato tako lepe.

Velik pa je Prešeren tudi kot Slovenec. Zelo je ljubil slovenski narod. Ko so se dvig-

Toda živel je v dobi, ko so se Slovenci šele prebujali in porajali, zato ga niso razumeli. Zvest mu je ostal le majhen krog tovarišev (Čop, Smole), ki so mu dajali pobud in mu vli-vali pogum.

Pogosto so se shajali in snovali načrte za delo. Pridno so zapisovali naše narodne pesmi in baš njim se imamo zahvaliti, da so nam ohranili najlepše bisere našega narodnega zaklada (Lepa Vida, Pegam in Lambergar). Svoje najlepše pesmi (Sonetni venec) je Prešeren posvetil Primičevi Juliji, hčerki uglednega

„Sonetni
venec“

»Doktor, fig!«

„Krst
pri Savici“

Krst pri Savici

vodje Črtomira z Bavarci, ki so prinesli v de-želo novo vero — krščanstvo, toda le s sebič-nim namenom, da se tako poceni polastijo slovenske zemlje. Po Bogomilinem zgledu pa Črtomir končno spozna vso lepoto krščanstva in se da pri Savici krstiti. Prelepe verze je za-pisal tukaj Prešeren, ki veljajo še danes:

»Narveč sveta otrokom sliši Slave;
tja bomo našli pot, kjer nje sinovi
si prosti vol'jo vero in postave...«

(Dalje prihodnjič)

1847
Prešernove
„Poezije“

Ciglerjeva povest »Sreča v nesreči«

Književni obzornik

Marija Ornik

NOVE KNJIGE

VERSE

Kauer Alfonz: Bodi luč! Založila Zveza združenih delavcev v Ljubljani 1938, str. 39. Tretji zvezek Delavske knjižnice.

Javna izpoved bivšega brezbožnika Kauerja Alfonza iz Inomosta, ki jo je na željo pisateljevo prevedel duh. svetnik Janez Kalan.

Langerholc Janez: Posvečena družina. Vrtnice 1938. Založba »Glasnika Srca Jezusovega« Ljubljana 1938, str. 160.

MODROSLOVNE

Velenovsky dr. Josef: Psihizem ali nauk o življenju duše. Prevedel Janko Orožen. Založila Umetniška propaganda Ljubljana 1938, str. 312.

SLOVSTVENE

Kidrič France: Zgodovina slovenskega slovstva. 5. snopič. Založila Slovenska matica v Ljubljani 1938, od 577. do 724. str.

S tem zvezkom je dovršena monumentalna »Zgodovina slovenskega slovstva od začetka do Zoisove smrti«. Obsega 78 + 724 strani.

Škafar J.: Družba sv. Mohorja in Slovenska krajina. Založila Družba sv. Mohorja v Celju 1938.

UMETNOSTNE

Cellini Benvenuto: Življenje. Prevedel, z uvodom in opombami opremil St. Škerlj. Založila tiskarna Merkur v Ljubljani 1938, str. 104.

Avtobiografija kiparja Cellinija.

Karlovšek: Umetnostna obrt. Splošen razvoj in naš slog. Založilo Obrtniško društvo Ljubljana 1938, str. 139 s 101 sliko.

Stele Fr.: Monumenta artis Slovenicae II. 7. snopič. Založila Akademski založba Ljubljana 1938.

LEPOSLOVNE

Poezija

Gradnik Alojz: Večni studenci. Založila »Modra ptica« Ljubljana 1938.

Pesniška zbirka, ki je posvečena spominu pesnikove matere. Originalni lesorezi Božidarja Jakca.

Drama

Brumen Anton: Kruci. Ljudska igra s petjem. Samozaložba Maribor 1938, str. 68.

Uvod je napisal dr. Josip Meško.

Cajnkhar Stanko: Potopljeni svet. Drama v štirih dejanjih. Založila Nova založba Ljubljana 1938, str. 72.

Bogoslovni profesor dr. Pavel Velmar zapusti Cerkev in svoj duhovniški poklic iz obupa zaradi svoje duhovne praznote in nezadovoljnosti. V razgovoru s svojim škofom Cirilom očita Cerkev njeno počasnost in izvajanje socialnih reform in nazadnjaštvo. Odpove se Cerkvi in se preda svetu, svobodi in ljubezni. V svetu pa ne najde utehe. Žena mu igralka Lilijana Garnier, ki je bila tudi povod njegovega odstopa, je navezana na posvetno uživanje in mu je nezvesta. V trgovskem življenju ne more izvesti niti malo socialnih reform, dočim se škofu Cirilu posreči, da jih v rudniku izvede v celi črti. Služba knjižničarja ga ne zadovolji. V svojem obupu se hoče ločiti od žene in poročiti tajnico. Ta je pa globokoverna katolikinja. Odkloni ga in mu pokaže vso revo in praznoto njegovega sedanjega življenja in odkrije v njem prejšnji »potopljeni svet«. Ko kliče umirajoča svakinja, ki se je zastrupila, po duhovniku in se ji Velmar razode, pa ga ta odbije kot nevrednega in odpadnika, se zruši v njem ves ta svet in očiščen najde pot v svoj prejšnji svet resnice.

Pripoved

Isajev Bojan: Rojeni smo na Balkanu. Roman. Prevedel Stane Melihar. Založila Modra ptica v Ljubljani 1938, str. 299.

Sodobni roman, ki se godi deloma med bolgarskimi intelektualci na Dunaju, deloma v Bolgariji, govori o Viktorju Kijevu, mladcu, ki na Dunaju organizira in vodi Organizacijo bližnjega vzhoda, ki ima namen združiti akademsko mladino vseh narodov bližnjega vzhoda in se boriti proti zapadu. Dr. Stefanov je tej organizaciji naklonjen, organizira pa medtem v Bolgariji novo politično organizacijo proti vladi. Upor pa v kali zadušijo in Stefanov ponovno pribeži na Dunaj. Po zgodnji Viktorjevi smrti prevzame Stefanov vodstvo organizacije. Ker jo oblasti strogo preganjajo, se končno razbije.

Kranjec Miško: *Kapitanovi*. Roman. Založila Slovenska matica v Ljubljani 1938, str. 383.

Središče tega romana iz Prekmurja je Kapitanov grunt, nekdanj eden največjih v vasi. Na ta grunt se priženi Ivan Raj. Kmalu pa spozna, da ga je Agata vzela samo zato, da bi svetu prikrla sramoto. Med zakoncema zavlada sovraštvo. Ker Ivan Raj noče biti oče tujemu otroku in ker je sit sovraštva in nemira, odide v mesto služiti. Žena Agata se vdaja razvrtnemu življenju. Ivana pa kliče grunt, da se čez mnogo let vrne in spravi z ženo Agato. Ne mika ga dom z dvema tujima otrokoma, le grunt hoče obvarovati pred grabežljivimi rokami starega skopuha sosedu Dominka. Vendar se mu to ne posreči. Ko mu umreta njegova dva lastna otroka, se odloči in zapusti zadnjič in za vedno Kapitanov grunt in odide v svet. Razvrtno Agatino življenje in nesloga olajšata Dominku delo, da si z lahkoto prisvoji lepi Kapitanov grunt. Agata pa odide s sinom v Zagreb služiti. — Samo za zrele bralce.

Ravljén D.: *Črna vojna*. Založila založba »Cesta« Ljubljana 1938, str. 120.

Dnevnik mladega črnovojnika, ki opisuje svetovno vojno in njene grozote od l. 1917.

Reymont Wł. St.: *Komedijantka*. Roman. Poslovenil dr. Joža Glonar. Založila založba »Hram« Ljubljana 1938, str. 335.

Mlada in lepa, za pravo gledališko umetnost navdušena Janka Orlonska zapusti nasilnega očeta, ki jo sili k poroki, in pristopi kot koristka potujoči gledališki družbi. Idealna Janka prav kmalu spozna, da ni zašla v svet pravih umetnikov, ampak med komedijante, ki jo imajo za hinavko in licemerko, ki drug drugega izpodrivajo, intrigirajo, blatijo in jo mučijo. Beda in glad, sovraštvo tovarišev in nesreča v ljubezni ji izmozgajo vse sile in jo oropajo idealizma, da seže po strupu. — Pisatelj zelo dobro opisuje gledališki svet, celo vrsto različnih značajev in ljudi. Knjiga je za zrele, kritične bralce.

Režek Boris: *Svet med Grintavci*. Založila Planinska matica Ljubljana 1938, str. 186.

Knjiga o naših gorah, lepih in vabljivih, kjer išče človek miru, pa tudi okrutnih in mrkih za plezavca, ki najde smrt v njih. Pisatelj pokaže gorjanca takega, kot je v resnici: z ljubeznijo do planin v srcu, pa tudi z vsemi napakami in nizkimi strastmi, ki ga ugonablajo. Knjiga je le za zrele bralce.

Sedmak Pavle: *Kaplan Martin Čedermac*. Roman. Založila Slovenska matica v Ljubljani 1938, str. 239.

Zgodba iz Beneške Slovenije iz tistih dni, ko so v cerkvi prepovedali slovenščino in uvedli italijanščino. Kot zvest pastir beneških Slovencev se kaplan Martin upira tej naredbi, ker noče in ne more verjeti, da bi moral svojemu ljudstvu oznanjati besedo božjo v njemu tujem jeziku. Zvesto ga podpirajo farani. Ko ga iščejo orožniki, pribeži kaplan Martin k svojemu škofu po pomoč. Ko pa kljub prepovedi pridiga v slovenskem jeziku, ga kot upornika pripravijo na to, da prosi za upokožitev in zapusti svoje mesto.

Slodnjak dr. Anton: *Ne iztrohnje no srce*. Roman. Založila Naša založba v Ljubljani 1938, v dveh knjigah 657 str.

V obsežni in zanimivi knjigi podaja pisatelj vse bedno življenje našega največjega pesnika Franceta Prešerna in kulturno sliko tiste dobe, ko so se tudi Slovenci začeli zanimati za svoj jezik in hoteli biti enakovredni drugim kulturnim narodom. Zelo dobro je orisan ves Prešernov krogi od Matije Čopa in Andreja Smoleta, ki sta mu bila najdražja, pa do Stanka Vraza in Korytka. Knjiga je namenjena le zrelem bralcem.

Stendhal: *Parmska kartuzija*. Roman. Prevedel Oton Župančič. Založil »Hram« Ljubljana 1938.

Samo za zrele, kritične bralce. (Indeks!)

Mladinske

Hudales Oskar: *Zgodbe o bombažu*. Založila Mladinska matica v Ljubljani 1938. Ilustriral Fran Mihelič.

V teh zgodbicah spozna mladi bralec pridevanje in pomen bombaža.

Ravljén D.: *Grajski vrabec*. Založila Mladinska matica v Ljubljani 1938. Ilustriral Vinko Smrekar.

Zgodba v verzih o pustolovščinah vrabca Miha Sivca, ki potuje proti morju, pa opeša.

Winkler Venceslav: *Hribčev Greec*. Založila Mladinska matica v Ljubljani 1938. Ilustriral Maksim Sedej.

Povest za mlade čitatelje, ki pripoveduje o časih, ko so kmetje še kot tlačani trpeli pod grajsko gospodo.

Zajček Bežek — Zajček Skok. Besede: Marija Jezernik, slike: Vera Strmečki. Založila Ženska sekcija Jadranske straže v Ljubljani 1938, str. 6.

Slikanica za deco.

O ŠOLSTVU

Möderndorfer Vinko: Sodobna šola. Samozaložba Ljubljana 1938, str. 174. Slike izvršil Franjo Stiplovšek.

Prihoda Vaclav: Ideologija nove didaktike. Založila Slov. šolska matica v Ljubljani 1938.

Statistični pregled šolstva in prosvete v dravski banovini za šolsko leto 1936/37. Založila banovinska založba šolskih knjig v Ljubljani 1938, str. 86.

Žerjav Albert: Sodobni zgodovinski pouk. Založila Slovenska šolska matica v Ljubljani 1938.

ZGODOVINSKE

Lavtižar Josip: Šentjoški gospod šimen in njegovi sodobniki. Samozaložba Rateče-Planica 1938, str. 122.

Zanimiv življenjepis Simona Vačavnik, župnika v Preddvoru in pri Sv. Joštu.

ZEMLJEPISE

Čermelj dr. Lavo: Slovenci in Hrvatje pod Italijo. Založila založba »Nasta« Ljubljana 1938, str. 52.

Demografska studija po povojni uradni statistiki.

NARODOPISNE

Mavrel Blaž: Koroški ženitovanjski običaji in nove camarske pesmi. Založila Mohorjeva tiskarna v Celju 1938, str. 55.

ZDRAVSTVENE

Brecelj dr. Anton: Ob viru življenja. Spolne zadeve v preglednih obrisih. Založila Družba sv. Mohorja v Celju 1938, str. 234.

Vsebina: Rodne kali; Oplodba; Dedovanje ali nasledovanje; Dedovanje pri človeku in dedne bolezni; Rodno izpiranje in poboljševanje; Življenje od znotraj; Spolne naprave; Spolno zorenje; Vzrok spolnim razlikam; Zakon; Čarno-usodna igra; Rôdni in nerôdni časi; Od spočetja do poroda; Porod; Porodne nevarnosti; Spolna stiska in zdržnost; Spolne bolezni; Zablode in zlorabe; Pogoji srečnemu zakonu; O pravih in nakaznih družinah; Spakodrano življenje; Hot-

ništvo v preteklosti in sedanjosti; Jedro ženske osamosvoje; O spolni vzgoji; Sklep; Slovstvo.

PRIRODOSLOVNE

Jeans James: Tajne vsemirja. Prevedla Milena Mohoričeva s sodelovanjem prof. Vladimira Premruja. Založila »Modra ptica« Ljubljana 1938, str. 358.

Kratek, v preprostem jeziku pisan opis metod in dognanj modernega astronomskega raziskavanja.

Knez Leo: Acetilen in kisik v kovinarstvu.

PRAVNE

Furlan dr. Boris: Problem pravne kavzalnosti. Založila juridična fakulteta Ljubljana 1938, str. 144.

Ponatis iz Zbornika znanstvenih razprav pravne fakultete XIV. Ljubljana 1938.

Penko Alojzij: Upravno kazenski priročnik. Tiskala tiskarna Drag. Gregoriča Beograd 1938, str. 176.

RAZNE

Žnideršič Anton: Reforme v knjigovodstvu in pisarniški opremi.

PABERKI IZ LISTOV

VERA

Srečanje na zmotni poti. (Vzajemnost XXVII.) — Psihološka črtica (napisal dr. A. M.) o p. Hijacintu Loysonu, slovečem pridigarju v Parizu, ki je storil »zanj in za svoje vernike usodepoln korak po nagibu zvodnice ženske«.

Sv. Sava in Rim. (Grivec v Slovencu 24. IV 1938.)

MODROSLOVJE

Kocbek Edv.: Kultura in Slovenci. (Dedanje I.)

»Kultura Slovencev je postala muzej evropske psihološke in normativne tehnike, kompandij nenaravnih življenjskih rešitev. V verskem življenju smo zašli v moralizem in spiritalizem, v prosvetnem delu smo kopicili mrtvo znanje, v vzgoji smo se bližali idealu dobrega in pridnega človeka, v politiki smo dosegali višek v občinskih zmagah, v gospodarstvu smo poudarjali skromnost in varčevanje, v tako imenovani pravi kulturi pa smo razvijali zapoznele sublimite.«

Trstenjak Ant.: Človek in njegova govorica. (Dom in svet 1938.)

SLOVSTVO

Dante — Debevec: Vita nuova. (Dom in svet 1938.)

Grafenauer Iv.: Slovenska narodna balada o Lepi Vidi. (Dom in svet 1938.)

Romunski liriki: Mihael Eminescu, Anton Co-trus, Demostene Botez, Octavian Goga. (Rob v Modri ptici IX. l.)

ZIVLJENJEPISI

Dolenc Hinko (Jutro 1. V. 1938.)

Gallus-Petelin (Slovenec 19. in 27. VI. 1938.)

Proti Zazulu, ki je v »Cerkvenem glasbeniku« 1938 trdil, da je Gallus Idričan, dokazuje ribniški dekan Skubič, da je bil slavni glasbenik Ribničan.

Glavar Peter Pavel (Slovenec 29. V. 1938.)

Knoblehar (Kat. misijoni 1938 in Slovenec 23. IV. 1938.)

Kos Milko (Hauptmann v Ljetopisu Jugoslavenske akademije 50. zvezek.)

Lah Ivan (Jutro 19. V. in 24. V. 1938., Slovenec 19. V. 1938.)

Lampe Evgen (Debevec v Domu in svetu 1938.)

Opeka Mihael (Debevec v Domu in svetu 1938.)

Samec Maks (Vouk v Ljetopisu Jugoslavenske akademije 50. zvezek.)

Trošt Ivo (Debevec v Domu in svetu 1938.)

Umek Okiški (Slovenec 12. VI. 1938.)

ZGODOVINA

Koroška. — Delo Koroške za slovensko kulturo. (Slovenec 16. IV. 1938.)

JEZIKOSLOVJE

Koštal I.: O nepotrebnih tujkah. (Zivljenje in svet, knjiga 23.)

Zavrača n. pr. tele: otvoriti (sl. odpreti), ogromen (slov. velikanski), soproga (sl. žena), luka (sl. pristanišče), dotični (prav: tisti), bodriti (sl. izpodbujati), imendan (sl. god), obitelj (sl. družina, rodbina, rodovina), sigurno (sl. gotovo), pokrovitelj (sl. zavetnik), nadkriljevati (sl. prekašati, presežati), sotrudnik (sl. sodelavec), pomlad (sl. naraščaj), srez (sl. okraj).

Ukrajinski jezik. (Jutro 16. IV. 1938.)

PLANINSTVO

Dauphinéjska številka Planinskega vestnika I. 1938

GOSPODARSTVO

Kerenčič Jože: Zemljiški odnosi v Jeruzalemskih gorah. (Obzorja I.)

Lavrič Jože: Dirigiranje kmetijstva. (Tehnika in gospodarstvo IV.)

»Da je zadnja kriza bolj zadela kmetijstvo kot pa druge gospodarske panoge, je vzrok v tem, da se kmetijstvo ni moglo in se ne more tako prilagoditi pogojem trga, povpraševanju, kakor n. pr. industrija.«

Pahor Bogdan: Tehnične možnosti kmetijske proizvodnje in ekonomske meje. (Tehnika in gospodarstvo IV.)

SRBSKOHRVATSKE KNJIGE

Bučar Franjo in Fancev Franjo: Bibliografija hrvatske protestantske književnosti za reformacije. (Objavljeno v knjigi »Starin« v izdaji Jugoslavenske akademije v Zagrebu 1938.)

Glocar Emilijan: S proleća u proleće. Osijek 1938.

Roman o sremski vasi Vitojevci, ki ga je napisal slovaški duhovnik v našem Dalju, je bil nagrajen v Pragi. Sedaj je izšel v srbsko-hrvatskem prevodu.

Hauptmann dr. Ljudmil: Mariborske studije. (Objavljeno v knjigi »Rad Jugoslavenske akademije«. Izdala Jugoslavenska akademija v Zagrebu 1938.)

Jelačić dr. Aleksije: Sa nalivperom kroz Evropu I. Savremena Čehoslovačka. Založba knjigarne »Slavija« Skoplje 1938, strani 119. (V cirilici.)

Maretić: Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. Izdala Jugoslav. akademija v Zagrebu 1938. Delo, ki ga je l. 1880, začel Gjuro Daničić. V letih 1883.—1886. je sodeloval pri njem tudi M. Valjavec.

Nušić Branislav: Pokojnik. Komedija sa predigrom u tri čina. Izdala knjigarna Geza Kohn Beograd 1938, strani 237. (V cirilici.)

Opšti katalog knjiga. Izdala knjigarna Geza Kohn Beograd 1938. (V cirilici.)

Radoičić Ljubica: Dana Račić. Roman. Izdala Srbska književna zadruga 1938.

Stari pisci hrvatski. Pjesme Šiška Menčetića, Gjore Držića i ostale pjesme Ranjinina zbornika. Izdala Jugoslav. akademija v Zagrebu 1938.

Srednja šola

Urejuje prof. France Borko.

T. N. (Maribor). Lepo znamenje, da si začela že tako zgodaj. Tvoja »Pomlad«, ki si jo zlila v štiri kitice, o soncu, deci, mačicah na vrbi, o lastovicah in njihovem zarodu ter o delavnem kmetu je niz pestrih slik. Toda te slike so dane v nelep okvir. Oblika tvoje pesmi ne ustreza v slovničnem in ne v metričnem pogledu. O meroslovju še v šoli najbrž nisi ničesar slišala, tvoj čut za ritem pa je včasih malo pomanjkljiv. Da pa napišeš tako grdo slovnično napako »kaj za žet«, mi nisi nič všeč. O pesnikih je sicer rečeno, da jim je dovoljena »licentia poetica«, t. j. pesniška dopustitev, ta pa vseeno ne sega tako daleč, da bi v svoji samovoljnosti smeli utrgati takšno cvetko.

V. M. (Maribor). V tvojih pesmih je nekakšen mračen mol. Mlad si in tako črnogled. V »Jesenski« tvoj

»duše plamen že pojemlje,
ko še prav zagorel ni...«

Fant, zdiš se mi nekaj bolan. Zapusti svojo sobo in pojdi ven v zeleno prirodo, da ozdraviš! Župančičev »Sin« pravi: »Mati, svetel je svet, jaz grem za srečo...« Ti pa poješ: »Vem, da bo težka moja pot.« Lirska pesem — refleksivna mora biti zvesta svoji vodilni misli, ki ji ti marsikje sam oporekaš. Saj ti je menda znano, kaj je logika. Da si ti — kakor se izražaš v zadnji kitici — svobodno zavrgel svojo srečo, se mi zdi nečloveško. Tvoje rime so težko nabrane. Zaradi njih se ti čisto misel razblini ali skrotoviči. V svoji pesmi bodi preprosti! To bo lepo in moj obet se bo izpolnil na tebi.

P. M. (Maribor). Tvoja nevezana beseda se ozira na naš lepi Jadran. Prav, da si tako zvesta jadranski stražarka. Tvoj sestavek bi bil kakor nalašč za kakšen šolski praznik 31. oktobra, ko se spominjamo budne braniteljice našega morja — naše vojne mornarice. Ako se lotevaš pisanja, bi ti svetloval, da poskušaš ob vsaki priliki zajeti svoje lastno občutje in to brez tistega govorniškega zanese-njaštva! Ogibaj se prepogostnih stavkov s kli-caji in vprašaji! Tvoja vezana beseda v »Našem psičku« je kaj otroško podana v začetku:

Naš psiček, hov, hov,
nas čuva tatov,
naznanja berače,
pomeri nam hlače...

R. B. (Maribor). Če si maturant v šolskih predmetih, ne vem, da si pa v pesništvu še zelenec, spoznam iz tvoje pesmi, ki si ji dal francoski naslov. Mar misliš, da boš tako bolj učinkoval? V slovenski pesmi francoski naslov pomeni isto kot v francoski pesmi slovenski naslov. Da bi se smejal! Boli me, če vidim slovenskega otroka v hitlerjanskih dokolenkah,

ničvredna se mi zdi slovenska pesem pod tu-jim praporom.

J. K. (Maribor). S svojim »Golobom pismo-noscem« si mi izročila naslednjo pesem:

Travnik je pokošen, jaz sem zate uglasen.
Breze list je rumen, jaz se v tebi radujem.
Divje gosi kriče v jesen, jaz jo po tebi pre-koprnim.

O, v laseh že sivim

in še zmeraj se s tabo srečujem.

Ura ustavlja se mi, v sončni se prah spre-menim.

Moj utež v neskončnost kaplja kot nočni dež...

Kakor da si stihe pobrala meni iz srca. Rad bi se kdaj s tabo sestal, da te spoznam. Rojena pesnica si. Iz naju utegne še kaj postati. Zdravaj!

B. R. (Maribor). Tvoja risba »Kresna noč med gozdnim prebivalstvom« je duhovita za-misel. Svinčnik imaš v oblasti. Daj se še več-krat videti! Tudi »Tulipan« mi ugaja. Ali ob-iskuješ slikarske razstave?

S. V. (Maribor). Tri pesmice, tako različne druga od druge, da si ne bi mislil, da so vse izpod tvojega mladega peresa. Z »Nisem Prešeren« se hočeš opravičevati, da še nisi ve-lika pesnica. Prešerna doslej imamo samo ene-ga in sam Bog ve, če bomo še kdaj Slovenci katerega dobili. Vrstice, kjer bi se izpuščali zaradi mere samoglasniki, zapomni si, da jih je že Josip Stritar začel preganjati. Najdeš jih pri našem največjem pesniku in ti sama praviš, da nisi Prešeren, potemtakem ga tudi v tem ne smeš slediti, kar je že Stritarju žalilo uho. Najbolj se ti je posrečilo občutje »Oj, to noč«.

Oj, to noč mi cvetka v srcu vzklikla je,
jutranja zarja z roso mi jo poškopila je,
opodne lahen dežek mi jo je zalil,
zvečer jo sam sem s solzami kropil...

Zadnja štirivrstična pa bi dobrodošla ugan-karju, kajti to ni pesem. Resnično vam povem, mnogo je pesmi, ki sploh niso pesmi, zares malo jih je od neba porošeni, čeprav se jih je iznebil kdor si že bodi.

R. L. P. Pošiljke vašega pegaza ne sprej-mem. Niste srednješolka.

M. H. (Maribor). Tvoj »Zvon«, ki vabi k maši in kliče bom, bom, ima dober začetek. In vsak začetek je težak. Toda pregovor pravi tudi: Konec dober, vse dobro.

M. S. (Maribor). Kažeš, da imaš roko za risanje. Če je tvoja »Jadrnica« samonikla, ver-jamem v tvoj umetniški dar. Zaradi kliširanja bi ti priporočal jasnejšo izdelavo slik. Tvoja tehnika je v prežvelem načinu. Upam, da si se kaj naučila na vseslovenski razstavi. Po-kaži!

Uganke

(Urejuje France Modrinjak)

KDO SEM?

(Glavna nagradna uganka)

o
g
k
e
š
u
k
n
n
a
j
v
k
n
l
e
i
k

n
n
s
r
k
p
p
i
p
t
s
e
i
s
o
l
s
i

e n o m a o s m i r v e ž i s

Kdor prav odgovori, dobi za nagrado prosto vozovnico III. razr. brzovlaka Rakek — Rim in nazaj in dva dni prvovrstno oskrbo v Rimu.

Če bo več pravih rešitev, določi nagrado žreb. Pri žrebanju pa pride v poštev, kdor pošlje na dopisnici ali v pismu pravilno rešitev (na naslov ne pozabite!) do 20. avgusta 1938. in ima plačano naročnino »Našega doma« za vse leto (20 din).

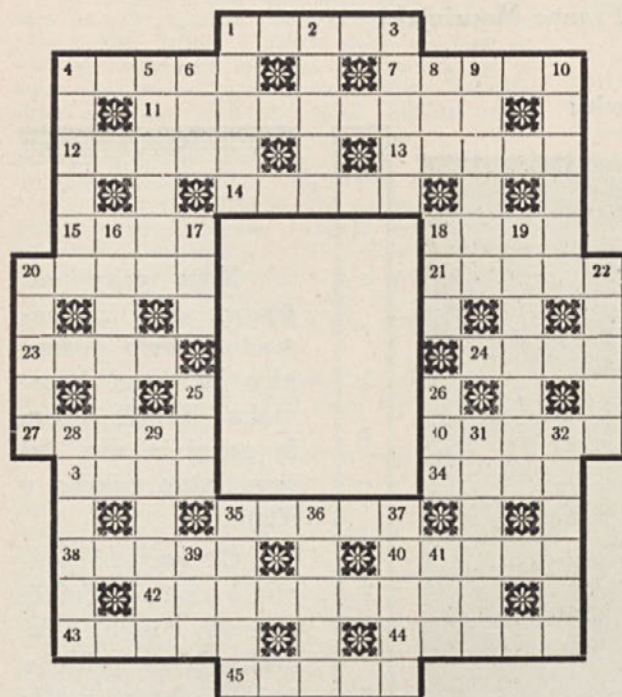
ZLOGOVNICA

(R.)

Iz zlogov: a, bo, bo, ca, ca, ce, čal, čar, go, je, kal, ke, kle, ko, ko, ko, ko, kru, lja, lo, ma, nav, na, ne, ni, ni, ni, ni, nik, no, pa, pal, pi, pič, pre, ra, re, rec, rev, rit, ru, so, sto, ša, špi, ta, te, ti, ti, to, vor, za, za, zem — sestavi sledeče besede: 1. dan v tednu, 2. prebivalci slovenskega mesta, 3. lesena posoda, 4. mesto ob Timoku, 5. del drevesa, 6. živalski čut, 7. bolezen, 8. alkohol, 9. rožni venec (hrv.), 10. rek, 11. del noge, 12. cerkvena oprema, 13. mesto v Grčiji, 14. kozarec, 15. nasprotno od vodoravno, 16. slovenski misijonar, 17. čevljarska potrebščina, 18. poljski sad. — Tretje in četrte črke dajo pregovor.

KRIŽANKA

(France, Središče)

Besede pomenijo: V o d o r a v n o: 1. dolgotna mera, 4. dobiš po pošti, 7. prijeten vonj, 11. praznik, 12. očividec, 13. zapreka, 14. ravnina, 15. ostanek dima, 18. pisalna potreščina, 20. bojazen, 21. sveta podoba, 23. pristanišče v Dalmaciji, 24. vzgojevališče, 27. pohištvo, 30. človeku podobna žival, 33. sadno drevo, 34. kmečko orodje, 35. moško ime, 38. preprosta slika iz kmečkega življenja, 40. otočje v Atlantskem oceanu, 42. slovenski sociolog in politik, 43. prebivalec polotoka Aljaske (Severna Amerika), 44. živinska krma, 45. živinska krma.

N a v p i č n o: 1. rokodelc, 2. del obleke, 3. strelno orožje (tujka), 4. trgovski izraz, 5. domača žival, 6. orožje, 8. podzemeljski hodnik, 9. očitane, 10. Mencingerjev roman,

16. vodja arhiva, 17. odmev (tujka), 18. veter, 19. z roko pisana listina, 20. odhod, 22. hrib pri Beogradu, 25. gozdna rastlina, 26. pijača, 28. klanje, 29. leposlovni list (tujka), 31. cerkveno opravilo, 32. davek, 35. moško ime, 36. ptica, 37. ladja, 39. del glave, 41. plevel.

ULOMKI

(France, Središče)

$$\frac{15}{21} + \frac{33}{41} + \frac{42}{43} + \frac{25}{15} + \frac{35}{25} + \frac{24}{43} + \frac{41}{32} + \frac{12}{33} + \frac{11}{23} + \frac{41}{44} + \frac{33}{11} + \frac{53}{33} + \frac{31}{11} + \frac{12}{41} + \frac{2}{3}$$

POSETNICA

(France, Središče)

P. n.
S. Borišek & E. Petrašič

Kaj prodajata?

SKRIT PREGOVOR

(R.)

Oves, slikar, stena, vitez.

ENACBA

(R.)

$$(a - b) + (c - d) + (e - f) + (g - h) + (i - j) + (k - l) = ?$$

a = del glave, b = del voza, c = predplačilo, d = egipt. božanstvo, e = glas vetra, f = pamet, g = darilo, h = ploskovna mera, i = pesem, j = pritrdilnica, k = tihota, l = kem. znak za iridij.

ŠIFRIRANA BRZOJAVKA

(France, Središče)

(2 + 2) — t — (3 + 3) — s — k — (3 + 1) — r — (2 + 1) — i — (2 + 8)
— v — c — (3 + 4) — r — (5 + 4) — l — (3 + 1) — d — (1 + 8) — b —
(3 + 3) — t — (3 + 2) — n — (3 + 1) — j — c — (1 + 1) — n — (2 + 9)
— j — (1 + 6) — e — (1 + 5) — i — (3 + 6) — a — (2 + 3) — n — (3 + 4)
— š — k — (4 + 9) — p — (1 + 8) — t — (4 + 4) — e — b — (1 + 6) — č —
(3 + 3) — n — (3 — 8).

★

Rešitev pošljite do 20. avgusta 1938 na naslov: Uprava »Našega doma«, Maribor, Koroška cesta 5. — Trije izžrebani dobijo lepo knjižno nagrado: eden za »križanko«, dva za ostale uganke.

REŠITEV UGANK

Iz leposlovja: Gladiatorji — G. J. Whyte Melville (Paulus) — Leta 70. po Kristusu — V Cirilovi tiskarni v Mariboru — Po vseh prodajalnah Cirilove tiskarne in drugih knjigarnah — Zelo.

Križanka I: Vodoravno: 1. Jakob, 5. lenoba, 11. urad, 12. lev, 13. elan, 14. god, 15. kopito, 17. rt, 18. on, 19. kočica, 20. oko, 21. gorila, 22. klin, 23. omelo, 24. klic, 25. aleja, 26. sraka, 27. vata, 28. opora, 29. dr, 30. iz, 31. sobota, 33. kot, 34. jek, 36. Jona, 37. Rabi, 38. Angela, 39. Koran. — Navpično: 1. Jugoslavija, 2. Aron, 3. kad, 4. od, 5. lepilo, 6. Evica, 7. ne, 8. ol, 9. barkica, 10. Anton-Martin, 12. ločila, 15. Koreja, 16. ta, 19. komet, 20. olika, 21. golazen, 22. Klara, 24. krota, 26. spona, 28. obol, 29. doba, 32. oje, 33. kar, 35. kg, 37. ro.

Križanka II: Vodoravno: 1. Bog, 4. dan, 1. + 4. Bogdan, 6. sol, 8. pir, 9. Sem, 11. bor, 12. dob, 14. top, 15. lov, 17. grb, 18. kes, 20. vas, 21. kip, 23. zid, 24. redar, 26. pol, 27. želod, 29. pek, 30. gaz, 32. rep, 33. red, 35. jod, 36. ter, 38. tok, 39. žir, 41. rak, 42. sak, 44. pet, 45. jez, 47. mak, 38. Rab. — Navpično: 1. os, 2. gos, 4. dir, 5. ar, 7. led, 8. pop, 10. mol, 11. bob, 13. bok, 14. trs, 16. vek, 17. gad, 18. sir, 20. vir, 22. Pepek, 23. Zalog, 25. dol, 27. žep, 28. dar, 29. ped, 31. zet, 32. rok, 34. dež, 35. jok, 37. ris, 38. tat, 40. raj, 41. rek, 43. ker, 44. pa, 46. za.

Enačba: S — L — O — V — EN — SKI — GOS — PO — D — AR = Slovenski gospodar.

Glavnik: 1. Drava, 2. Nepal, 3. Čreta, 4. Avala, 5. Orjen, 6. Apače, 1.—6. Dončka gora.

Črknovica: Togota, gare, konjar, tisk, stiska, Fala, kovček, Krek — Gorenjski slavček.

Sestavnica: Najhujša vseh je bolečin: v nesreči srečnih dni spomin.

Napaka: Na strani 56. kmet z levo roko prisega.

Srečke: Iz abecednega kvadrata dobiš: Sreča je opoteča.

Črknovica: Donava, Panama, sušica, gazela, pomlad, tujina, matura, vejica, poroka, rednik, Trajan, pagoda, zastor, kanada, limbar, kloaka, Venera, togota, Bospor, zlodej. — Na naši zemlji tuji rod naj gost nam bo, a ne gospod.

Hudobnež: Hudobnež se boji svoje sence.

Številnica: Kamela, drama, oltar, razlog, verouk, solza, Emona, vstaja. —
Kdor vse ve, malo zna.

Lastovke: Bog vas sprimi!

REŠILCI UGANK

Glavno nagradno uganko: »Iz leposlovja« so prav rešili: Benedik Valentin, Lasbaher Franc, Slov. kat. izobraževalno društvo Kamnica, Frančišk. samost. knjižnica Brezje, Privšek Ivan, Kat. prosvetno društvo Brezje, Podkrižnik Anton, Privšek Anton, Laznik Ana, Kolman Vinko, Žakelj Josip, Meščanska šola v Ptuj (Babšek Jožko), Štefanec Anton, Koren Ivan, Šiftar Ivan, Podjavoršek Albin, Ocvirk Terezija, Pregelj Vlado, Žakelj Marija, Blumer Marijanka, Kukovec Jakob, Fantovski odsek Radna, Boštanj (Salez. ml. dom), Golob Pavla (Kat. prosvetno društvo Poljčane), Čepon Ivan, Gungl Stanko, Vitko Štefan, Benedejčič Franc, Rezar Marija, Šinkovec Stanislav, Demšar Jelka, Kožuh Stanko, Ferk Franc, Kračun Zvonko, Balazič Matija, Gjuran Jožef, Cesar Anton, Sodja Franc, Sodja Jožef, Mlakar Jožef, Petančič Franc, Kračun Ignac, Prijatelj Ivan, Burja Anton, Završnik Izidor, Vajda Bogdan, Horvat Marija, Kralj Janez, Bejek Janko, Makovec Rajko, Ljudska knjižnica v Libeličah (Ridl Ivan), Rott Jožef, Smodiš Rozi, Pavlinič Franjo, Linzner Beata, Štabuc Franjo, Šuštar Franci, Topovšek Ludvik, Fretze Marija, Geratič Mirko, Wernigg Janko, Kogovšek Ivan, Vrbančič Slavko, Goropevšek Anton, Modic Dušan, Potočnik Gregor, Kavčič Zvonimir, Mihelič Marko, Prosv. društvo St. Gothard pri Trojanah (Vresk Anica), Romih Ivan, Ledinek Franc, Prosv. društvo Velenje (Perbil Ivan), Jug Franjo, Tomc Marija, Mernik Ivan, Erjavec Mihael, Sodec Rudi.

Križanki so prav rešili: Benedik Valentin, Laznik Ana, Koren Ivan, Irman Janez, Verdenik Nežika, Pregelj Vlado, Blumer Marijanka, Kukovec Jakob, Fant. odsek Radna, Boštanj (Salez. ml. dom), Kat. prosv. društvo Poljčane (Golob Pavla), Čepon Ivan, Vitko Štefan, Benedejčič Franc, Rezar Marija, Kožuh Stanko, Kračun Zvonko, Balazič Matija, Gjuran Jožef, Sodja Franc, Sodja Jožef, Mlakar Jožef, Bosilj Anton, Kračun Ignac, Prijatelj Ivan, Burja Anton, Babič Anton, Bejek Janko, Makovec Rajko, Šuman Anton, Rott Jožef, Smodiš Rozi, Pavlinič Franjo, Bezenšek Bogomir, Štabuc Franjo, Šuštar Franci, Makoter Jožef, Fretze Marija, Kapš Stanko, Črnigoj Josip, Goropevšek Anton, Modic Dušan, Savelli Viljem, Potočnik Gregor, Kovač Franc, Kavčič Zvonimir, Mihelič Marko, Volk Ivana, Romih Ivan, Ledinek Franc, Jug Franjo, Tomc Marija, Mernik Ivan.

Ostale uganke so prav rešili (številka v oklepaju pove število rešenih ugank): Koren Ivan (10), Verdenik Nežika (5), Pregelj Vlado (9), Blumer Marijanka (8), Kukovec Jakob (2), Fant. odsek Radna, Boštanj (8), Čepon Ivan (4), Vitko Štefan (6), Benedejčič Franc (7), Kračun Zvonko (9), Cesar Anton (10), Sodja Franc (10), Sodja Jožef (10), Mlakar Jožef (10), Bosilj Anton (2), Burja Anton (6), Bejek Janko (7), Šuman Anton (5), Bezenšek Bogomir (7), Makoter Jožef (5), Kapš Stanko (5), Potočnik Gregor (3), Kovač Franc (5), Mihelič Marko (10), Ledinek Franc (10), Tomc Marija (2), Jug Franjo (10), Mernik Ivan (7), Rott Jožef (4), Smodiš Rozi (7), Pavlinič Franjo (5).

IZŽREBANI SO BILI

Za glavno nagradno: Blumer Marijanka, Sv. Pavel pri Preboldu št. 54.

Za križanki: Prijatelj Ivan, dijak, Smetanova 36, Maribor.

Za ostale: Sodja Franc, Jereka 2, Bohinjska Bistrica, in Šuman Anton, dijak, Sv. Marjeta ob Pesnici.

UGANKAR KRAMLJA

Laznik Anica: Ker Ti list ugaja in te uganke mikajo, pridobivaj novih naročnikov. Dobro delo boš storila! — Šiftar Ivan: Kakor je zanimiva tvoja prošnja, tako je težko izvedljiva. Zato napravi tako: Če ti bo sreča mila in g. Žreb naklonjen, prodaj nagrado, če teh knjig ne maraš, pa si za dobljen denar kupi knjig po svojem okusu. — Verdenik Nežika: Drugič ne izrezuj listov iz lista, ampak rešitve napiši na poseben papir in jih pošlji. List hrani in ga še drugim posodi. — Žakelj Marija: G. Žrebu se je treba prikupiti. — Kukovec Jakob: Vem, da imate pri vas prosvetno društvo s knjižnico. Tam dobiš poceni knjige brati. — Vitko Štefan: Le pridno vežbaj telo pri fantovskem odseku, a tudi duha si izvežbaj v kat. načelih. Naj bo: zdrav duh v zdravem telesu! — Benedejčič Ivan: Za vsak začetek: Korajža velja in figo v žep, pa bežati, ko je čas! Toda ne pred vsakim! — Sodja Franc: Ker smo sedaj novi ljudje pri »Našem domu«, bomo stvar v kratkem uredili in sledi odgovor na stavljeno vprašanje v prihodnji številki. — Burja Anton: List sedaj pridno čitaj in ga razširjaj! Pa tudi na uganke ne pozabi! — Smodiš Rozi: Le pridno čitaj »Naš dom«, agitiraj zanj in č. g. župniku pomagaj uganke reševati, a pri tem vama tudi dobro kuhaj in pazi, da kaj ne prismodiš! G. Žrebu pa obljubi klobaso — pa boš izžrebana! — Kapš Stanko: Česar še nisi prejel, gotovo prejmeš. Le ne preveč razburjenja, da ti žolč ne poči. Rešujejo pa lahko uganke vsi ljudje, čeprav so iz Čulokafrije. G. Žreb »Našega doma« pa se ozirajo samo na naročnike, ki imajo tudi plačano naročnino. — Vresk Anica: Le pridno vodi knjižnico in pridna bodi! No, potem se morda prikupiš g. Žrebu, ki so velik gospod in muhast. — Kaj pa zastavljalcu ugank? Ali vsi spite? Tudi oni iz lanskega leta. Prebudite se iz spanja in na delo, ker resnobni so dnovi, a delo in trud vsem nebo blagoslovi! Bog živi!

Sodelavci „Našega doma“:

V prvem in drugem zvezku so sodelovali:

France Borko, profesor v Mariboru. — Anton Boštele, kaplan v Mežici. — Marija Brenčič, kmečko dekle v Podlipi pri Vrhniki. — Dr. Ivan Dornik, profesor v Mariboru. — Fran Fink, ravnatelj meščanske šole v Mariboru. — Januš Golec, urednik »Slov. gospodarja« v Mariboru. — Stanko Janežič, dijak. klas. gimn. v Mariboru. — Anton Jelen, drevesničar v St. Ilju pri Velenju. — Maks Jeza, bogoslovec v Mariboru. — Milan Kajč, učitelj v Odrancih v Prekmurju. — Katehistinje na Betnavi pri Mariboru. — Maks Kavčič, akad. slikar v Mariboru. — Aleksander Koprivc, vadniški učitelj v Mariboru. — Ivan Kos, akad. slikar in profesor v Mariboru. — Zvonko Kračun, dijak. klas. gimn. v Mariboru. — Ivan Kuhar, kmet v Kotljah. — Jela Levstikova, strok. učiteljica v Mariboru. — Beata Linzner, dijakinja v Mariboru. — Jože Luskar, bogoslovec v Mariboru. — Msgr. Fr. Ks. Meško, dekan na Selah pri Slovenjem Gradcu. — Stanko Modic, profesor v Mariboru. — France Modrinjak, kaplan v Ločah pri Poljčanah. — Vilko Novak, profesor v Murski Soboti. — Marija Ornik, uradnica Prosvetne knjižnice v Mariboru. — Bogdan Pogačnik, dijak klas. gimn. v Mariboru. — Jakob Richter, ravnatelj v Mariboru. — Karel Starc in Milan Venišnik, dijaka klas. gimn. v Mariboru.

Zastonj v Rim

Kdor reši uganko na strani 125. tega »Našega doma« in je plačal naročnino 20 din, dobi:

1. vozni listek III. razreda brzega vlaka od Rakeka na Trst, Benetke, Padovo, Firenzo v Rim in nazaj do Rakeka;

2. za dva dni odlično stanovanje in hrano v Domu nemških elizabetink v Via dell' Olmata. (Soba s toplo in mrzlo vodo; za hrano zjutraj po izbiri kavo, čaj, kakao z marmelado ali maslom; opoldne ribe, pečenko, prikuhe, sladice in sadje, zvečer istotako.)

Potni list in vozni listek iz svojega kraja do naše meje pri Rakeku si mora sam preskrbeti.

Če bo več rešilcev, bomo nagrajenca izžrebali.

Rešitve je treba poslati do 20. avgusta 1938., srečni nagrajenec pa lahko dobi nagrado od 31. avgusta do 20. decembra 1938., kadar hoče potovati. Če bo želel, mu sestavimo načrt za potovanje.

Da pa ne mora sam potovati, smo se odločili, da damo to nagrado vsakomur, kdor nam nabere 100 (sto) naročnikov in pošlje zanje naročnino za vse leto 1938. Ta razpis velja do 30. novembra 1938. Čim nam pošljete sto naročnikov in naročnino zanje, vam damo to nagrado.

Ali torej hočete

zastonj v Rim?

**Uprava „Našega doma“, Maribor
Koroška cesta št. 5**

Pripomba. Za primer, da bi se v tej dobi potni stroški proti pričakovanju znatno zvišali, si pridržimo pravico, da plačamo vsakemu nagrajencu, ki si po zgornjih pogojih pridobi pravico do te nagrade, tisti znesek, ki bi ga morali dati po sedanjem proračunu za vožnjo in bivanje v Rimu.